

6

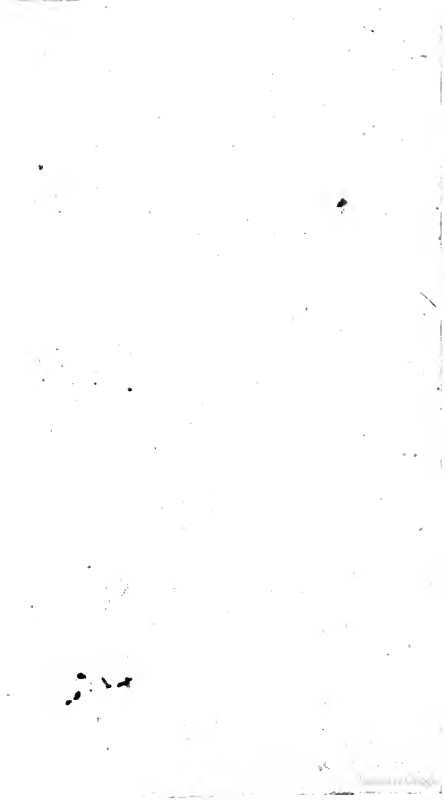
3-C

19

M

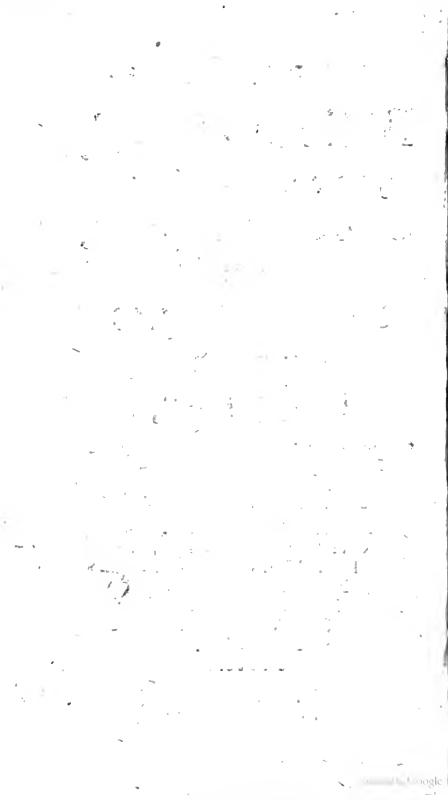
6-3-19

BARNABAS
BRISSONIVS,
JC. & ANTIQUARIUS
CELEBERRIMUS,
DE
SPECTACULIS
ET DE
FERIIS,

DE PRISCIS DIERUM APPELLATIO-
NIBUS, DE PRAECIPUIS CHRISTIA-
NORUM FESTIVITATIBUS, DE
VETUSTIS BAPTISMIRI-
TIBUS, DE SPECTAC. ABRO-
GATA LICENTIA, DE JU-
DICIALIBUS ETIAM FE-
RIIS; ET ALIIS INSU-
PER EX. C. THEO-
DOSIANO ET AN-
TIQVITATE
REBUS.

BARNABAE
BRISSEONII,
JC. & ANTIQUARII
longe celeberrimi,
COMMENTARIUS
de
SPECTACULIS,
& de
FERIIS.

Ubi etiam de *priscis Dierum appellationibus*,
de *præcipuis Christianorum festivitati-*
bus; de *vetustis Baptismi ritibus*;
de *spectaculorum abrogata licentia*;
de *judicialibus etiam Feriis*, &
aliis insuper rebus ex C.
Theodosiano & Antiqui-
tate elegantissime
tractatur.

Editio nova.

Viri Clarissimo

TH. JANSONIO
ab ALMELOVEEN.

*Historiarum & Eloquentiæ
Professori in Academia
Gelro-Zutphanica dignis-
simo*

S. P. D.

Ipsa, quæ & in so-
cietate humana res
nostras potissimum
debet moderari, & apud
eos, qui non de hominum
vulgo censentur, primum
locum tenere oportet, equi-
tas & justitia ultro postulas-
set, te nunc, ad fastigium
* 3 præ-

6

præclarissimi muneris, quod
pectus tuum exercet curis
& meditationibus graviori-
bus, quibus animi Juvenum
in litterarum studiis erunt
formandi & promovenda
eorum falus ; minime in-
tempestivis alloquiis inter-
pellare: Nisi antiquioris no-
stræ necessitudinis fiducia
excitatus primus esse volu-
issem, qui tuo nomini pu-
blico testimonio hanc dig-
nitatem adscriberem; Ubi
quæ felicissimum eventum
sunt habitura Tibi ut & A-
cademiæ, ad cujus cathedrâ
nunc vocatus es, à summo
numi-

numine liceat precari : Is enim erat voti ardor , ut vix essem, qui me intra obnixioris silentii limites continerem , ea festinatio , ut haud leviter peccasse mihi viderer, si quæ cum optima gratia primo prestantur officia, ultimo præstita, pro neglectis haberentur. Sed & lenienda erant in hoc arduo molimine tanta sollicitudine præclusa vestra præcordia, ut eo liberior ad prestantissimum illud vivendi genus daretur accessus: Quod fieri facillime posse hac medicina fortasse non male

augurabar , quando , quod
occupatis , quibus nonnun-
quam pro otio est negotio-
rum mutatio , sæpius pro-
desse solet , academicas cu-
ras lectione harum charta-
rum distingueres , atque in
earum fronte conspiceres
accessione tui nominis su-
perbientem Brissonium , cui
quidem natales suos debet
hic liber , dignissimus qui
jam olim prodiit ex tanti
viri copiosissimo penu , tibi
tamen , quod quadam quasi
παλιγγενεσία renatus , ex igno-
bili sepultura rapiatur ad
hanc lucem . Produxit hunc
quon-

quondam excellentissimo-
rum ingeniorum ferax Gal-
lia auctorem, educavit, te-
nerrime fovit & ad sum-
mam meritorum laudem
elatum fuit complexa: Nam
& sub Henrico tertio pri-
mum fisci patronus, inde-
que sacri consistorii assessor,
& postremo amplissimi or-
dinis præsides non longo in-
tervallo renunciatus fuit.
Quin se quidem, auctor est
Sammarthanus, ab ipso Re-
ge audivisse *nullum in orbe
Christiano Principem esse, qui
haberet quem Brissonio suo in
litterarum gloria opponeret;*

Qua causa & ipsum misit in Anglia Legatum & cum Juris Gallici codicem suo nomine inscribendum componere meditaretur, hunc unum inter tot viros doctos parem judicaverit, cujus humeris onus istud imponeretur. Egregia, quæ communi bono vulgata sunt, reliquit suæ virtutis & ingenii monumenta. Immortale illud *de Veterum formulis opus*, *de Regio Persarum principatu*, *de ritu nuptiarum*; & præter alia hunc quoque præsentem, mole quamvis exiguum, pulcherrimum tamen & optime

time natum foetum, in quo pro more doctissimorum superioris ætatis Jure consultorum, *Hottomanni*, *Gothofredi*, *Forcatuli*, *Ranchini*, *Revardi* partem ex Romanis Legibus sibi tractandam desumfit, ut luculentior commentarius majorem lucem foeneraretur istis Imperatorum edictis, quorum & usus & vocabulorum vis, & historia, nisi paulo operosius illustrata, à vulgo vix intelligi potuisset. Codicis Theodosiani hæc lex est *l. 15. tit. 5. §. 5.* quæ plurima continet ex penitiori antiqui-

quitate deducta vestigia, cū
 reliquisejusdemcodicisLe-
 gibusanno postnatumSal-
 vatoremccccxxxv. v. Kal.
 Mart. quamvis *Iac. Gothofre-*
dus iii. annis post factū cen-
 set, scilicet consulatu ejus
 sexto decimo Constantino-
 poli auspiciis *Theodosii Iu-*
nioris composita: Et ex con-
 stitutionibus, edictis, rescri-
 ptis, epistolis Christiano-
 rum principum una, quæ &
 genium Imperatori, & mo-
 res plebis istius temporis
 jam corruptos, & multam
 religionis partem & res ge-
 stas istius seculi facit cogno-
 scere.

scere. Commendat quidem
 se totus propter multam ju-
 ris scientiam, & reconditos
 ecclesiasticorum rituum, o-
 mnisq; Litteraturæ thesau-
 ros codex, non parum illu-
 stratus à plurimis, qui circa
 hæc tempora vixere, aucto-
 ribus, *Cassiodoro Boëthio*, *Si-*
donio Apollinari, *Zosomeno*,
 sicut & eisdem vicissim
 multum illustrans. Quæ ra-
 tio autem impulerit Cæsa-
 rem has leges condendi, vi-
 deri potest apud *Zonaram*,
Rufinum, *Eusebium*, *Socra-*
tem, *Orosium*, *Cedrenum*. Sci-
 licet ab idolis Gentium &

rabie Arianorum quamvis
 ex parte liberatus jam erat
 Romanus orbis: Concepe-
 rant tamen jam ipsi, qui pu-
 rioris religionis Sacris initi-
 ati erant, ex paganorum
 conversatione foedissimam
 labem, conquesti sunt fere
 de hoc omnes qui vixere
 patres, eamq; avertere quot-
 quot erant Christiani no-
 minis Cæsares conati sunt;
 Non tamen abolita erant
 publica spectacula, damna-
 ta quantum concionibus
 Cypriani & Tertulliani, at-
 que etiam turpissimorum
 nominum notis insignita;
 fug-

fuggeſſit hoc unum illud
Auguſt. exemplum, cum ita
 de ſe ipſo; *Veniebamus nos*
etiam aliquando ad ſpectacu-
la, ludibriaque ſacrilegiorum,
 levi mutatione pro ſacra
 Ludorum: *ſpectabamus ar-*
reptitios, audiebamus Sympho-
niacos, ludis turpiſſimis oble-
ſtabamur, qui Diis Deabusque
exhibebantur lib. 2. de Civ: D.
c. 4. Illa vero intra limites
 ſuos coërcere, eaque a Gen-
 tilium ſuperſtitione, & riti-
 bus religioſis apud majores
 uſitatis liberare & corrigere,
 non plane auferre & deſtru-
 ere conſultum duxere: Hoc
 enim

enim semper inter regnandi artes posuere illi, qui callidis consiliis vel populo imperitarunt, vel Romanam Rempublicam invasere, Ludos & Spectacula diebus festis subditis largiri, ut tam festiva delectatione mulcerentur eorum animi, & ex concessa venia favorem suorum dominorum agnoscerent, cum interim specioso fictæ libertatis nomine ad miseram servitutem incauti traherentur. Unde & quotannis in honorem Augustorum Primores Galliarum convenisse ad templū Lugdunen-

dunensem, & solennes dies
 festos agitasse, eandemque
 ἐπερὶν ad Principatum Ale-
 xandri filii Severi durasse
 auctor est *Petrus de Marca*
diff. de primatibus s. 105. qui
 ludi non solum lucta, pugi-
 latu, musica, equorum cursu
 constabant; sed & certami-
 ne Græcæ Latinæque fa-
 cundia. Sed & hæc codicis
 constitutio occasionē præ-
 buit viro doctissimo de
 multis iisque, ut cognoscan-
 tur, dignissimis antiquæ ec-
 clesiæ ritibus differendi,
 quibus quidem significatur
 quam religiosus rerum di-
 vinarum

vinarum cultus olim fuit
 institutus & observatus,
 cum & statuta festorum tem-
 pora, & gravissima Sacra-
 menti initiationis admini-
 stratio, eorumque usus ad
 revelanda cœlestium *μυστήρια*
 indicantur. Quamvis quan-
 doque intermixta reperiun-
 tur, quibus ex antiqua ec-
 clesiæ consuetudine auctor
 videri voluit probare, quæ
 hoc tempore adhuc in Ro-
 mana servantur: Estq; pro-
 fecto ea utriusq; *ἐπιταύσεις*, ut
 ea obsoletorum rituum far-
 rago denuo incudi reddita
 cum nova facie Pontificis
 eccle-

ecclesiam constituat. Sic de
cleri consecratione retulit
Dionys. Areopagita, quomo-
do ea fere apud Pontificiam
ecclesiam solet usurpari &
eundemq; clerum sine usu
conjugii quondam, ut
nunc est descripsit *Tertullia-
nus de Mon. c. 12. Cyprianus l.
2. Ep. 11.* Sic ornatum in vet.
Ecclesia frequentem fuisse
ex liberalitate Principum
refert præter *Optatum Mile-
vitanum l. 1. c. 3. Augustinus
l. 3. contra Cresconium c. 29.*
Sic defunctorum corpora
cum solennitate hymnorū
ad sepulturam perducta *Vi-
ctor*

Et or Vtic: de persec: Vandal. l.
1. & cum lucernarum igni-
bus, Gregor. Nazian. in laud.
fun. Constant. Niceph. Calist.
l. 9. c. 50. testantur.

Nihilque magis usitatum
 apud veteres quam crucis
 signaculum, eo in frontibus
 notati fuere recens baptiza-
 ti, illud in plurimis vitæ
 adminiculis, tropæis, signis
 militaribus, representasse
 auctores sunt *Hieron. ad*
Heliodorum de vita Erem:
Iustin: Martyr. Basil. Magn.
& Tertullianus Apoc. c. 16.
 ὅτινα ἐστὶ λόγον μὴ ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελο-
 ορησκειᾷ Non tamen sanctissi-
 mis

mis illis auctoribus quibus simplicissima Christianæ religionis instituta debentur adscribenda. Licet hoc loco ex usu adhibitæ crucis illud quoque de cæteris cognoscere, quod fortasse usurpatio illius magis ad vetustiora, quam quidem quibus nunc vivitur, tempora pertinerit: Christianos enim à gentibus aliquando distinctos fuisse illo signaculo evincit antiquiorum temporum historia. Cur ipsum Constantinum Imperatorem non modo cruces signis inferere voluisse, verum quod magis

magis est solas , testatur
Eusebius καὶ τὸ χρυσῶν ἀγαλμάτων,
 ὅποια πρότερον αὐτοῖς ἔδεικνυτο ἦν, τὸ μηδέν:
Et aurearum imaginum cujus-
modi antea solebant , nullas.
Euseb. de vita Constant. l. iv.
c. xxi. Cujustamen vix fe-
 rendus in ecclesia viventis
 Dei abusus , cum paulatim
 & ubique fere accresceret,
 multas à patribus detorsit
 querelas, quæ & istam illo-
 rum quoque fuisse senten-
 tiam aperiunt ; ad Regnum
 Christi πνευματικὸν illa cerimo-
 niarum & pomparū fercula
 reducere esse ἐπιστρέφειν πάλιν ἐπὶ
 τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ σοιχῆα τοῦ κόσμου, αἰσχρὸν
 cer-

cervicibus interū imponere
 ζυγὸν ἐν ᾧ οἱ πατέρες ἡμῶν ἔλθουσιν ἡμεῖς ἰχθυοῦμεν βασιλεύσαι. Neque cujusquā
 esse debet à ratione tam
 alienum ingenium, ut tan-
 tum vellet ex vetustissi-
 morum temporum malis
 moribus veritatem metiri.
 Prophetarum & Apostolo-
 rum simplex initium hoc
 habet, ut eorum mores &
 instituta, cum nitantur fal-
 lere nescio Divini Spiritus
 testimonio, tuto liceat &
 sine culpa imitari: qua men-
 te quidem *Tertullianus de*
prescriptionibus c. 31. dixit,
Id esse dominicum & verum,
quod

*quod sit prius traditum, id
 autem extraneum & falsum,
 quod sit posterius immissum.*
 Multiplex causa adduci pos-
 set, quare factū fuit quoque
 multiplex adeo ecclesiæ
 Romanæ cerimoniarum ju-
 gum, si librum vel com-
 mentarios non epistolam
 scriberem. Platoniciæ Phi-
 losophiæ (quam insano
 amore primi ecclesiæ do-
 ctiores adeo deperibant,)
 doctrina plurimis religio-
 nis capitibus admixta ma-
 xime posset accusari, inde
 enim non parvus ex quo-
 rumvis patrum publicis li-
 bris

bris errorum manipulus foret colligendus. Multa existant ex Platonis sententia de animarum, Geniorum, Dæmonum natura atque operationibus, multa de Idæis, ex quarum æternarum vi universi gubernationem ac ordinem penderet. Philosophus volebat, multa de bonorum communione, de quibus *Stenchus Eugubinus de per. Ph. Galæus de Phil. Gener. & Holstenius observ. ad vit. Pyth: p. 83.* legendus, quæ ad usum doctrinæ Christianæ traducta, tandem illam im-

**

mane

mane quantum de fœderat
runt.

Mixtum & erat, quo pri-
mo constabat ecclesia Jude-
orum & Gentilium genus,
quod ex majorum placitis
nonnulla retinuerat, quæ in
primis euangelii incunabu-
lis conniveri, cum temporis
progressu majori facilitate
auferri posse videbantur:
cujus testem habemus *Act:*
15. 19. & *Gal: 2. 11.* utramque
historiam. Cum tamen se-
nior ætas, Episcoporum do-
minio & saltu tumefacta, &
a vita consuetudine tenaci-
or quicquam eorum nolue-

rit

rit remittere accedere pesti-
 feræ de optimo ecclesiam
 regendi modo lites, & pas-
 sim jacta de variis religionis
 capitibus discordiarum se-
 mina, quæ aut evellere, aut
 componere, vix absque ve-
 ritatis dispendio licebat,
 præsertim tunc temporis,
 cum unusquisque quanto
 magis accederet Apollolo-
 rum tempestati, tanto magis
 illorum quoque auctoritatem
 in stabiliendis erroribus,
 per malas scripturarû inter-
 pretationes, sibi favere arbi-
 trabatur. Sed de tabula ma-
 num. Nec tibi hæc scripta
 sunt.

sunt quasi tot bonis consiliis, & vastæ eruditionis præceptis instructum pectus vellem erudire, sed ad te, ut juventuti tibi concredite si forte Brislonium commendaris, cum hac qualicunque præstatione ejus indagationibus velles committere, & tandem omnis fructus studiorum juventutis ad te tanquam ad consiliorum parentem cum Laude & meritò foenere poterit redire. Vale vir Clarissime & me

sum ex affe ama

H. v. SYPESTEYN.

xvi. Kal: Mail

clā Ios lxxxxvi.

AD L. DOMINICO,

DE SPECTACULIS,

in C. Theod.

COMMENTARIUS.

DOMINICO,
qui septima-
nae totius pri-
mus est dies,
& Natale,
atque Epi-
phaniorum

Christi, Paschæ etiam &
quingagesimæ diebus, quam-

A

diu

2. Ad. L. Dominico,

diu celestis lumen lavacri imi-
tantia novam sancti baptis-
matis lucem vestimenta te-
stantur, quo tempore, &
commemoratio Apostolica pas-
sionis totius Christianitatis
magistræ à cunctis jure cele-
bratur, omni Theatrorum
atque Circensium voluptate
per universas urbes earumdem
populis denegata, totæ Chri-
stianorum ac fidelium mentes
Dei cultibus occupentur. Si
qui etiam nunc vel Iudæi im-
pietatis amentia, vel stoli-
dæ paganitatis errore atque
insania detinentur, aliud
esse

De Spectac. in C. Th. 3

esse supplicationum noverint
tempus, aliud voluptatum.
Ac ne quis existimet in ho-
norem numinis nostri velu-
ti majore quadam Imperialis
officii necessitate compelli,
& nisi divina religione con-
tempta spectaculis operam
præstat, subeundum forsi-
tan sibi nostræ serenitatis of-
fensam, si minus circa nos
devotionis ostenderit, quam
solebat, nemo ambigat. Quod
tunc maximè mansuetudini
nostræ ab humano genere
defertur, cum virtutibus
Dei omnipotentis ac meritis

4 Ad. L. Dominico,

*universis obsequium orbis
impenditur. Dat. Cal. Feb.
Constantinop. Theod. XI.
& Valentiniano Cæs. Cons.*

PER

PERSTRINGUNTUR constitutione hac præcipui Christiani ritus festi dies, summa semper, quantum ab ultima antiquitate repetere licet, observantia ac veneratione culti, & anniversaria solennitate ab universis, quacunque se Ecclesia diffudit, celebrati: quemadmodum Origenes lib: 8. contra Celsum, & B. Augustinus Epist. cxviii. ad Januarium testantur. In his primus, *Dominicus dies* occurrit, qui ejusmodi nomine à primis nostræ religionis auctoribus donatus est, antiquata & abrogata ea appellatione qua gentiles hunc diem signaverant. Constat quippe *Solis diem* à paganis vocitatum. Id quod

Tribonianus ad Valentiniani, Theodosii & Arcadii constitutionem quandam addidisse videtur, quæ in *l. omnes dies, C. de feriis*, refertur: ut ex ejus legis cum *l. 2. eod. tit. in Cod. Theodosiano*, collatione deprehendatur. Et hac prophana appellatione hunc diem nuncupant Impp. in *l. Omnes judices, C. de feriis, l. 1. eod. tit. in Cod. Theod. l. 2. de spectaculis, in eodem Cod.* Habemus etiam hujusmodi appellationis testem non contemnendum Gregorium Turonensem lib. 3. hist. Francorum, cap. 13. apud quem ita est: *Ecce dies Solis adest. Sic enim barbaries diem Dominicum vocitare consueta est.* Maximus quoque Episcopus in sermone de Pentecoste, qui Ambrosii orationibus interseritur, *Dominicum diem ab hominibus seculi Solis diem appellari* scribit. Sed ejus nominis piam magis & religiosam, quam veram atque rationi consentaneam originem reddit. Solis enim diem inde dictam tradit, quod

quod eam sol justitiæ Christus illumi-
 net. Certissimum quippe est diebus
 nomina à septem errantibus stellis
 (quas Græci *planetas* vocant) anti-
 quitus indita fuisse. Quod, & si à
 Politiano (*Miscellan. cap. 8.*) jam ante
 me adnotatum est, non erit tamen
 inutile neque à proposito alienum,
 omiſſis Dionis ex libr. 37. & aliquot
 paucis ab illo congestis testimoniis,
 alios non minus apertè id ipsum testi-
 ficantes veterum auctorum locos
 proferre. Quorum recensendorum
 initium ab Aufonio faciam, cujus hi
 sunt in *Eidylliis* versus: p: 55. (ed:
Varior.)

*Nomina quæ septem vertentibus apta diebus
 Annus habet, totidem errantes fecere pla-
 netæ:*

*Quos indefessa volvens vertiginis mundus
 Signorum reliquâ jubet in statione vagari.
 Primum supremumque diem radiatus habet
 Sol,*

*Proxima fraternæ succedit Luna coronæ.
 Tertius assequitur Titania lumina Mavors:
 Mercurius quarti sibi vindicat astra diei.*

*Inlustrant quintā Iovis aurea sidera zonam:
 Sexta salutiferum sequitur Venus alma
 parentem, (est:
 Cuncta supergrediens Saturni septimalux
 Octavum instaurat revolvibilis orbita Solen.*

Eusebius Emisenus homil. xi. de Pascha : *Moriifera* , ait , *Idololatria consuetudo in tantum homines occiderat , ut Solis , Luna , Martis , atque Mercurii , Jovis , Veneris , Saturni , & diversis elementorum ac demonum appellationibus dies vocitarent , & luci tenebrarum nomen imponerent.* Beda quoque in lib. de ratione temp. cap. iv. *Hebdomada septem diebus constat. Octavus autem dies idem primus est , ad quem reditur , eoque rursus hebdomada orditur.* His nomina à planetis gentilitas indidit , habere se credentes à Sole spiritum , à Luna corpus , à Marte sanguinem , à Mercurio ingenium & linguam , à Jove temperantiam , à Venere voluptatem , à Saturno tarditatem. Idem in hymnis : *Ordo*

Ordo planetarum variat seriem feriarum.
 Quippe dies à diis placuit vocitare poëta.
 Tertia Martis erat, Stilphontis quarta
 manebat.

Inde Jovi quintam tribuendo vocant Jovi-
 anam.

Sexta fuit Veneris, postrema Deum geni-
 toris :

Hæ diis addebant, seque his constare pu-
 tabant.

Fuit temperiem Jupiter Cyllenius artem,
 Pneumate Sol, una Mars sanguine, cor-
 pore Luna.

Vel dedit humorem, Venus ipsa libidi-
 nis ignem.

Nec non Isidorus Hispalensis lib.
 v. 5. Etymologiarum, cap. xxx. Dies,
 ait, dicti à diis, quorum nomina
 Romani quibusdam sideribus sacrave-
 runt. Primum enim diem à Sole
 appellaverunt, qui princeps est omni-
 um siderum, sicut & idem dies ca-
 put est cunctorum dierum. Secun-
 dum à Luna, qua Soli & splendore
 & magnitudine proxima est, & ex
 eo mutuatur lumen. Tertium à stel-

la Martis, qua vesper vocatur :
 Quartum à stella Mercurii, quam
 quidam candidum circulum dicunt :
 Quintum à stella Jovis, quam Phaë-
 thontevi ajunt. Sextum à Veneris
 stella, quam Luciferum adserunt,
 qua inter omnia sidera plus lucis ha-
 bet. Septimum à stella Saturni,
 qua sexto calo locata triginta annis
 fertur explere cursum suum. Cujus
 gentiliū instituti eandem ille cum
 Beda rationem reddit. Plane So-
 lis & Saturni dierum Justinus Mar-
 tyr secunda pro Christianis dicta a-
 pologia meminit; Καὶ τῇ, inquit,
 ἡ ἡλίου λεγόμενη ἡμέρα πάντων καὶ πόλεως
 ἢ ἀγορῆς μνηστέων ἐπὶ τῇ αὐτῇ σωίλειδι
 γίνονται : id est, die qui Solis dicitur,
 omnium qui & in oppidis, & qui ruri
 habitant in unum conventus fit. Et pau-
 lo post : Τὴν δὲ ἡ ἡλίου ἡμέραν κοινῇ
 πάντες τὴν σωίλειδαν ποιεῖμεν, ἐπειδή
 σήμερον ἐστὶν ἡμέρα ἐν ᾗ ὁ Θεὸς τὸ σῶμα
 καὶ τὴν ὕλην πέψας κρέμας ἐποίησε. Καὶ
 Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ἡμετέρος σωτὴρ τῇ αὐτῇ
 ἡμέρᾳ ἐκ νεκρῶν ἀνέστη τῇ γὰρ αὐτῇ καὶ
 ἡμεῖς ἐσώμεθα ἀπὸ τῆς θανάτου καὶ τῆς
 κακίας. ἡμεῖς

οὐκ ἔστιν ἡμεῖς ἀλλὰ ἡμεῖς . φανερὸν τοῖς Ἀποστόλοις αὐτῷ καὶ μαθηταῖς ἐδιδάχθαι τοῦτο .

id est , Solis autem die communes cœtus , & concursus facimus : quandoquidem primus hic est dies , quo Deus caligine dispulsa orbem condidit . Et Iesus Christus servator noster eodem die à mortuis excitatus est . Nam eo die qui Saturni diem antecedit , in crucem eum sustulerunt : Et eo die qui Saturni diem sequitur , qui quidem Solis est dies , Apostolos suos & discipulos , quibus conspicuum se præbuit , hac docuit . Utriusque pariter diei Tertullianus Apologetici , cap. xvi. meminit . Æque , inquit , si diem Solis latinitia indulgemus alia longè ratione , quam religione Solis , secundo loco ab eis sumus qui diem Saturni otio & victui decernunt , exorbitantes & ipsi à Judaico more , quem ignorant . Sed & Clemens Alexandrinus lib. viii. Stromat. dierum Mercurii & Veneris mentionem fa-

cit, his verbis: Οἶδιν αὐτοὺς καὶ τὴν ἡμέραν τὴν αἰνιγματικήν. τὴν ἡμερὰν πύτων τὴν περὶ δὲ καὶ τὴν ὡχρασκύης λέγουσιν ἐπιφανεῖς. αἰνιγματοῦς γὰρ ἡ μὲν Ἑρμῆς. ἡ δὲ, Ἀφροδίτης. id est: Novii ipse quarta & quinta feria jejunii abstinuit intellectus. Appellatur autem illa quidem, dies Mercurii, hac vero, dies Veneris. Et lunæ hebdomadas, pro septimo quoque die lunæ, sunt qui interpretentur apud Gellium lib. xv. Noct. Attic. cap. xi. Sabbatum planè Judaicum Saturni diem appellat Dio, non modò libro tricesimo septimo, sed & lib. XLIX. quo Hierosolyma à Caio Sossio, Syriæ & Ciliciæ præside, capta & expugnata, eo ipso religiosissimo eorum die narrat. Quem eundem casum postea Vespasiano expugnatore passam eam civitatem Xiphilinus, qui Dionem in epitomen contraxit, ita scribit: Οὕτω μὲν καὶ Ἱεροσόλυμα ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἡμέρᾳ. ἢ καὶ μάλιστα ἐν καὶ τῇ ἡμέρᾳ ὅταν σάββειν ἐξώλεται id est: Hierosolymorum.

lymorum urbem expugnavit ipso Saturni, quem hodieque Judaei religiose colunt, die. Quamquam Latinos auctores interdum Sabbati nomen, in eo die designando usurpasse repperio. Seneca lib. xv. epist. xcvi. Accendere aliquem lucernas Sabbatis prohibeamus. Suetonius in Tiberio, cap. xxxii. Diogenes Grammaticus disputare Sabbatis solitus. Idem in Augusto c. lxxvi. Nec Judaeus quidem, mi Tiberi, tam diligenter Sabbatis jejunium servavit, quàm ego servavi hodie. Ovid. lib. i. v. 219. De remedio amoris:

Nec pluvias opta, nec te peregrina
morentur

Sabbata.

Idem ~~de Paganis~~ eum diem sic
expressit lib. i. de Arte Amandi:
v. 415.

Quaque die redeunt rebus minus apta ge-
rendis,

Culta Palestino septima festa viro.

A 7.

Javē

14 Ad L. Dominico;
Juvenalis Satyra vi.

*Observant ubi festa-mero pedo Sab-
bata reges.*

Meminit & Sabbati Justinus lib.
xxxvi. Epitomes histor. Trogi
Pompei. Cujus diei etymon (ut
hoc obiter & per transfennam ad-
moneam) Lactantium, summum
alioquin virum, ignorasse mirari
satis non possum. Is enim lib.
vii. Instit. Divinarum, cap. xiv.
*lingua Hebraorum hunc diem à nu-
mero septenario nomen accepisse scri-
bit: cum tamen vel mediocriter
eruditis notum sit, à requie ita ap-
pellatum: quod post mundum sex
dierum spatio consummatum, se-
ptimo die Dominus ab operibus
suis requieverit. Nam ut Grego-
rius Nazianzenus in Oratione
de Pentecoste scriptum reliquit,*
*ὁ ἡμέτερος ἡμέτερος ἡμέτερος, καὶ τῶν
ἑβραίων σημεῖον.* Cujus originis lo-
cupletiore[m] Josepho testem citare
non

non possem, qui lib. 1. Antiq. Judaicarum, cap. xi. ita scribit :

Καὶ τὸ κήρυγμα ὅτι ἐξ ταῖς παύσαις ἡμέραις
Μαΐου καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ. Φυσι γυναικῶν.
τῇ δὲ ἰσθμῷ ἀναπαύονται. καὶ λαβὼν
δὲ τὸ ἔργον ἐκτελεῖται. ὅθεν καὶ ἡμεῖς χα-
λῶν ἀπὸ τῶν παύσαις καὶ πάντων ἀγῶν τῶν
ἡμερῶν ἀποσπασθέντες αὐτῶν. σάββατον,
ὁποῖοι δ' ἀνάπαυσιν καὶ τῶν ἑβραίων διέ-
λεται τὸ ἔργον. Quod & ante eum
à Philone proditum erat, in lib.
αὐτοῦ τὸ Χριστιανισμῶς, his verbis : Καὶ διὰ
τὸ καὶ τὸ σάββατον, ἰσχυρίζεται δ'
ἀνάπαυσιν. Οὐδὲ φησὶν αὐτῷ Μαΐου.

Licet aliàs passim planioris intelli-
gentiæ causa Sabbatum ἰσχυρῶς ἰσθμῶν
vocat. Idque nec inferioris classis
auctores latuit. Est enim à Zo-
nara vera nominis hujus origo tra-
dita, Tomo primo Annalium,
ut & à Suida in verbo, σάββατον,
& Isidoro lib. Etymologiarum 6.
cap. xviii. quorum verba referre
nihil attinet. Sed ut Lactantii ig-
norantia excusatione nulla defendi
potest, ita Plutarcho qui propter
eum.

16. Ad E. Dominico,

eum, quem sibi rerum Judaicarum
ignoratione finxerat errorem, ri-
diculam aliam & absurdam Sabbati
notationem commentus est, faci-
lius venia ab æquis iudicibus tribue-
tur. Quis enim, nisi planè ini-
quus, à gentili & pagano homi-
ne exactam sacræ historiæ cogni-
tionem desideret? Sic autem de
Sabbati etymo, ille lib. 4. Sym-
posiacor. cap. ult. ratiocinatur, qua-
si ad Bacchi cultum, hujus festivi-
tatis ratio revocanda sit. Ait enim:
Οἶμαι δὲ καὶ τὴν τῆ σαββάτων ἰορτὴν μὴ
παντίπασιν ἀπεργιδιόνουσαι εἶναι. σαββάτως
γὰρ οὖν ὅτι πολλοὶ τὰς βαάχας καλῶσι καὶ
πάντην ἀφίαισι τῆ φωνῆς ὅταν ἐργάζωνται τῇ
Θεῷ. At Cenforinus Judaicam hu-
jus diei observationem mysticæ
septenarii numeri observationi tri-
buisse videtur lib. De die natali,
cap. XII. cum ita scribit: *Al-
ter autem ille partus qui major est,
majore numero continetur: septe-
nario scilicet, quo rota humana fini-*
tur,

tur, & ut Solon scribit, & Judai in dierum omnium numeris sequuntur: & Hetruscorum rituales libri videntur indicare. Prophani porro scriptores fabulosa multa & à veritate aliena de Judaici populi origine, vita, moribus, religioneque excogitarunt. Quale est, quod ab Ida monte extenso Barbarorum more vocabulo Judæos dictos Cornelius Tacitus * lib. xvi. historiæ Augustæ scribit; quem tamen librum (ut hoc strictim attingam) pro quinto ejus auctoris libro citat Tertullianus cap. xvi. Apologet. Unde colligi potest aliter apud antiquos ejus auctoris libros dispositos ac digestos fuisse, quam uti nunc leguntur; aut certe *μημερικῶ ἀναρτήματα*, quo nonnumquam peritissimi quique lapsi sunt, Tertullianum in numero librorum falsum. Extitisse etiam quosdam qui Hierosolymorum urbem *Ἱερὸς Ἱεροσολῶν*, nomen invenisse crederent.

* Annal. v. 2.

18 *Ad L. Dominico,*

rent. Josephus lib. 1. de Antiq.
Judaic. adversus Appionem auctor
est, ubi & multa à fide historię
abhorrentia de Judæis esse Græco-
rum commentis prodita docet :
quorum totam historiam valde Ro-
manis incognitam fuisse, facile
intelliget qui cum Mosis libris Ju-
stini librum xxxvi. Strabonis xvi.
& Dion. xxxvii. contulerit. De
Judæis planè & eorum sabbato o-
peræpretium fuerit Rutilii Claudii
versus ex Itinerarii lib. 1. subjun-
gere, ex quibus, quid ille de eo-
rum religione senserit, liquido pa-
tet : vers. 383.

*Namque loci curam querulus Judæus a-
gebat,*

Humanis animal dissociale cibus.

Vexatos frutices, pulsatas imputat algas,

*Damnâque libatæ grandia clamat a-
qua.*

Reddimus obscurnæ convicia debita genti,

Quæ genitale caput propudiosa metit.

Radix stultitiæ, cui frigida sabbata cordi :

Sed

Sed cor frigidius religione sua est.
 Septima quæque dies turpi damnata veterne
 Tanquam lassati molli imago dei.
 Cetera mendacis deliramenta catasta,
 Nec pueros omnes credere posse reor.
 Atque utinam numquam Judæa subacta
 fuisset
 Pompeii bellis, imperioque Titi:
 Latius excisæ pestis contagia serpunt,
 Victoresque suos natio victa premit.

Verum ille auctor non Iudaicæ
 modo religioni, sed & cultui no-
 stro infestus fuisse videtur. In mo-
 nachorum enim secessum, & pau-
 pertatis spontaneum studium ita lu-
 dit eodem libro: vers. 439.

Processu pelagi jam se Capraria tollit;
 Squalet lucifugis insula plena viris.
 Ipsi se monachos Graio cognomine dicunt,
 Quod soli nullo vivereteste volunt.
 Munera fortunæ, metuant dum damna, ve-
 rentur:

Quisquam sponte miser, ne miser esse
 queat:

Quenam perversæ rabies tam stulta cerebri
 Dum mala formides, nec bona posse
 pati?

Sive:

*Sive suas repetunt ex fatis ergastula penas,
 Tristia seu nigro viscera felle tument.
 Sic nimiae bilis morbum assignavit Homerus
 Bellerophontæis sollicitudinibus.
 Nam juveni offenso sævi post tela doloris,
 Dicitur humanum displicuisse genus.*

Sed ad propositum tandem aliquando redeamus. Dierum supra relatas gentiliumque communi sermone usurpatas appellationes Christianæ fidei adsertores abolere, earumque loco alias religioni nostræ magis convenientes substituere conati sunt. Solis certe diem *dominicum* vocarunt : Cujus appellationis origo si à capite arcessenda sit, quos potius quam Apostolos ipsos auctores laudare debeam, non video. Etenim Apocalyp: cap. 1. vers. 10. hæc verba leguntur : *ἵνα ἴδωμαι τί ἐστὶν τὸ πνεῦμα καὶ οἱ κληρονομοὶ τῆς νύκτος*. Reliquos verò dies *feriarum* nomine nuncuparunt, discretis ac distinctis pro numeri ordine earum appellationibus. Unde Beda in hymnis :

Nostro

Nostro more dies feriæ sunt nomen habentes.

Et post;

Sed primam, quartam feriam sextamque vocantes,

Sabbati ab antiqua mutamus lege vocamen:

Mercurii Venerisque dies hos prisca vocabat.

Ætas: falsorum venerans portenta deorum.

Saturnique, patrem quem credidit esse Deorum.

Harum vero appellationum Silvestrum Pontificem auctore Beda ciet. Quod ut in dubium vocare omnino non ausim, ita compertum habeo, et πρεσβυτερίωνος καὶ ἑταίρων καὶ ὁδοποιῶν nominibus, in hebdomadæ diebus exprimendis usos eos qui Silvestrum longo intervallo antecesserunt. Sic Ignatius Antiochenæ Ecclesiæ tertius post Petrum Episcopus, in Epistola ad Philipp. quartam feriam πρεσβυτερίωνος, sextam autem ὁδοποιῶν nominat. Auctor etiam

tis. Idem Socrates lib. v. cap. xxii.
 Αὐτῶν δὲ ἐν Ἀλεξανδρίᾳ τῇ περὶ αὐτῆς καὶ τῇ
 λεγόμενῃ ᾠδῶσκειν ἡραφαί π' ἀναγιγνώσκου-
 νται, καὶ οἱ διδάσκαλοι ταῦτα ἑρμηνεύουσι.
 Et qui vulgo, *aves Iovis*, ἡμέτερον πέμπτην
 ab eodem appellatur lib. vii.
 cap. xi. ᾠδῶσκειν quoque, &
 μιᾶς τ' σαββάτου vocabula usurpavit
 Sozomenus, lib. vii. histor. Ec-
 cles. cap. xix. Beatus verò Augu-
 stinus, Jovis diem, *quintam sab-
 bati* appellat Epistola cxviii. ad
 Januarium. quo modo & B. Hie-
 ronymus *diem* vulgò *Martis* dictam,
tertiam Sabbati nominat, in Epita-
 phio Paulæ matris ad finem. Ea-
 demque loquendi figura Eusebius
 lib. vii. histor. Ecclesiasticæ se-
 cundam quorundam editionem,
 ἡμέτερον περὶ αὐτῆς τ' σαββάτου dicit. *Sab-
 bati* plane nomen ex Judæorum lin-
 gua retentum est; Saturnoque de-
 fuit dies hîc adscribi, & ita cum
 Ambrosio lib. iv. de sacramentis,
 cap. ult. reliquos omnes loqui in-
 venias.

venias. Verum ut ad Dominicum diem redeamus , qui nobis totius diverticuli ansam præbuit , non dubium est quin is peculiari hac *Dominici diei* nota inde signatus sit , quòd in eo Dominus noster Jesus Christus à mortuis excitatus sit. Quapropter Ignatius ad hujus diei cultum Magnesianos excitans , eo illum ornat elogio , ut subjiciendum id mihi videatur ; sed Latinis potius ex vulgari translatione , in qua quid reprehendam non habeo , sumptis , quàm Græcis verbis ; quo lectoribus peræque omnibus consulatur. *Dominicum*, ait, *diem omnis Christi amans festum celebret , diem resurrectionis , Regalem , omnium dierum supremum , quem exspectans propheta , dicebat : In finem pro octava in quo & vita nostra exorta est , & mortis in Christo victoria facta.* Eum quoque diem *αἰνίας ἡμέρας* vocat Dionysius , Corinthi Episcopus , apud Euseb.
lib.

lib. IV. histor. Eccle. cap. xxvii. Plane Justinus Martyr cultus, qui huic diei impenditur, duplicem rationem reddit, ad finem Apologiz pro Christianis secundæ: quod nimirum eo die tenebris discussis, lux in orbem recens conditum diffusa sit: Et quod eodem Christus resurrexerit. Ebionæos etiam, licet Judaicæ legi in plerisque adherentes, Christianis tamen consensisse in Dominicorum dierum observantia, Eusebius lib. III. historiæ Ecclesiasticæ, cap. xxvii. scribit, *eis persuasum* (ut ille loquitur) *et evangelio demonstratis*. Beatus quoque Augustinus in Epist. cxix. ad Januarium, & in lib. II. de peccato originali, contra Pelagium, diem in hebdomadarum recursibus *quartum resurrectione Domini declaratum esse, & ex illo cepisse habere festivitatem suam* tradit. Neenon Maximus Episcopus sermone de Pentecoste, qui inter Ambrosianos

Sermones est sexagesimus primus: *Dominica*, ait, nobis ideo venerabilis & sollemnis est, quia in ea Salvator velut sol oriens, discussis infernorum tenebris, luce resurrectionis emicuit. Eadem Isidorus lib. vi. Etymolog. cap. xvi. Augustini ex Epist. ad Januarium à me jam prolatis verbis tradit. In fidem verò & indicium resurrectionis *Dominicæ* stantes, atque erecto ad cælum vultu, non pronos & in genua procidentes, eo die majores nostros orasse mihi compertum est. Docet hoc, eaque quam dixit, ratione institutum tradit Justinus Martyr in lib. Responsionum ad Orthodoxos, cap. cxv. Atque adeo nefas habitum eo die de geniculis adorare, Tertullianus in lib. De corona militis prodidit. Idem suis temporibus observatum B. Hieronymus adversus Luciferianos, & B. Augustinus, Epist. cxxx. ad Januarium, & Isidor. lib.

lib. 1. de Eccles. offic. c. xxxi. i. i. contestantur. Maximus quoque Taurinensis (ni fallor) Episcopus in eo sermone de Pentecoste, ex quo jam ante testimonium protuli; Dominicis diebus non ad exorandum Deum genibus succidisse Christianos, sed erectos & ferias resurrectionem Domini celebrasse, disertè scribit. Nec non Rabanus Maurus, qui ab hinc octingentis annis vixit, lib. 2. De instit. cleric. cap. 42. Unde etiam, ait, in Dominico die stantes oramus, quod est signum futura Resurrectionis. In urbem sanctè eo die ex agris frequentem populum Justinì temporibus precum causa convenisse, & ab omni opere quievisse, ex ejus Apologeticis orationibus patet. Ac eo quoque die jejunium vel ab ipsis nascentis Ecclesiæ exordiis est inhibitum, utpote tristitiam omnem lati ejus diei festivitate respiciente, quemadmodum Tertullianus in lib. De co-

rona militis tradit. Quare & sexagesimo quarto capite Canonum, qui *Apostolici* vocantur, clericis sub depositionis pœna Dominico die jejunare interdicitur. Itaque cum instituta ab Ecclesia jejunia Eustathius Sebastensis episcopus reprobarer; novaque induceret, Gangrensi Concilio dogma in hanc sententiam proditum est: *Si quis tanquam hoc continentia convenire judicans, aut in ejus diei contemptum, die Dominico jejunaverit, anathema esto.* Quod decretum ex ejus Concilii capite XVIII. Gratianus transcripsit in *Cano. Si quis tanquam, distinct. x.* Manichæos etiam ob istius diei jejunia jure damnatos pronunciat Ambrosius *Epist. lib. x. Episto. LXXXIII.* Jam ut ad politicas sanctiones descendamus, exstant de cultu huic diei impendendo duæ constitutiones: *Ambæ Constantini ad Helpidium, eodem quidem anno, nimirum Crispo*

Crispo II. & Constantino Coss.
 propositæ: Ceterum diversis men-
 sibus. Prior Nonis Martii; po-
 sterior, v. Non. Julii. Illa quidem
 relata est in l. Omnes, C. de fe-
 riis, in hæc verba: Omnes Judi-
 ces, urbanaque plebes, & cuncta-
 rum artium officia, venerabili die
 Solis quiescant. Ruri tamen positi-
 agrorum cultura liberè licentèrque in-
 serviant; quoniam frequenter eve-
 nit, ut non aptius alio die frumen-
 ta sulcis, aut vinea scrobibus man-
 dentur: ne occasione momenti pereat
 commoditas celesti provisione concessa.
 Posterior verò ejus Imperatoris
 constitutio habetur in l. 1. de fe-
 riis, in Cod. Theod. his verbis:
 Sicut indignissimum videbatur diem
 Solis venerationis sue celebrem, al-
 tercantibus jurgiis & noxiis partium
 contentionibus occupari; ita gratum
 & jocundum est eo die qua sunt ma-
 ximè votiva compleri. Atque ideo
 emancipandi & manumittendi die fe-

sto cuncti licentiam habeant, & super his rebus acta non prohibeantur. Quibus conjungenda sunt quæ de eo Imperatore Eusebius lib. De vita ipsius quareo scribit: cujus verba uti sunt à Musculo Latine reddita, paucis dumtaxat mutatis, in quibus auctoris mentem non satis expressit, subjiciam: Omnes, ait, Imperio populi Romani subditos diebus servatori nuncupatis, feriari precipiebat. Similiter ut & eas quæ sunt Sabbati, venerarentur, propter memoriam (ut mihi videtur) eorum quæ in illis à communi Servatore gesta memorantur. Salutarem quidem diem, qui lucis & Solis agnominem esse contingit, à militari- bus viris studiosè coli docens illis quidem, qui divina fuerant fidei facti- participes, Ecclesiam Dei liberè ac sedulò frequentandi, ut & preces absque ullo impedimento facerent, otium ac copiam dedit. Aliis verò, qui nondum divinam fuerant conse- cuti.

cui doctrinam, secundaria lege mandavit, ut Dominicis diebus in suburbis in nudum ac purum campum meditata precem ex uno symbolo cunctis simul Deo destinarent. Sed & Præsidibus provinciarum legem de ejus diei observatione ab eo dictatam esse, postea scribit. Ceterum Constantini ductus exemplo Theodosius, emancipandi quoque ac manumittendi diebus Dominicis licentiam, ceteris causis vel litibus quiescentibus tribuit: ut ex l. 2. Cod. de feriis apparet. Sed hanc diei venerationem negligi aut intermitti (ut credibile est) Leo Imperator cernens, prædecessorum suorum vestigiis insistens, hunc quoque diem feriatum esse & ab omni legis actione liberum constitutione sua sanxit. Sic enim in libello qui Collectanea quædam ex Ecclesiastica Theodori hist. continet, scriptum est: *Αἱ τὴν κυριακὴν ἡμέραν ἀπαγορεύεται πᾶσι τοῖς ἀρχαῖς καὶ τοῖς ὑποκόμιτοις τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας τῆς ἐκκλησίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ τὴν εὐαγγέλιον ἀκούειν καὶ τὴν διδασκαλίαν ἀκούειν καὶ τὴν λειτουργίαν ἀκούειν καὶ τὴν ἑσπέρην ἀκούειν καὶ τὴν ὑμένην ἀκούειν καὶ τὴν ᾠδὴν ἀκούειν καὶ τὴν ᾠδὴν ἀκούειν καὶ τὴν ᾠδὴν ἀκούειν*

B. 4. 678a.

ἀνεκτίστον καὶ εὐαγγελικὴν ἀποστολήν.
 Quod ab eo Imperatore constitu-
 tum esse Nicephorus quoque lib.
 xv. hist. Ecclesiast. cap. xx. re-
 fert. Eaque est (nisi me animus
 fallit) Leonis constitutio, quæ
 in l. ult. Cod. de feriis, memo-
 ratur his verbis: *Dominicum diem
 ita semper honorabilem decernimus,
 & venerandum, ut cunctis excuse-
 tur, nulla quemquam urgeat ad-
 monitio, nulla fideiussionis flagite-
 tur exactio, taceat apparitio, ad-
 vocatio delitescat. Sit ille dies à
 cognitione alienus; praconis horrida
 vox silescat, respirent à controver-
 sis litigantes, & habeant fœderis
 intervallum. Ad sese simul veniant
 adversarii, & quæ sequuntur. Nec
 verò minorem huic diei reveren-
 tiam exhibendam Clotharius &
 Theodoricus reges censuere, qui
 eo in totum ab operibus rusticis
 subditos suos abstinere voluerant.
 Alemannorum namque legibus, ut
 ex*

ex earum tit. xxxix. patet, Clotharius in hunc modum cavit: Die Dominico nemo opera servilia presumat facere, quia hoc lex prohibuit & sacra scriptura in omnibus contradicit. Si quis servus in hoc vitio inventus fuerit, vapulet fustibus: Liber autem corripatur usque ad tertiam vicem. Si autem post tertiam correptionem in hoc vitio inventus fuerit, & Deo vacare die Dominico neglexerit, & opera servilia fecerit, tunc tertiam partem de hereditate perdat. Si autem super hac inventus fuerit, ut diei Dominico honorem non impendat, & opera servilia fecerit, tunc caedus, & convictus coram Comite, ubi tunc Dux ordinaverit, in servitium tradatur, & quia noluit Deo vacare, in sempernum servus permaneat. Baioariis verò Theodoricus ita edixit: Si quis die Dominico operam servilem fecerit, liber homo, id est, si bovem junxerit, & cum curru am-

bulaverit, dextrum bovem perdat. Si autem siccaverit fœnum, vel collegerit, aut messem siccaverit, aut collegerit, vel aliquod opus servile fecerit die Dominico, corripiatur semel vel bis, & si non emendaverit, rumpatur dorsum ejus l. percussionibus. & cætera. In vetusta etiam quadam manuscripta Canonum Ecclesiasticorum à majoribus nostris proditorum Rhapsodia, caput de hac re offendi, quod ita habet: Inter cætera admonitionis nostra officia satis illud nobis necessarium visum est, ut populis fidelibus terribiliter denunciatur, ut diem Dominicum, in quo auctor vitæ resurrexit à mortuis, honorabiliter colant. Nam si pagani ob memoriam & reverentiam Deorum suorum dies colere, & Judæi more carnali Sabbathum carnaliter observare satagunt; quanto magis Christiana religionis devotio ob memoriam Dominica resurrectionis eundem diem venerabili-

ter atque honorabiliter colere debet?
 Sed & Matisconensis Synodi se-
 cundæ, cap. I. de hoc die ob-
 servando, ita patres caverunt:
 Custodite diem Dominicam, qua nos
 donum peperit & à peccatis omnibus
 liberavit. Nullus vestrum litium fo-
 rum vacet, nullus actiones exer-
 ceat, nemo sibi talem necessitatem
 exhibeat, qua jugum cervicibus ju-
 mentorum imponere cogat. Estote
 omnes in hymnis & laudibus Dei a-
 nimo corporeque intenti. Si quis ve-
 strum proximam habeat Ecclesiam,
 properet ad eandem, & ibi Domini-
 ca die seipsum precibus lachrymisque
 afficiat. Sint oculi manusque vestrae
 toto illo die ad Deum expansa: Ip-
 se est enim dies requietionis perpe-
 tuus, ipse nobis per septimæ diei um-
 bram insinuatus noscitur in lege &
 prophetis. Justum igitur est, ut
 hanc diem unanimiter celebremus,
 per quam facti sumus quod non fui-
 mus: Fuimus enim ante servi pec-
 cati,

cati, sed per hanc facti sumus filii
 iustitiae. Exhibeamus Domino libe-
 ram servitutem, cuius nos novimus
 pietate de ergastulis liberatos erroris:
 non quia Dominus noster à nobis ex-
 petit, ut corporali abstinentia diem
 Dominicam celebremus, sed quærit
 obedientiam, per quam nos calcatis
 terrenis actibus, ad calum usque mi-
 sericorditer provehat. Si quis itaque
 vestrum hanc salubrem exhortationem
 parvi penderit, aut contemptui tra-
 diderit, sciat se pro qualitatis me-
 rito principaliter à Deo puniri, &
 deinceps sacerdotali quaque ira impla-
 cabiliter subjacere. Si causidicus fu-
 erit, irreparabiliter causam mittet;
 si rusticus aut servus, gravioribus fu-
 ssum ictibus verberabitur; si clericus
 aut monachus, mensibus sex à con-
 sortio suspendetur fratrum. Hac nam-
 que omnia, & placabilem erga nos
 Dei animum reddunt, & plagas
 morborum, & sterilitatem amovent,
 atque repellunt. Gregorius Turo-
 nensis

nensis libro x. historia, capite 29. Sanctus, ait, hic dies qui in principio lucem conditam primus vidit, ac Dominica resurrectionis testis factus emicuit. Ideoque omni fide observari debet, ne fiat in eo omne opus publicum. Quibus consentanea Beda, in libello De ordinatione feriarum Paschaliū per Theophilum Episcopum Casariensem ac reliquorum Episcoporum Synodum facta, tradit, his verbis: Quem credimus factum fuisse in mundo primum, nisi Dominicam diem? Theophilus Episcopus dixit: Probate quod dicitis. responderunt Episcopi: Secundum scripturæ authoritatem factum est vespere & mane dies primus; deinde, secundus, tertius, quartus, quintus, sextus, septimus, in quo septimo requievit Deus ab omnibus operibus suis, quem diem sabbatum appellavit. Ergo cum novissimum diem signet sabbatum, quis potest esse primus nisi Dominicus dies? Ibidem.

que hunc diem multis benedictionibus à Deo sanctificatum Episcopi probant. Nam & in ipso tenebras remotas, lucemque apparuisse, & eo die de terra Egypti, velut de tenebris peccatorum quasi per fontem baptismi per mare rubrum Israëliticum populum liberatum, eodem die caelestem cibum manna hominibus datum: Primum quoque hunc diem cum novissimo die observari. Moſen ad populum mandasse, ac postremo eo die resurgere à mortuis Dominum dignatum esse, ideoque huc tot ac tantis benedictionibus sanctificatum diem priscos nostros patres impensiori cultu prosecutos esse mirum nemini videri debet, qui nobis & lucis & vite aeternae primordia inchoaverit. Quæ etiam compendiose Isidor. lib. de Ecclesi. offic. 1. cap. 24. & ab eo mutuatus Rabanus Maurus lib. de institution. clericorum II. cap. 42. ita perstringit: Apparet autem hunc diem etiam in scripturis sanctis esse

solemnem. Ipse enim est dies primus seculi : in ipso formata sunt Elementa mundi : in ipso creati sunt Angeli , in ipso quoque à mortuis resurrexit Christus : in ipso Spiritus sanctus super Apostolos descendit : Manna in eo die in eremo primum de calo datum est.

Sed ad Imperatores nostros revertamur. Aiunt illi : ATQUE NATALI]

Hunc diem in religiosissimis numerarunt & meliore lapillo notarunt prisci nostræ religionis antistites. B. Chrysostomus in Oratio. de B. Philogonio : Appetit enim festum omnium festorum maxime venerandum adorandumque : quod si quis appellet omnium festorum metropolim , haud quaquam aberret. quod autem hoc est ? Christi juxta carnem nativitas. Ab hoc enim illustratio Dei, festum videlicet Epiphaniarum ac sacrum Pascha, Ascensio & Pentecoste originem ac fundamentum.

tum ducunt : nisi enim secundum carnem natus esset Christus, nequaquam baptisatus esset. nam id est festum Theophaniorum : nequaquam fuisse crucifixus; nam hoc est festum Pascha: Nequaquam misisset spiritum sanctum, quod est festum Pentecostes. Itaque ab hoc ceu fons quo-
 piam hi diversi amnes orti. Nota sunt nobis hac festa, verum non ob hoc tantum par est hunc diem ceteris anteponi, sed etiam ob id quod id, quod in hoc natum est ceteris omnibus est venerabilius. B. Ambrosius Serm. 16. Bene quodammodo sanctam hanc diem natalis domini Solē nonum vulgus appellat, & tanta sui auctoritate id confirmat, ut Judai etiam atque gentiles in hac voce consentiant. Quod libenter nobis complectendum est, quia oriente salvatore non solum humani generis salus, sed etiam Solis ipsius claritas innovatur. Possent & alia præclara hujus diei encomia ex veterum Theologorum scriptis proferri, sed superiora duo sufficere mihi visa sunt. Itaque mirum non est
 hunc

hunc diem inter feriatos & à judicaria contentione strepitumque forensi vacuos ab Impp. statui in l. 2. & l. Omnes dies, Cod. de feriis.

Sequitur, ATQUE EPIPHANIORUM CHRISTA.] Est hic quoque dies ex eorum numero, quos publica religio jam olim consecravit. Ammian. Marcell. lib. 21. cap. 2. in fine. *Et ut hac, ait, interim celarentur, feriarum die, quem celebrantes mense Januario, (Christiani) Epiphaniam dictitant, progressus in eorum Ecclesiam solenniter numine adorato discessit.* Ob Christi autem numen manifestatum celebritatem hanc institutam, ipsa nominis origo satis declarat. Verum qua in re aut primum aut potissimum se Christi potentia patefecerit, quaque ejus apparitio huic celebritati locum dederit, non satis video inter antiquos convenire. Ambrosius enim de die sancto

sancto Epiphaniae Sermo. 21. Ple-
 rosque, ait, in Epiphania die ha-
 denus à domino memorabilia facta
 esse commemorare scribit, ut rogatus
 ad nuptias aqua substantiam in vini
 speciem commutaris, ac liquorem
 fontium in meliorem usum sui bene-
 dictione transtulerit: quo mirabili
 signo divinitatis suae primum ille vir-
 tutem declaraverit. Nonnullos verd
 in ea die, à Joanne cum baptis-
 tum in Jordane testari: Ejusque ba-
 ptismi memoriam hac Epiphania ce-
 lebritate consignatam. Idem Ser-
 mo. 22. utramque opinionem re-
 fert, & conciliare nititur, quasi
 aliud de alio signum contineatur.
 Nam & cum baptizatus est dominus,
 inquit, & mysterium lavacri insti-
 tuit, & humanum genus velut vilem
 aquam in eternam substantiam divi-
 nitatis sapore convertit. Similiter
 & cum hydrias plenas liquore fontium
 vertit in vinum: utrumque operatus
 est: & speciem magis necessariam nu-
 ptis.

ptiis prestitit, & demonstravit corpora hominum per lavacrum sancti Spiritus esse replenda substantia. Idem Sermo. 18. ordine factum docet, ut post natalem Domini confestim festivitas hæc sequeretur. Idque ita rationem exegisse, ut post ejus diei quo natus est commemorationem alterius diei quo renatus est, quoque eum pater colendum gentibus manifestavit, commemoratio consequenter subiungeretur. Clarius verò & crassiori (quod ajunt) Minerva hoc exponit. Maximus Episcopus in sermone quodam Ambrosianis sermonibus interserito. Epiphania, ait, hodie precoramus gaudia. Quærat aliquis quid interpretetur hoc verbum, scilicet quia imperium Græcè, Latine dicitur apparere: Ergo quia tunc primum apparuit Salvator in mundo, ipsa dies eodem vocabulo Epiphania nuncupata est. Quomodo autem apparuerit, requiramus, non quod in mundo.

mundo ante non fuerit, cum mundus per ipsum factus sit; sed quod tunc primum signis atque miraculis credentium cordibus Deus Christus illuxerit, & in tenebrosas conscientias hominum fidei splendor advenit. Signum autem quod operatus fuit, ut divinitatem suam hominibus declararet, & humanis mentibus tanquam novus & inopinitus appareret, fuisse aqua in vinum mutationem tradit. At Greg. Nazianz. ad baptismi Christi recollectionem festivitatem hanc referendam censebat, ut ex ejus oratione quæ *ἐν τῇ αἵρῃ τῆς Ἐπιφανίας*, inscribitur, perspicuè colligimus. Unde Leo Epist. 62. ad Episcopos per Siciliam constitutos, quosdam existimasse scribit Epiphania festivitatem idcirco privilegium habere baptismatis debuisse, quod in eadem die Dominus ad baptismum Joannis accessisset. Quam tamen sententiam improbat, illius baptismi
altiam

aliam fuisse gratiam dicens, nec ad eandem pertinuisse virtutem. I-
sidorus verò lib. 1. de Ecclesiast.
offic. cap. 26. tribus ex causis so-
lennitatem hanc *Epiphaniorum* no-
men invenisse scribit: sive, quia
tunc in baptismo suo Christus po-
pulis ostensus fuerit; sive quod eo
die sideris ortu Magis sit prodi-
tus; sive quod primo signo per a-
quam vino factò, multis sit mani-
festatus. Quam triplicem huius fe-
stivitatis rationem Pontius Paulinus
his versibus conclusit, lib. de na-
tali Felicis 9.

*Ut veneranda dies cunctis, qua virgine natus
Pro cunctis hominem sumpfit Deus, utq[ue]
deinde*

*Qua puerum stella duce mystica dona fe-
rentes*

*Dupliciter videre Magi; seu qua magni
illum*

*Jordanis trepidans lavit tingente Joanne,
Sacramentum cunctis recreandum gentibus un-
dat.*

Sive

*Sive dies eadem magis illo sit sacra signo
Quo primum Deus egit opus, cum flamine verso*

Permutavit aquas prædulcis nectare vini.

Isidorus porro ibidem, ex Cassiano adjicit, apud Græcos nativitatem Domini & Epiphaniarum sollemnitatem non bisariè, ut in occidentis provinciis, sed unius diei festivitate celebratam. Quibus addenda sunt quæ idem auctor lib. vi. Erymolog. cap. xviii. scribit. Epiphaniarum utique diem sine strepitu judiciali forensique contentione observari Imp. Theod. præcipit in l. 2. Cod. de feriis. Rursusque eum diem feriatum esse habendum Imp. Valentin. Theod. & Arcad. constitutio edicit, quæ in l. Omnes dies. Cod. eodem tit. refertur.

Sequitur, PASCHÆ ETIAM.]

Omniū Christianæ religionis celeberrimum augustissimumque habitum ab antiquis Paschalem diem observavi: quem illi præcipua quadam

dam veneratione in memoriam Dominicæ resurrectionis semper sunt profecti. Beatus quidem certe Chrysostomus homilia VII. De resurrectione Domini: *Licet*, ait, omnes solennitates quæ in Ecclesiis pro Dei honore celebrantur, sancta sint atque venerabiles, tamen hodierna dominica resurrectionis dies precipuam quandam ac peculiarem festivitatem habet. Greg. Nazianzenus in sermone de hac festivitate: *Αἶψα*, inquit, *ἱερῶν ἡμῶν ἱερῇ καὶ πανηγυρῇ πανηγυρίῳ*, τοῦτοι ὑπεργίμου πίστεως καὶ τῆς ἀδελφότητος μόνον, καὶ χαμεῖς ἱερῆς, ἀλλ' ἡδὲ καὶ τῆς αὐτῆς Χειρὸς καὶ ἐκ' αὐτῆς πλαμίνης, ὅσον ἀείρεται ὅλη. Inter cætera verò festivitatis hujus solennia, noctem ejus pervigilio transmitti consuevisse, sciendum est. Tertullianus in lib. 2. ad uxorem: *Quis*, ait, (de gentili marito loquitur) *nocturnis convocationibus*, si ita oportuerit à latere suo eximi libenter feret? *Quis denique solennibus Pascha abnoctantem securus*

securus sustinebit ? Quod & Eusebius hist. Ecclesiast. lib. vi. cap. xx. apertè indicat, de Narcisso agens: καὶ τὴν μεγάλην, inquit, ποτὶ τὸ πάχος ἀφαικτέρευσι, τῆλαιον φασὶ τοῖς διακόνοις δαπανεῖν. i. ut Rufinus vertit: *Accidit aliquando in die solenni vigiliatum Pascha oleum deesse luminaribus.* Idem ejusdem lib. cap. 34. de Philip. Imp. τῶτον κατέχει λόγος χρησιμὸν εἶναι. ἐν ἡμέρᾳ τῇ ὑστάτῃ τὸ πάχος πανουχίδος, τῶν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐνχῶν τὸ πλεονάζον μεταχειρὶν ἱερέων. Quæ verba ita Rufinus vertit: *De hoc traditum nobis est quod Christianus fuerit, & in die Pascha, id est, in ipsis vigiliis, cum interesse noluisset & communicare mysteriis (sic enim legendum est) ab episcopo loci non prius esse permissum, nisi confiteretur peccata sua, & inter pœnitentes staret.* De hoc etiam pervigilio accipienda sunt hæc ejusdem Eusebii verba: καὶ τὰς τῇ μεγάλῃς ἱερῆς πανουχίδας, quæ lib. 3. hist. leguntur. Lactantius lib. 7. Instit. divinarum, cap.

49. Et hac est nox qua à nobis prop-
 ter adventum Regis ac Dei nostri per-
 vigilia celebratur. Cujus noctis duplex
 ratio est, & quod in ea vitam tum
 recepit, cum passus est: & postea or-
 bis terra regnum recepturus est. quæ
 verba ex eo nonnullis additis Isidor.
 lib. 6. Etymolog. cap. 17. tran-
 scripsisse videtur. Huc pertinet quod
 de nocte diem festum Paschæ præ-
 cedente luminibus & flammis co-
 nuscante, Greg: Nazianzenus in
 sermo. de Pascha ita scribit:
 Καλὴ μὲν ἡ ἡμέρα ἡμῶν λαμπροφωρία καὶ
 φωταγωγία, ἢ ἰδίᾳ τὴν δημοσίᾳ συνεστια-
 σμεθα, παν γὰρ ἀνθρώπων μικρὰ καὶ ἀξία πᾶ-
 σα δαψιλῇ τῷ περὶ τὴν νύκτα καταφωτι-
 ζοιτοί, καὶ ὁ μέγας φωτὶς ἀντίτυπός.
 Idem in oratione funebri in patrem,
 noctem quoque eam Paschalem vigi-
 liis transactam, & luminum splendo-
 re illustratam, ostendit his verbis:
 Ὁ καὶ ὁ τὸ ἅγιον πάσχα καὶ ἀβύσσου
 τοῦ, ἡ βασιλεία τῶν ἡμερῶν ἡμερῶν καὶ
 ἡ λαμπροφωρία λήσσει τὸ σκότος τῶν ἀμαρ-
 τίας καὶ ἡ ἡμεῖς ὑπὸ πολλῶν φωτῶν
 τῶν σπηλαίων ἡμῶν ὑπὸ τὴν ἰερουργίαν.
 C. Gre.

Gregorius quoque Nyssenius in oratione de festo Paschæ hoc idem perspicue comprobat, cujus verba, si Latinè quàm Græcè loquentem audire quis malit, sunt ejusmodi: Quod oculis cernitur lumen, nocte nobis per lampadas in nube ignis præferebatur. Sermo autem per totam noctem aures nostras circumsonans in Psalmis, hymnis, cantionibusque spiritualibus, tanquam flumen quoddam gaudii per aures in omnium influens: nos optima spe replevit. Quoniam hac igitur lucida nox commixta lampadum luminibus cum matutinis radiis Solis, unum continuum nullarum interpositione tenebrarum diremptum diem effecit, &c. De hac etiam Paschali nocte versus Ausonii proferam, quibus Christum sic affatur:

*Ad cunctos properant vigilatu convenientes.
Nox lucem revehet funalibus anteferendam:
Nox lamen pariens credentibus indubitatum:
Nox flammis operum meditatriæ Syderio-
rum.*

Socra-

Socrates quoque hist. Ecclesi-
 ast. lib. 7. cap. 5. cum de Sabba-
 to tractat, magnam ad eum conflu-
 xisse in festo Paschæ multitudinem
~~et id idus martiridis memoriam~~ narrat.
 De hac autem nocte Matisconensis
 secundi Concilii canon primus acci-
 piendus est, in quo ita est: Noctem
 quoque ipsam qua nos superna & luci
 inaccessibili reddidit, spiritualibus exi-
 gamus excubiis, nec dormiamus in ea
 quemadmodum dormitant, qui nomine
 duntaxat Christiani esse nescuntur:
 sed oremus & vigilemus operibus sanctis,
 ut digni habeamur in regno coheredes
 fieri Salvatoris. Hinc facilius intel-
 ligetur, quod B. Hieronymus Vigi-
 lantium scribit ideo vigiliis & perno-
 cationes in basilicis martyrum exi-
 stimasse respuendas, ne Pascha cre-
 brius celebrari videretur. Planè Pro-
 copius lib. 2. de bello Persico, Chri-
 stianos festum Paschæ diem magna
 festivitate celebravisse, & primo e-
 jus die jejunos toto die, immo &

C 2

in

in multam noctem perstitisse commemorat. Unde Auson. in Carmine de Dominica resurrectione :

*Sancta, salutiferi redeunt solennia Christi:
Et devota pii celebrant jejunia mystæ.*

At die ipso Paschæ jejunia dirempta, idem alio versu Eidyllii secūdi docet:

Tu mensis divinis jejunia religiosa.
Ideoque Pontius Paulinus Epist. ad Amandum, solennitatem Paschalem revocasse dies Prandiorum dicit. Nimirum quia olim non ad meridiem usque (ut fit hodie) sed ad vesperam usque jejunia observabantur. Quod ille auctor non uno loco indicat, veluti Epistola eadem, cum ait : *Nam cum in diebus quadragesima advenisset, & cum ut clericum fraterno excepissemus affectu; quotidiana jejunia non refugit, & pauperem mensulam vespertinæ conviva non horruit.* Idem lib. 3. Epist. ultim. ad Severum : *Fraternitatemque monacham, vespertinis*

tinis post jejunia cibis avidam duplici
ministerio fermentatis utribus aut sola-
to ventre distineat. Idem alia ad eun-
dem Severum Epistola : Videant er-
go nos non mane ebrii, sed vespere jeju-
ni. Idem lib. 7. Natalis Felicis :

Nostri cum morem, ut jejunare solemus
Ante diem, & sero libatis vespere sacri,
Quisque suas remeare domos : tunc ergo
soluti
Caribus a templo Domino, postquam da-
ta festi
Corporibus requies, sumpta dapē cepi-
mus hymnos
Exultare Deo, & Psalmi producere no-
nem.

Huc etiam pertinet quod Aurelia-
nensis 4. Synodi, cap. 2. quadra-
gesimali toto tempore monachis non
nisi Dominico die prandere permit-
titur : Item quod Turonica Syno-
di 2. cap. 18. à Pascha ad quinqu-
agesimam, quod quidem tempus à
jejniis vacuum est, prandium mo-
nachis, solis Rogationum diebus ex-
ceptis,

ceptis, parari præcipitur. Jam verò Paschales ferias quo honore Christiani principes coluerint, præter eam in cuius interpretatione versamur constitutionem, etiam ex aliquo alio eorum Constitutionibus intelligimus, quas operæpretium duxi secundum ordinis & temporis, quo emissæ, propositæ datæque sunt rationem, sub-
 jicere. Ac primum Imp. Valentiniani, Valentis & Gratiani constitutio 2. Non. Maii Lupicino & Joviano (sic enim non in codicis modo Theodos. exemplari, sed & apud Socratem lib. 4. histor. Eccles. cap. 10. posterioris Consulis nomen effertur, licet à Martellino, Cassiodoro & Mariano Scoto Jovinus nuncupetur, qui perperam Jovinianus lib. 7. hist. tripart. cap. 22. dicitur) Coss. id est, anno à Christo nato 366. data in Cód. Theodos. refertur sub tit. de indulgentiis crimin. in hæc verba: *Ob-
 diem Pascha quem initio corde celebra-
 mus omnibus quæreatur astringis, car-*

cer inclusit, claustra dissolvimus. Attamen sacrilegus in maiestate reus, in mortuos veneficus, sive maleficus adulter, raptor, homicida, communione istius muneris separentur. Iidemque principes anno sequenti, secundo priorum duorum Consulatu, aliam constitutionem ediderunt, quæ in eodem Codicis Theodos. titulo legitur. Ea sic habet: Pascha celebratio postulat, ut quoscunque nunc agra expectatio questionis pœnaque formido sollicitat, absolvamur. Decretis tamen veterum mos gerendus est: nec temere homicidii crimen, adulterii scditatem, maiestatis injuriam, maleficiorum scelus, insidias venenorum, raptusque violentiam sinamus evadere. Propter quas ea constitutione comprehensas exceptiones Imper. Gratianus, Valentinianus, & Theod. in l. Paschalis, eod. tit. aiunt, Paschalis lætitiæ diem ne illa quidem temere finire ingenia quo flagitia fecerunt. Aliam deinde Impp. Gratian. Valentin. & Theo-

dosius, Richomere & Clearcho Coss.
qui anno salutis reparatæ 383. Con-
sulatum gessere, constitutionem ad
Martianum vicarium emiserunt, quæ
in eodem tit. de indulgent. crimin.
exstat his verbis: *Religio anniversa-
ria observationis hortatur, ut omnes
omnino periculo carceris, meliusque pœ-
narum eximi jubeamus, qui leviori cri-
mine rei sunt postulati. Unde apparet
eos excipi quos atrox cupiditas in scelera
compulit scviora, in quibus est primum
eximen & maximum majestatis, deinde
homicidii, beneficiique ac malificiorum,
stupri atque adulterii, parique immani-
tate sacrilegii, sepulch. ique violati.
rapius, monetaque adulterata figura-
tio. At anno post, i. Arcadio & Bau-
tone (vel ut Cassiodorus, Baudone,
ut Socrat. lib. 5. hist. Eccles. cap. 12.
cum Mariano & coto, Baudone) Coss.
deinceps non expectanda indulgen-
tiæ suæ rescripta ad laxandas vinctis
ob Paschalem festivitatem carcerum
fores, constituerunt. Sed ubi primum
Pascha-*

Paschalis dies extitisset, omnium
 confestim vincula solvi; nullumque
 carcere teneri inclusum: quemad-
 modum ex l. Nemo, de Episcop.
 audient. in Cod. Justinian. & l. Ne-
 mo, de indulgent. crim. in Cod.
 Theod. apparet. Non tamen id be-
 neficii omnibus generaliter & indi-
 stincte reis indulgent. Ab iis enim
 fecernunt eos, quibus dimissis lati-
 tia communis contaminaretur. Quis
 enim (inquiunt) sacrilego diebus san-
 ctis indulgeat? quis adultero vel ince-
 sti reo tempore castitatis ignoscat? Quis
 non raptorem in summa quiete & gau-
 dio communis persequatur instantius?
 Nullam accipiat requiem vinculorum,
 qui quiescere sepultos quadam sceleris
 immanitate non finit: patiatur tormen-
 ta veneficus, maleficus, adulterator-
 que (sic enim melius in codice Theo-
 dosiano quam in Justiniano legitur,
 moneta) homicida quod fecit semper ex-
 spectet: reus etiam majestatis de Do-
 mino, adversum quem talia molitus est,

veniam sperare non debet. Postmodum Timasio & Promoto Coss. id est, anno salutis instauratæ 389. edita ab Imper. Valentiniano, Theodosio & Arcadio constitutio est, qua sanctos Paschæ dies, qui septeno numero vel præcedunt vel sequuntur, feriatos manere constituerunt. Et cò amplius, in quindecim Paschalibus diebus compulsionem & annonariæ functionis, omniumque publicorum ac privatorum debitorum differri exactionem: ut plenius in l. omnes dies, Cod. de feriis continetur. Secuta est tribus post annis Arcadio A. 11. & Rufino Coss. alia constitutio, quæ in l. actus, Cod. de feriis refertur, qua actus omnes sive publicos, sive privatos diebus quindecim Paschalibus conquiescere iidem imperatores sanxerunt: Ita tamen ut mancipandi & manumittendi libera cuique eo tempore esset potestas. His verò constitutionibus aptè Gregorii Nysseni verba adjunguntur, ex oratione

tionē tertiā de resurrectione Christi, quæ hoc Latine sonant: Nullus à Deo agnitū pressus & obnoxius est, quin per hujus festi (de Pascha loquitur) magnificentiam, mali sui remissionem sentiat, atque levamen. Hoc die nexi solvuntur, debitor dimittitur, servus bono & humano preconio atque edicto ecclesie manumittitur. Porro superiora decreta, quæ judiciarias quæstiones omnes à Paschalibus diebus submoverunt, Honorio & Theodosio visum est una exceptione temperare atque moderari. Provinciarum namque præfides in quæstionibus latronum, & maxime Isaurorum, nullum remittere tempus, ne Paschali quidem die excepto, voluerunt: l. provinciarum præfides, C. de feriis. Quod nemini mirum videbitur, qui quanto odio quantaque invidia publica infamis, quo vicinas sibi provincias infestabat, latrocinii ergo Isauri laborarint, reputabit. Latrociniiis enim infamata jam inde à prisca temporibus ea gens

fuit. Dion. lib. 55. *Ἰσχωροὶ τε, αἰτ*
κα ληστείας ἀξέμενοι, & ἐς πολέμους δεινότερα
ἐπιχθόνιοι. Namque ut Ammianus
 Marcellinus lib. 14. scribit, *usuatum*
is erat saepe pacari, saepeque inopinis ex-
cursibus cuncta mescere. Cumque ex
 latrociniiis occultis parta impunitas a-
 dolescentem in pejus audaciam ale-
 ret, ad bella gravia multoties proru-
 perunt: Strabo, lib. 12. *geograph.*
Ἰσχωρία, αἰτ, κάμας δύο, ἔχουσι ὁμοτύμους,
τὴν μὲν παλαιὰν καλουμένην Εὐερετήν
ὑπερηίοι δ' ἥσαν πῶταί τε καὶ ἄλλαι κάμας
εὐχρη καὶ ληστῶν, δ' ἅπασαν κατοικήσιν παρὶ-
χον ἢ καὶ Ῥωμαίοις προέγχετο καὶ τῇ Ἰσχωρίᾳ
ἐφ' ἣν ἀφ' ἧς Παβλίου Σεβλίου, ἐν ἡμῶν
ἀδελφῶν, ὅς καὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ Ῥωμαίου, καὶ
τῇ πολλὰ τ' περὶ τῶν ἐνέμετο, ἐξέλιτο τῇ
ἐπὶ θυλάτῃ. Id est: Isauria duos pagos
 habet ejusdem nominis: veterem qui-
 dem ex his vocatam Eueretm. His &
 alii frequentes pagi subjacebant latro-
 num planè sedes & domicilia. Exhibue-
 rant autem negotia Romanis & Publio
 Servilio qui inde cognomen Isaurici re-
 portavit, quem nos vidimus, quia ea loca
 Romanis subdidit, & multa piratarum

propugnacula ad mare sita expugnata
 evertit. Eutropius lib. 6. Ad Ciliciam
 & Pamphyliam missus est Publ. Servi-
 lius ex consule, vir strenuus. Is Cili-
 ciam subegit, Lycia urbes clarissimas ex-
 pugnavit & cepit. Et mox Isauros quo-
 que aggressus, in deditionem coegit, at-
 que intra triennium bello finem dedit.
 Primus omnium Romanis in Isauriam
 iter fecit. Revertens triumphum accepit,
 & nomen Isaurici meruit. Hoc & Flo-
 rus testatur in Epitoma lib. 14. Livii.
 Sed & Marcell. lib. 13. Isauriam antea
 inanium potentem, olim subversam &
 rebellatricem intercinam agere vestigia
 pristina claritudinis monstrare admo-
 dum pauca, ait. Eam vero bello Piratico
 catervis mixtam praeconum à Servilio
 Praefule missam sub jugum. Narrat
 & Trebellius Pollio sub Gallieno Tre-
 bellianum quendam factum in Isauria
 principem, ipsis Isauris sibi ducem
 quarentibus: quem cum alii archipi-
 ratam vocassent, ipse se Imperatorem
 appellavit. Monetam etiam cudi ius-

fit, palatium in arce Isauria constituit: qui cum se in intima Isaurorum loca munitus difficultatibus locorum & montibus contulisset, aliquandiu apud Cilicas imperavit. Hic tandem à Gallieni duce nomine *Causisoleo* victus, & occisus est. Nec tamen postea Isauri metu ne in eos saeviret Gallienus, ad æqualitatem perducere quavis humanitate potuerunt. Denique post Trebellianum pro Barbaris habitati sunt, & cum in medio Romani nominis solo regio eorum esset, novo tamen genere custodiarum quasi himes inclusa est, locis defensa, non hominibus. Non enim erant statura decori, non virtute graves, non instructi armis, non consiliis prudentes, sed hoc solo secuti, quod in editis positi, adiri nequirent. Eos quidam *Claudianus* Imperator ad hoc perduxerat, ut à suis semotos locis in Cilicia collocaret, daturus uni ex amicissimis omnem Isaurorum possessionem, ne quid ex ea postea rebellionis oriretur. At

Probus

Probus Imperator (ut ex Flavia Vo-
 pisco didici) cum Orientem petiisset,
 in itinere potentissimo quodam la-
 trone Palfurio capto & interfecto,
 omnem Isauriam liberavit, populis-
 que ac urbibus Romanis legibus de-
 stitutis, Barbarorum qui apud Isau-
 ros erant, vel per terrorem, vel per
 voluntatem, loca ingressus est; quæ
 cum peragrasset, hoc dixit; *facilius esse*
ab illis locis latrones arceve, quam tolle-
re: veteranisque omnia illa quæ an-
 gustè adeuntur loca privata donavit:
 addens, ut eorum filii ab anno octavo
 decimo, mares duntaxat, ad mili-
 tiam mitterentur, ut ne latrocinari,
 quàm militare discerent. At Gallo
 imperante perduelles spiritus irrequi-
 etis motibus erigentes è latèbris suis
 profiliere, & oram maritimam popu-
 lati in Lycaoniam se contulerunt:
 quam historiam Marcellin. libro 14.
 exequitur. Et aliàs quoque sæpe, ut
 ex Zonara & Suida in voce *Ἀπύριος*, &
 aliis intelligimus, publicam pacem
latro-

latrociniiis suis turbant. Merito igitur in eos etiam diebus festis insurgere Præfides provinciarum jubentur; utpote qui nulla poenarum vacatione frui debeant. Cujus rei alia commodior ratio proferri non posset, quam quæ à Marco Fullio redditur, cur accusatio Cælii ipsis festis diebus ludisque publicis, quibus lites & judicia interquiescebant, exerceretur. Verba illius hæc sunt: Si quis, iudices, forte nunc adsit ignarus legum, judiciorum, consuetudinis nostræ; miretur profecto quæ sit tanta atrocitas hujusce causæ, quod diebus festis ludisque publicis omnibus forensibus intermissis, unum hoc iudicium exerceatur; nec dubitet quin tanti facinoris rem arguatur, ut eo neglecto civitas stare non possit. Idem cum audiat legem quæ de seditiosis sceleratisque civibus, qui armati senatum obsederunt, magistratibusque vim intulerunt, Rempublicam quoque oppugnant, quotidie quæri jubeat, legem non impleret, crimen quod versaret in iudicio requi-

rat. A quo non abhorret quod Prosper in Epigrammatis ita canit :

*Nulla dies alius hominum non damnat ini-
quos ;*

Conveniunt omni tempora iusticia.

Sed ut hostium publicæ tranquillitatis supplicia ac pœnas differri ventantes Imperatorum constitutiones laudandæ sunt, ita nunquam satis damnabitur Levigildi Arriani Gothorum regis quavis barbara feritate superior immanitas, qui Hermigildum filium suum ob fidei catholicæ inexpugnabilem confessionem ipso Paschæ die securi percuti iussit. quemadmodum à Freculpho lib. ultim. Chronicorum cap. 23 & Beda in lib. de Temp. ratio refertur. Caterum de constituendo Paschalis festivitatis die summa olim Episcoporum dissensione certatum est. Veram (ut Beda in lib. de sex ætatibus tradit) Pio Romæ Episcopatum tenente, Hadriano imperante, Hermes librum scripsit, in

in quo Pascha die dominica celebrandum docuit. Victor deinde duodecimus Urbis Romæ Episcopus, latè datis libellis constituit, Pascha similiter die Dominica celebrari. Eleutherus verò à decima quarta luna primi mensis usque in vicesimam primam : cujus decretis favens Theophilus Cæsareæ Palestinæ Episcopus scripsit adversus eos, qui decima quarta luna cum Judæis Pascha celebrabant, cum cæteris Palestinæ Episcopis synodicam epistolam. Idem Beda Hippolytum Episcopum decempalem paschæ circulum reperisse scribit, Eusebioque qui super eodem die decemnovennalem circulum composuit, occasionem dedisse : Dionysium denique temporibus Justiniani paschales circulos scripsisse : aliosque quamplurimos, quos ibidem recenset, quoad ea res vulgo innotuit, scriptis suis hanc questionem illustrasse commemorat. Quæ si quis plenius copiosiusque scire, & Episcoporum de hac re contentiones

aceu-

accuratius intelligere volet, ei legendi sunt Eusebius lib. 3. histor. Ecclesiast. & lib. 3. de vita Constantini, Ambros. Epist. 83. lib. 10. Socrates lib. 5. hist. Eccles. cap. 22. Beda in Chronicis, Isidorus lib. 6. Etymologiar. cap. 17. Planè propter diem huius incertum, ne quæ vel ignorantia vel præsumptione diversitas in ejus celebrare incurreret, futurus Paschalis dies Episcopis denunciari ac significari solebat, ut ex Leonis Epistola 96. ad Episcopos Galliarum & Hispaniarum missa, & ex Epistola Vigili Papæ ad Eleutherum liquet. Atque adeò Synodi Aurelianensis 4. cap. 1. cautum fuit, ut Pascha festinaret singulis annis ab Episcopo Epiphaniæ die in Ecclesiis denunciaretur: Carthaginensis verò concilii 3. cap. 41. & Carthaginensis 5. cap. 7. formatarum subscriptione eam omnibus intimari placuit: quod à Gratiano relatum est in Cano. Placuit, de consecratione. distinct. 3. Formatas autem (nam vox ea interpretationem

tionem desiderat) mos Latinus *Canonicas Epistolas* appellavit, quarum certam à Patribus Niceæ congregatis præscriptam, & ab omnibus observari jussam conceptionem ac formulam idem Gratianus exponit, exemplisque planam facit, dist. 73. Unde illucescit, quod Optatus Milevitanus Episcopus lib. 2. *formatarum commercio in una communionis catholica societas, totum orbem Christianum concordasse scribit: & quod concilio Laodicensi constitutum fuit; Ne quis etiam laicus ad peregrinandum sine formata proficeretur, ut habetur in Cano. Non oportet, de consecratione dist. 5.* Hujusmodi verò Epistolæ à commendatitiis & pacificis separantur in Cano. Ecclesiæ, 68. dist. 8. Porro cur anniversarius dies celebrandæ Dominicæ resurrectionis non ad eundem redeat anni diem, sicut dies qua traditur natus, propter Dominici diei & Lunæ observationem fieri B. Augustinus, Epist. 119, ad Januar. & ab eo doctus Isido-

Isidorus lib. 1. de Ecclesiast. offic. cap. 31. declarant. Præterea cur solo verno tempore festivitas ea celebretur B. Ambrosius Exaëmer lib. 1. cap. 4. explicat. Sed & de varietate rituum, quibus festivitas ista in ecclesiis & Orientalibus & Occidentalibus celebrabatur, fuscè Socrates agit lib. 5. histor. Eccles. 22. Et Sozomenus lib. 7. cap. 19. Extremum illud erit, quod tamen prius esse debuerat, Pascha vocabulum non à passione Domini & verbo Græco πάσχα (quod quibusdam videtur) descendere, sed ad Hebræo idiomate, quo transitus significatur, originem ducere: quod Gregorius Nazianzenus ita exponit: Τοῦ πάσχα, αἰτ, ἔστι τὴ μίτρα ὁσιβάσμιον φάσκη τοῖς Ἑβραίοις ἀναγορεύεται, καὶ τὴν ἱερίαν φωνὴν. Ζηλοὶ δὲ ἡ φωνὴ τὴν διαβάσιν, ἰσραὴλὸς μὲν ἀπὸ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἀφῆκε τὴν Χαναναίων, φυγὴν καὶ μετανάστασιν, πάλιν ἡμεῖς δὲ ἀπὸ τὴν ἐκ τῆς κρίσεως ἀπὸ τὴν γλυτῆς ἰπαγγελίας ἀφῆκετον καὶ ἀνάβασιν. Εἰς τοιοῦτα: Τὰ δὲ εὐαγγέλιον παθόντι οἰομένη ἔστι ἀναγομένη πάλιν ἰακωβίζοντι τὴν φωνήν, καὶ τὴν ἑ. φ. ἀπὸ τῆς, καὶ τῆς ἀπὸ

Quod & Isidorus admo-
 nuit l. 6. Etymologiar. cap. 17. & lib.
 1. de Ecclesiast. offic. cap. 32. Unde B.
 Ambrosius lib. 1. de Cain & Abel;
 Pascha Domini, ait, transitus est, à pas-
 sionibus ad exercitia virtutis. Et ideo
 pascha Domini dicitur, quoniam & tunc
 in typo illo agni veritas dominica passio-
 nis annunciabatur, & nunc ejus celebra-
 tur gratia. Et tamen idem ipse in li-
 bello de mysterio Paschæ, (si modo
 factus ille Ambrosianus est) Pascha
 sacrum nomen à Domini passione des-
 cendere scribit.

Sed reliqua constitutionis nostræ
 verba persequamur. Et **QUINQUA-
 GESIMÆ.**] Sic appellant Penteco-
 stes diem, qui Latinè loquentibus
 quinquagesimam sonat. Erat verò vel
 Isidoro l. 6. Etymologiar. cap. 18. re-
 ste, apud Hebræos quoque celebris
 hic dies, & post quinque decadas Pa-
 schæ celebrabatur. Unde & nomen
 sumpsit: in quo die secundum legem
 panes

panes propositionis de novis frugibus
offerebant. Maximus Episcopus ser-
mone de festo Pentecostes, hunc di-
em non minore lætitia, quam san-
ctum Paschæ diem celebrari & utro-
bique jejunari sabbato, vigilias cele-
brari, orationibus pernoctanter insi-
sti tradit. Beatus quoque Augustinus
Epist. 119. ad Januar. Pentecosten &
adventum de cælo Spiritus sancti an-
niversaria sollemnitate in toto orbe
Christiano à fidelibus universis cele-
brari scribit. Sane per totum quin-
quaginta dierum, qui à Pascha ad Pen-
tecosten intercedunt, spatium, nec
genus in orando flecti, nec jejunia
agitari solebant. Cujus observatio-
nis ut ab Apostolis per manus tradi-
tæ auctor lib. Responsio. ad Ortho-
doxos, cap. 109. meminit, his verbis:
Εἰ τὸ καὶ αὐτὸ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν
τῆς ἐκκλησίας ἀρχαῖς ἐκείνης ὡς τὸ
παλαιὸν περὶ τὴν, καὶ πάλιν ἐφίλειται τὴν
ἐκκλησίαν συμπύκνουν. Ἀλλ' ἐν τῇς κυρια-
καῖς ἡμέραις καὶ δὲ τῇ Πάσχᾳ ἵνα τῇ
ἐκκλησίᾳ γαίᾳ ἡ κληρονομία οἱ ἀρχαῖοι;

Id est,

Id est, Si genu flexo orantes, Deum sibi potius conciliant magisque propitium reddunt, quam qui stantes precantur; quid causa est quod dominicis diebus, & per eos dies qui inter Pascha & Pentecosten interpositi sunt, genua in orationibus minime flectuntur? Quam observationem in Ecclesiam duabus de causis invecam scribit, quod videlicet duarum rerum nos perpetuò meminisse oporteat: Nostri nimirum in peccatum lapsus, & gratiæ Christi, per quam jacentes sublevati & erecti sumus. Itaque genu flexionem, quæ in sex hebdomadæ diebus usitata est, lapsus nostri signum & indicium esse scribit. Quod vero Dominica stantes oramus, Symbolum esse resurrectionis, per quam Dei gratia à peccatis & in ipsis contrita peremptaque morte liberati sumus. Ab Apostolicis autem temporibus morem istum initium duxisse adserit: testemque producit Irenæum Lugdunensis Ecclesiæ Episcopum, quem in oratione de Pascha

ſcha (cujus nec ab Eusebio, nec à B. Hieronymo in libris Irenæi recensendis mentionem fieri maior, nisi quis id scriptum esse, quod ab Euseb. lib. 5. cap. 26. refertur, malit) etiam Pentecostes meminisse scribit, in qua nec genua ab orantibus curvarentur: quod eandem cum Dominica die vim, potestatem, ac rationem haberet. Atque hic vel unus locus (quantum sunt & alia multo certiora & pertiora que ejus rei argumenta) satis abunde que sufficeret ad eorum refellendam convincendamque opinionem, qui Justino Martyri, quem Irenæo paulò antiquiorem fuisse constat, illum Responsionum ad Orthodoxos librum tribuunt: qui ad alium quemvis potius, quam Justinum auctorem referendus est. Ex diverso planè Irenæum quinto adversus hæreses libro Justini testimonio usum, Eusebius lib. 4. histor. Ecclesiastic. cap. 18. nec non B. Hieronymus in Catalogo scriptorum Ecclesiasti-

corum notant. Enimvero quando in Irenæi mentionem incidimus (licet ~~πρὸς~~ nostra ~~ἱερὰ~~ ~~πλεῖον~~ futura malevoli criminentur) tacitus tamen præterire non possum, Græcè ne ille an Latinè scripserit, vulgò quæri & dubitari solere. Erasmus enim nutat, & ut fit, dum in dubio est animus, paulo momento hūc illūc impellitur. Nam quæ circumferuntur Irenæi scripta, rudia & impolita esse Græcismisque, imò verò & Solæcismis scatere non negat: & quod majus pondus habet, à B. Hieronymo Ezechielis cap. 36. enarrante, inter scriptores Græcos eum recenferi non ignorat. Levibus verò conjecturis à vera sententia, quam audacius Rhenanus amplexus est, abducitur. Equidem Græca lingua scriptos fuisse ejus libros, eos verò qui nunc extant adversus hæreses, de Græcis elegantibus Latinos factos rudes adfirmare, omnique adeo adseveratione contendere, & contra senti-

entes

entes sacramento provocare non dubitabo. Itaque operæpretium fuerit, quæ ejus verba Græca reperiuntur, cum Latina interpretatione, quæ pro genuinis auctoris verbis passim recepta est, conferre. Eusebius quidem lib. 4. hist. Ecclesiast. cap. 11. ex libro 1. Irenæi adversus hæreses, verba quæ subjeci profert, quæ in Latinis codicibus sub cap. 28. & 29. collocantur:

Κιερὺν δὲ περὶ τοῦ ἑπὶ τῇ Σίμωνι πῶς ἀφορμαῖς λαβὼν, καὶ ἐπιδημιῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἵσταται καὶ λατρεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ διαδοχῇ (sic enim legendum, non Irenæi modò versio convincit, sed & Eusebio familiaris loquendi mos, qui ἐκκλησίᾳ vocem semper absolute usurpat) ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου ἔχοντες ἰδιδάξαι τὸν ἰσὺς τοῦ ἰσμοῦ καὶ Περὶ τῆς καὶ ἀποστολῆς τοῦ Θεοῦ, καὶ εἶναι πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. τὸν μὲν γὰρ γνωρίζοντες, τοὺς δὲ ἀγνοῶντας εἶναι καὶ τοὺς μὴ δυνάμεις, τοὺς δὲ ἀγαθὸν ὑποσχεῖται διδάξαι καὶ τοὺς ἀποστολὰς τοῦ Παύλου ἡγήσονται τὸ διδάσκειν καὶ ἀποστολὰς τοῦ Παύλου ἡγήσονται τὸ διδάσκειν.

Ea verò Latíone dicam, an barbarie addubito; sic ab interprete donata sunt: Cerdon autem quidam ab iis qui sunt erga Simonem occasionem accipiens, cum venisset Romam sub hoc Hygino, qui nonum locum Episcopatus per successionem ab Apostolis habuit, docuit eum qui à lege & Prophetis annunciatus sit Deus, non esse patrem Domini nostri Christi Jesu. Hunc enim cognosci, illum autem ignorari, & alterum quidem iustum, alterum autem bonum esse. Succedens autem & Marcion Ponticus, adimplevit doctrinam impure blasphematus. Idem Eusebius libr. 4. cap. penult. ex eodem Irenæi lib. 1. hæc verba promit: Ἀπο Σαπριῖν καὶ Μαρκίων οἱ καλόμενοι ἰγχερτίς, ἀγαμίας ἐκέρυξαν ἀθετουμένῃ τῇ δογματικῇ πλάσει τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡρίμας κατηγορευμένῃς ὅτι ἄρρη καὶ ἥλυσις ἡ γῆσις ἀιδρώπως πεποιητότης, καὶ τῇ ἀπογομῶν παρ' αὐτοῖς ἐμψυχῶν ἀποχλῶ ἐκζητήσαντο, ἀχαρασμένῃς τῇ πάντῃ πεποιητότητι Θεοῦ ἀεπλίγασί τε τῇ ὁ πρωτοπλάστῃ σῶτι.

καθ' ἑαυτὴν, καὶ πῦρ τοῦ ἐξ ὁρίζη παρ' αὐ-
 τοῦ, ταύταις πρὸς πρώτας ταυτῶν ἰση-
 γηκαίτω τὴν βλασφημίαν, ὡς ἰουδαῖοι
 ἀπεργατὴς γαργαῖς ἐφ' ὅσοι μὴ σωῶν, ἐκί-
 νη ἔδει ἐξίφθην ταύτων. ὅτι ὅτι τὴν ἐκείνη
 μαρτυρίαν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, διήμμεν
 διδασκαλίου ἐπαρθεῖς καὶ τοφιδίς αἰς
 ἀλφειῶν τὴν Λαυρῶν, ἴδιον χαρακτηρῶ
 διδασκαλίας συνιστήσας. αἰῶνας τινὰς
 ἀοράτους ὁμοίως τῆς ἀπὸ Οὐδαλινίης μὴ
 ἡολογίτας, γάρμον τὸ φθόρον καὶ πορείαν
 ἐν ὁρμηλότητι Μαρκίῳ ὁ Σατορινῶ ἀνα-
 γράσας, τῇ ὅτι ὁ Ἄδαμ στυγερὰ παρ'
 ἐαυτοῦ τὴν ἀπολογία πεισιπύρην.

Ha apud interpretem reperiuntur
 cap. 30. & 29. quæ capita im-
 peritè ille sensus continentia di-
 visa disjunxit. Sic autem habent:
 A Saturnino & Marcione, qui vo-
 cantur Abstinentes, abstinentiam
 à nuptiis annuntiaverunt, fru-
 strantes antiquam plasmationem Dei,
 & oblique accusantes eum, qui
 & masculum & sæminam ad ge-
 nerationem hominum fecit: &
 eorum quæ dicuntur apud eos anima-
 lia, abstinentiam induxerunt, in-

D 3

grati

grati existentes ei qui omnia facit Deo : contradicunt quoque ejus saluti qui primus plasmatus erat , & hoc nunc adinventum est apud eos Tatiano quodam primo hanc introducens blasphemiam , qui cum esset Justini auditor , in quantum quidem apud eum erat , nihil enarrant tale ; post verum ejus martyrium absistens ab ecclesia , & presumptione magisterii elatus & inflatus , quasi præ ceteris esse proprium characterem doctrina constituta : non quasdam invisibiles , similiter atque hii qui à Valentino sunt veluti fabulam enarrans : nuptiarum autem corruptions , fornicationes similiter ut Marcion & Saturninus dicens , Adæ autem saluti esse contradictionem faciens. Præterea alia quædam Irenæi ex eodem libro hausta (tamen si ille numerum libri non designat) verba Eusebius nobis suppediat libri 4. cap. 11. quæ ita habent : Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν συμφορὰν καὶ ἐκτροπὴν καὶ μὴ σω-

ἡγάγας ἐπιτελεῖσαι μετ' ἐπιβήσεων πικρῶν
 τριμυρίοις , καὶ σιδυμενικὸν γάμον φάσ-
 κας εἶναι το ὕψ' αὐτῶν γιγόμενον , καὶ
 τὴν ὁμοιότητα τ' αὐτῶν συζυγίων· εἰ δ' ἄγε-
 ραι τ' πάντων , εἰς τ' καταλθῆτε εἰς τ' ἐκ-
 στασι , αἰεταὶ δ' εἰς ὕδαρ , καὶ βαπτίζον-
 τες , ὡς ἐπιλέγουσιν· Εἰς ὅνομα πατρὸς
 τοῦ πατρὸς τ' ὄλων εἰς ἀλύθουσαν μετάνο-
 ἴαν Ἐβραϊκῶν ὀνόματι ἐπιλέγουσι πρὸς τὸ
 μετάνοι καὶ πλεῖστοι τοὺς τριμυρίους·

Deprehendi verò eum locum apud interpretem libri primi cap. 18. his verbis conversum : Quidam enim ex ipsis sponsale cubiculum quoddam adaptantes , & quasi mysticum conficiunt cum quibusdam prophanis dictionibus his qui sacrantur ; & spirituales nuptias dicunt esse id , quod ab eis fit , secundum similitudinem supernarum conjugationum. Alii autem adducunt ad aquam , & baptizantes ita dicunt : In nomine ignoti patris omnium in veritate matris omnium , & in nomine descendentiæ Jesu ad unionem & redemptionem & communionem virtutum. Alii autem & Hebraica nomina supersantur , ut

stupori sint vel perterreant eos qui sa-
crantur. At ex secundo Irenæi
contra hæreses libro, idem Euse-
bius libr. 5. histor. Eccles. cap. 7.
hæc verba refert : Ταύτων ὁ ἀνδρῶν
ὅτι ἔνεκρην ἐγείρει καὶ τοὺς οὐκ ἐγεί-
ρει, καὶ οἱ Ἀπόστολοι διὰ προσευχῆς, καὶ
ὡς τῇ ἀδελφότητι πολλὰ καὶ διὰ τὸ πᾶν
καὶ ὅτι καὶ τὸν ἐκκλησίας πάσης αἰτῆ-
σιν μετὰ ἡσυχίας πολλῆς καὶ ἀγνείας,
ἀπέστρεψε τὸ πνεῦμα ὅτι πλεονέκτητον
καὶ ἐλαττωθῇ ὁ ἀνδρῶν ταῖς δυνάμει-
ς αἰνῶν. Quorum verborum senten-
tia in Latino codice Irenæi lib. 2.
cap. 7. ita reddita reperitur : Tan-
tum absunt ab eo ut mortuum exci-
tent, quemadmodum Dominus exci-
tauit & Apostoli per orationem &
in fraternitate sapissime propter ali-
quid necessarium ea quæ est in quo-
quo loco Ecclesia universa postulante
per jejunium & supplicationem mul-
tam reversus est spiritus mortuo, &
donatus est homo orationibus sancto-
rum. Ex eodem libro secundo al-
lius ab Eusebio itidem locus profer-
tur

ear his verbis: Εἰς καὶ τὸ Κύριον φασ-
 τισιανδρῶς τὰ τοιαῦτα πεποιηκέναι φήσασιν,
 ἵνα τὰς θεωρητικὰς ἀνέχοντες αὐτὰς, ἐξ
 αὐτῶν ἐκιδείξωμεν, πάντας ἕτως ὡς
 αὐτὰ καὶ θεωρητικὰ καὶ μηχανικὰ βεβαίως.
 καὶ αὐτὰς μὲν εἶναι τὴν ἡμετέραν Θεοῦ διό
 καὶ ἐν τῷ ἐκείνῳ οὐνόματι οἱ ἀληθῶς αὐτῶ
 μαθηταὶ παρ' αὐτῶ Λαβόντες τὴν χάριν
 ἐπιπλεῖσι, ἵνα δι' ἐργασίαν τῇ τῷ Λοιπῶν
 ἀνδρώπων, καθὼς εἰς ἕκαστον αὐτῶν τὴν
 δωρεάν εἴληφιν παρ' αὐτοῦ. Οἱ μὲν γὰρ δαί-
 μονας ἱλαύνουσιν βεβαίως καὶ ἀληθῶς, ὥστε
 πολλὰ καὶ πιστεύουσιν αὐτοὺς ἐκείνους κα-
 ταλασθέντας διὰ τὴν ποιηρῶν πισυμάτων,
 καὶ εἶναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οἱ καὶ θεω-
 γνῶσιν ἔχοντες τὴν μελλόντων, καὶ ἐπιστάτας
 καὶ ῥήσεις θεωρητικὰς. Ἄλλοι δὲ τὰς κα-
 ταλασθέντας διὰ τὴν χειρῶν ἐκιδείξουσιν ἰσχυρῶς
 καὶ ἀπεκρῖναι. ἤδη δὲ κατὰ τὴν ἑφαρμογὴν
 καὶ ἰσχυρῶς ἡγήθησαν καὶ παρεμνησθῆναι ἡμῖν
 ἰσχυροῦς ἵππων. καὶ πῶς γὰρ; ἔκ τινος ἀει-
 μου ἐκείνῳ τῷ καταλασθέντων ὡς παντὸς τῷ ἡμέ-
 μεν ἡ ἐκκλησία ὡς Θεοῦ Λαβούσα ἐν τῷ
 οὐνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ καταλασθέντων ἐπὶ Πον-
 τικῇ Πιλάτῃ ἐκείνης ἵνα δι' ἐργασίαν τῇ τῷ
 ἱσχυρῶν ἐπιπλεῖσι, μήτε ἐκιδείξωμεν πῶς μήτε
 ἐκιδείξωμεν. ὡς γὰρ δωρεάν εἴληφιν
 ὡς Θεοῦ, δωρεάν καὶ ἀπεκρῖναι. Quae
 ita sunt ab interprete Latine expofita

82 Ad L. Dominico,

lib. 2. cap. 58. Si tamen & Dominum per phantasmata hujusmodi fecisse dicunt, ad reducentes eos, ex ipsis monstrabimus, omnia sic Deo & predicta esse & facta firmissime, & ipsum solum esse Filium Dei; quapropter & in illius nomine, qui verè illius sunt discipuli, ab ipso accipientes gratiam, perficiunt ad beneficia reliquorum hominum, quemadmodum unusquisque accipit donum ab eo. Alii enim demones excludunt firmissimè, & verè, ut etiam sapissimè credant ipsi qui emundati sunt à nequissimis spiritibus, & sint in ecclesia: alii autem & prescientiam habent futurorum, & visiones & dictiones propheticas. Alii autem laborantes aliqua infirmitate, per manus impositionem curant & sanos restituant. Jam etiam, quemadmodum diximus & mortui resurrexerunt & perseveraverunt nobiscum annis multis: Et quid autem? Non est numerum dicere gratiarum quas
per

per universum mundum Ecclesia à Deo accipiens in nomine Christi Jesu crucifixi sub Pontio Pilato per singulos dies in opitulationem gentium perfecit : neque seducens aliquem , nec pecuniam ei auferens. Quemadmodum enim gratis accepit à Deo, gratis ministrat. Ex tertii verò libri cap. 1. eodem Eusebio lib. 5. cap. 8. locum proferri animadverti , in quo ita fuisse scribit :

Ο μὲν δὲ Ματθαῖος ἐκ τῶν Ἑβραίων τῇ ἰδίᾳ ἀλάκτῃ αὐτὸν καὶ γραφῇ ἐξέλιγεν Εὐαγγελίου ὃ Πέτρον καὶ ὃ Παῦλον ἐν Ῥώμῃ διαγγελλίζομεν , καὶ ἡμελιούμετων πλὴν ἐκκλησίας. ὃ δὲ πλὴν τούτων ἔξοδον , Ματθαῖος ὁ μαθητὴς καὶ ἑρμηνεύτης Πέτρον , καὶ αὐτὸς πρὶν ὑπὸ Πέτρον κηρύσσειν ἐν Ῥώμῃ ἡμῖν ἐξορίσθη καὶ Λουκᾶς ὁ ἀγγελοῦδος Παῦλος , τὸ ὑπὸ αὐτοῦ κηρύσσειν διαγγέλλειν ἐν Βιβλίᾳ κατέγραπτο ἰσχυρῶς Ἰωάννης ὁ μαθητὴς ὃ Κυρίου , ὁ καὶ ἐπὶ τὸ πρῶτον αὐτὸν ἀνακρίνων . Εὐ αὐτὸς ἐξέλικε τὸ εὐαγγέλιον ἐν Ἑφίῳ καὶ Ἀσίᾳ ἀγαγεῖν.

Quæ sic interpretes reddidit : Ita Matthæum in Hebræis ipsorum lingua scripturam edidit Evangelii , cum Pe-

irus & Paulus Romæ euangelizarent
& fundarent ecclesiam. Post verò
horum excessum, Marcus discipulus
& interpret Petri, & ipse quæ à
Petro annunciata erant, præscripta
nobis tradidit. Postea & Iohannes
discipulus Domini, qui & supra pe-
dus ejus recumbebat, & ipse edi-
dit Euangelium Ephesi Asiæ commo-
rans. Hoc amplius ex eodem Ire-
nai libro locus ab Eusebio lib. 5.
histor. Ecclesiast. cap. 6. citatur;
qui, prout Latinus interpret in ca-
pita eorū libros digessit, ad caput ter-
tium pertinet. In eo ita fuisse scribit:

Θεμελιώσαντες οὖν καὶ οἰκοδομήσαντες οἱ
μακάριοι Ἀπόστολοι τὴν ἐκκλησίαν, Ἀπὸ
τῆς τ' ἐπισκοπῆς λειτουργίας ἀνιχνεύουσιν,
τούτῃ δὲ Παύλῳ ἐν πᾶσι πρὸς Τιμόθεον
ἐπιστολαῖς μέμνηται. Ἀφ' οὗ δ' αὐτὸν
ἀνάκλητ' ἔχ' ἑαυτοῦ ὃ τέταρτον τὸν ἀπὸ
τ' Ἀποστόλων τ' ἐπισκοπῆς κληρῶν Κλή-
μεν, ὁ καὶ ἰσχυρῶς τὴν μακαρίους
Ἀποστόλους, καὶ συμβεβληκὼς αὐτοῖς,
καὶ ἐπ' ἱναυλοῦν τὸ κήρυγμα τ' Ἀποστό-
λων, καὶ τὴν οὐράνιον πρὸς ὀφθαλμοῦ
ἔχει, ὃ μόνῳ ἐπ' ὃ ποιοῖ ὑποταγή
καί πο

παντες τινες ἐκ τῶν Ἀποστόλων διδιδάγ-
 μῶν, ἐπὶ ταῦτα οὐκ ἔστι Κλήμεντος γρά-
 σεως ἐκ ὀλίγων τοῖς ἐν τῇ Κορίνθῳ ἡγε-
 μῶν ἀδελφοῖς, ἐπίστευεν ἡ ἐν Γάμα-
 ἐκκλησίᾳ ἐκκαταστάσις γὰρ φησὶ τοῖς Κορί-
 νθίοις, εἰς ἐκκλησίαν συμβιβάζουσι αὐτοὺς,
 καὶ ἀναγνώσκει τὴν πίστιν αὐτῶν, καὶ ἡ
 πίστις δὲ τῶν Ἀποστόλων ὡς ἔστιν εἰλημένη.

Et aliquot paucis interpositis ver-
 sibus, hæc quæ sequuntur, ibi-
 dem Irenæum scripsisse subjicit :
 Τινες ἡ Κλήμεντος πύτων Εὐάρις, καὶ τῇ Εὐά-
 ριστι Ἀλίζανδρος, αἱ δ' ἕτεροι ἐκ τῶν ἀποστό-
 λων καθίσταται Εὐς, καὶ ἡ ἑτέρα Τελισφό-
 ρος, οἱ καὶ ἐκδοξας ἐμμετρήσαντες, ἔπειτα Ἰγ-
 νάτιος, εἶτα Πίος μετὰ τὸν Ἀνίκητον. Ἀφ' οὗδε α-
 μίνο, τῇ Ἀνίκητον Σατήρ, καὶ ὁ δὲ διδάσκων
 τὴν πίστιν τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν ἀποστόλων κατέχει
 Κλήμεντος Εὐάριος, τῇ αὐτῇ πίστι καὶ τῇ αὐτῇ
 ἀφ' οὗδε α-μίνος, καὶ τὸ τῇ ἀληθείας κέρυγμα κατὰ
 τὴν πίστιν αὐτῶν. Quæ Latine in notis o vul-
 gari Irenæo sic habentur: Fundantes
 igitur & instruentes beati Apostoli Ec-
 clesiam, Lino Episcopatum admini-
 stranda Ecclesia tradiderunt: Hujus Li-
 ni Paulus in his quæ sunt ad Timotheum
 Epistolis meminit. Succedit autem & A-

nacletus, post eum tertio loco ab Apostolis Episcopatum sortitur Clemens, qui & vidit ipsos Apostolos, & contulit cum eis cum adhuc insonantem predicationem Apostolorum & traditionem ante oculos haberet. Non solus enim adhuc multi supererant tunc ab Apostolis docti. Sub hoc igitur Clemente diffusione non modica inter eos qui Corinthi erant fratres, facta, scripsit quae est Roma Ecclesia potentissimas literas Corinthiis, ad pacem eos congregans, & reparans eorum fidem, & annuncians quam in recenti ab Apostolis receperant traditionem. Et mox: Huic autem Clementi succedit Euarestus, & Euaresto Alexander, ac deinceps sextus ab Apostolis constitutus est Sixtus, & ab hoc Telesphorus, qui etiam gloriosissime martyrium fecit, ac deinceps Hyginus, post Pius, post quem Anicetus. Cum autem successisset Aniceto Soter, nunc duodecimo loco Episcopatum ab Apostolis habet
Elex-

Eleutherum ; hac ordinatione & suc-
 cessione , ea qua est ab Apostolis in
 Ecclesia traditio & veritatis pradi-
 catio ad nos pervenit. Reliqua ve-
 rò ejus capitis verba apud eundem
 Eusebium lib. 4. hist. Ecclesiast.
 cap. 14. referri observavi ; quæ
 si superioribus annectamus , penè
 integrum caput sumus habituri.
 Scripta fuisse in hunc modum ait :

Καὶ Πολύκρυστος ὁ ὢν μόνος ἐπὶ ἀποστόλων
 μαθητευθείς , καὶ σωματικῶς πολλοῖς τοῖς
 τῶν Χριστῶν ἐκράχσειν , ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀπο-
 στόλων καθύσταθις εἰς τὴν Ἀσίαν , ὡς τῇ ἐν
 Σμύρῃ ἐκκλησίᾳ ἐπισκοπεῖ , ἐν καὶ ἡμεῖς
 ἐκράχμεν ἐν τῇ πρώτῃ ἡμῶν ἡλικίᾳ . ἐπι-
 πλὺ γὰρ παρίμεν , καὶ πάντῃ γηράλι . ἡ
 εὐδοξία καὶ ἐπιφανείᾳ μαρτυροῦσθαι . ἐξῆλθον
 ἔβιν . πῶς τε διδάσκας αὐτὸν ὅτι ἐν τῷ
 ἀποστόλων ἑαμέν , ὅτι ἐν ἐκκλησίᾳ ἐν τῷ
 εὐδοξίᾳ , ὅτι καὶ μόνος εἶναι ἀληθῆ . μαρτυ-
 ροῦσθαι αὐτὸν τὴν Ἀσίαν ἐκκλησίαν πάντα .
 καὶ οἱ μὲν πῶς ἀγασσόμενοι τὸν ἑν Πολυ-
 κρυστον θεῖον , πολλὰ ἀξιοπρόσβην καὶ
 βεβαιότητα ἀληθείας μαρτυροῦσθαι Παύ-
 λου , Οὐκλατίου & Μαρκίου , καὶ ἑ-
 λοιπῶν κακογυμνῶν . ὅτι ἐν ἐπὶ Ἀντικτή
 ἐπιδημόσας τῇ Γάμῃ . πολλὰς ἀπὸ τῶν
 νεανίσκων αἰρετικῶν ἐκέραιον εἰς τὴν ἐκ-
 κλησίαν .

Κλησίαν τῆς Θεᾶς, μιὰ καὶ μόνον ταύτην
 Ἀλφειαν κηρύξας ὑπὸ τῷ ὀνόματι παρε-
 κληθέντων τῶν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ὡς ἀποστό-
 λων καὶ εἰς τοὺς ἀκηκόοντες αὐτῆς, ὅτι ὁ Ἰω-
 ἀννης ὁ τῆς κυρίας μαθητὴς ἐν τῇ Ἐφίῳ περὶ
 τοῦ Λυσσακοῦ καὶ ἰδὼν ἴστον Κηρίθου, ἐξήλατό
 τὸ βαλάντιον καὶ Λυσσάμην, ἀλλ' ἐπέειπεν,
 Φύγωμεν, μή καὶ τὸ βαλάντιόν σου πέσῃ ἐν τῷ
 οὐτῷ Κηρίθῳ. τῷ τῷ Ἀλφειᾷ ἐχθρῷ. Καὶ
 αὐτὸς ὁ Πολύκαρπος Μαρκίῳ τοῦ πρὸς οὐς ὅψιν
 αὐτῷ Ἐλθόντι καὶ φήσας, Ἐπὶ γινώσκεις
 ἡμεῖς, ἀπεκρίθη, Ἐπὶ γινώσκω τὸν πρῶτον
 τόκον τῆς Σαβαταῖ. ποσὸν τῶν οὐ δόκτοροι καὶ οἱ
 μαθηταὶ αὐτῶν ἔχουσιν ἀλάβειαν πρὸς τὸ μὴ
 δεῖ μίχου Λογῶν κηρύττειν τιτὶ τῷ ὡς ἀπο-
 στολοῖσι τῶν Ἀλφειῶν, ὡς καὶ Παῦλος
 ἔφησεν, Αἰετὶκὸν αὐτῶν καὶ μὴ μιὰ καὶ ἀν-
 τίσταται ἡθεσίῳ ὡς ἀποστόλου, ἰδὼς ὅτι ἐξέστη-
 ται ὁ πῦρ, καὶ ἀμαρτάνει ὡς αὐτὸ
 κατὰ κριθῶν. ἔτι καὶ ἐπιστὰς Πολυκάρπῳ
 πρὸς Φιλιππισίους μαρτυρομένη ἱκανότητι,
 ἐξῆς καὶ τὸν μαρτυρῶν τῷ πιστῶς αὐτῷ, καὶ τὸ
 κηρύγμα τῷ Ἀλφειᾷ, οἱ βουλόμενοι καὶ
 φρονιζόντες τῷ ἰσχυρῶν σπουδαίᾳ, διώκον-
 τας αὐτῶν. Quæ interpretes ita convertit:
 Et Polycarpus autem non solum ab
 Apostolis edoctus, & conversatus cum
 multis ex eis qui Dominum nostrum
 viderunt, sed etiam ab Apostolis in
 Asia,

Asia, in ea qua est Smyrnis Ecclesia, constitutus Episcopus, quem & nos vidimus in prima nostra aetate; multum enim perseveraverat, & valde senex gloriosissime & nobilissime martyrium faciens exivit de hac vita. Hic docuit semper, qua ab Apostolis didicerat, qua & Ecclesia tradidit; & sola sunt vera. Et testimonium his perhibent, qua sunt in Asia Ecclesia omnes, & qui usque adhuc successerunt Polycarpo, qui vir multo majoris auctoritatis, & fidelioris veritatis est testis quam Valentinus & Marcion, & reliqui qui sunt perversa sententia. Is enim est qui sub Aniceto cum venisset in urbem, multos ex his quos praediximus, haereticos, convertit in Ecclesiam Dei, unam & solam hanc veritatem annuncians ab Apostolis percepisse se, quam ecclesia tradidit. Et sunt qui audierunt eum dicentem, quoniam Johannes Domini discipulus in Epheso

Epheſo iens lavari cum vidiffet intus Cerinthum , exilierit de balneo non lotus , dicens quod timeat ne balneum concidat cum intus eſſe Cerinthus inimicus veritatis. Et ipſe autem Polycarpus Marcioni aliquando occurrenti ſibi & dicenti : Cognosce nos ; reſpondit , Cognosco te primogenitum Sathane. Tantum Apoſtoli & horum diſcipuli habuerunt timorem , ut neque verbotenus communicarent alicui eorum qui adulteraverant veritatem , quemadmodum & Paulus ait : Hæreticum autem hominem poſt unam correptionem devita ; ſciens quoniam perversus eſt qui eſt talis , & à ſeipſo damnatus. Eſt autem Epistoſa Polycarpi ad Philippenses ſcripta perfectiſſima , ex qua & characterem fidei ejus prædicationem veritatis qui volunt & curam habent ſua ſalutis , poſſunt diſcere. At ex ſequenti ejusdem libri capite idem Euſebius lib. 4. cap. 22. verba hæc in medium producit :

οἱ : Οὐαλευτίῳ μὲν γὰρ ἦλθεν ἡ τῶ-
 ρα ὑπὸ Ἑγίνου· ἔκκειτο ὑπὸ Πίου καὶ περὶ-
 ρεῖται ὡς Ἀνικητῆ. Κέρδων δ' ὁ πρὸ Μαρ-
 κωνίου, καὶ αὐτὸς ὑπὸ Ἑγίνου ὡς ἔστιν
 ἐπίσκοπος· οἱ τὸν ἐκκλησίαν ἔλθον, καὶ
 ἐξομολογούμενον ὅπως διατέλει ποτε μὴ
 λαθροδιδασκαλῶν, ποτε πάλιν ἐξομολο-
 γούμενον ποτε δ' ἐξελιγόμενον ἵφ' οἷς
 εἰδέναι κακῶς, καὶ ἀφισπόμενον τὸ τὸ
 δαλφῶν συνοδίας. Hæc vero sic Ano-
 nymus ille interpres vertit : Valen-
 tinus enim venit Romam sub Hygino;
 increvit verò sub Pio, & proroga-
 vit tempus usque ad Anicetum. Cer-
 don autem qui ante Marcionem, &
 hic sub Hygino, qui fuit octavus E-
 piscopus, in ecclesiam veniens, exo-
 mologesin faciens sic consummavit;
 modo quidem latenter docens, modo
 verò exomologesin faciens, modo ve-
 rò ab aliquibus traductus in iis qua
 docebat male, & abstentus est à re-
 ligiosorum hominum conventu. Ali-
 ud insuper libri tertii fragmentum
 notavi apud Eusebium lib. 5. cap. 8.
 in quo ita ἐξ λέγει ab Irenæo scrip-
 tum.

tum refert. ὁ Θεὸς οὐκ ἀνδραποῖ ἐν
 ἡμῖν, καὶ αὐτοὺς κινεῖ ἵσταναι ἡμᾶς, δυνά-
 τοι τὸ παρεῖν σημεῖον, ἀλλ' ὅς τις ἴστω
 φασὶ τὸν ἐν τοῖς μυστηρίοις μετ' ἐμῶν τὴν
 γραφὴν. Ἰδοὺ ἡ γὰρ ἐν τῇ γὰρ ἐστὶν, καὶ
 τίξεται ὅς τις Θεοδότης ἐκμελέσται ὁ
 Ἐφιστοῦ, καὶ Ἀκύλας ὁ Ποιῖκος, ἀμ-
 φοτέρω Ἰουδαίῳ προσήλυτοι, οἱ καὶ κα-
 λήσαντες οἱ Ἑβραῖοι, ἐξ' Ἰουδαίας αὐτοὺς
 μέγα φάσκεσι. Et mox ab eodem
 scripturam refert: Πρὸ γὰρ τῶν Ῥωμαίων
 κερταῖα τὴν δόχμην αὐτῶν ἐπὶ τῇ Μακε-
 δονίᾳ τὴν Ἀσίαν καταλαμβάνοντες, Πτολεμαῖος
 ὁ Λάγος φιλομήδης τὴν ὑπὸ αὐτῷ κα-
 τασκόμεναι, βιβλιοθήκην ἐν Ἀλεξάν-
 δρείᾳ κτισθεῖσαν, τῇ πάντων ἀνδράπων
 συγγράμματα ὅσα γε πονοῦνται ὑπὲρ
 ἡγήσεται ὡς τῇ Ἱερουσαλὴμ τῇ ἐν τῇ Ἑβραϊ-
 κῇ ἀφ' ἧς αὐτῇ μετὰ βιβλη-
 ρίους τὰς γραφάς, οἱ ἡ ὑπὸ αὐτῷ ἐπὶ
 τοῖς Μακεδόσι, τὰς παρ' αὐτοῖς ἱμνησά-
 ντες τῇ γραφῇ καὶ ἀμφοτέρω τῇ ἀφ-
 ἡλικίᾳ ἰσοδμήκοντες πρεσβυτέρους ἐπιμύσαν
 Πτολεμαῖον ποιήσαντες τῇ Θεοῦ ὁπρὶ βου-
 λῇ. ὁ ἡ ἰδία πῦρ αὐτῇ Λαβῆν ἡλῶσαν
 ἀλαβηθεῖς τι μὴ πρὸς σὺνδρόμῳ ἀπὸ
 κερταῖα τὴν ἐν ταῖς γραφαῖς ἀφ' ἧς τῇ ἐκ-
 μέλειας ἀλῆθειαν, χωρίσας αὐτοὺς ἀπὸ
 ἀλλήλων, ἐκίλευσαν τοὺς πάντας τὴν αὐ-
 τῶν ἐκμελέσαντες γράφειν. καὶ ποῦ ἐπὶ πάν-
 τῃ.

πυντ βιβλίαι ἱσταῖσι, συναρδύονται ἡ αὐ-
 τὴ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς καὶ Πτολεμαίῳ, καὶ
 συναρδύονται καὶ τοὺς ἰσχυροὺς ἐμύλω-
 σαι, ὁ μὲν Θεὸς ἰδοῦσα, αἱ δὲ γραφαὶ ἐν-
 τὴν ἡλικίᾳ ἐγναθῶν, τὸ παῖτα τὰ αὐτὰ τῆς
 αὐτῆς Διέσεως, καὶ τοῖς αὐτοῖς ὀνομασίαι ἀνα-
 γραφουσάτων ἀπαρχῆς μέλει τῶν, ὅτι καὶ
 τὰ παρὰ τὴν ἡλικίαν ἔπικρατ' ἐκίπτοιαι τὸ
 Θεοῦ ἰσχυρὸν ἐμύλωσθαι αἱ γραφαὶ, καὶ οὐδὲν
 γὰρ ἡλικίαν τὸ Θεὸς ἔπικρατ' ἐκίπτοιαι, ὅτι
 καὶ ἐν τῇ Νεβουχιδνέσσε κίχμαλωση τὸ
 Λαὸς Διέσεως τὸ γραφῶν καὶ μὴ ἰδοῦ-
 σαι τὴν ἡλικίαν αὐτῶν τὸ αὐτῶν τὸ
 αὐτῶν αὐτῶν, ἡλικίαν ἐν τῇ ἡλικίᾳ
 ἐν τῇ Περσῶν βασιλείᾳ ἐκίπτοιαι Ἐσδραῖ
 ἐν τῇ Φυλῆς Λαῶν, πᾶς τὸ αὐτῶν
 τὸ αὐτῶν πᾶσι αἰαταῖς Διέσεως,
 καὶ ἀναρδύονται τὰ Λαὸς τῶν Διέσεως
 νομοθετικῶν. Quæ apud interpretem
 tribus capitibus, vicesimo tertio
 nimirum, vicesimo quarto, &
 vicesimo quinto distincta divisaque
 legere est. Deus igitur homo factus
 est. & ipse Dominus salvabit nos,
 ipse dans virgini signum. Non ergo
 vera est quorundam interpretatio,
 qua ita audent interpretari scripturam:

Ecce,

Ecce , adulescentula ventre habebit ,
& pariet filium , quemadmodum &
Theodotion est interpretatus Ephesus ,
& Aquila Ponticus , utrique Judai
profelyti , quos sectati Ebionai , ex
Joseph generatum eum dicunt , tan-
tam dispositionem Dei dissolventes quan-
tum ad ipsos est , frustrantes prophe-
tarum testimonium , quod operatus
est Deus. Prophetatum est quidem
priusquam in Babylonem fieret populi
transmigratio , id est , antequam
Medi & Persa acciperent principa-
tum. Interpretatum verò in Græco
ab ipsis Judais multum ante tempora
adventus Domini nostri , ut nulla re-
linquatur suspicio , ne forte morem
nobis gerentes Judai , hac ita sint
interpretati. Qui quidem si cogno-
vissent nos futuros & usuros huius testi-
monii , quæ sunt ex scripturis , nun-
quam dubitassent ipsi comburere scrip-
turas , quæ & reliquas omnes mani-
festant participare vita , & eos qui
gloriantur Dominum se esse Jacob ,
& pa-

& populum & Israël exhereditari
 ostendunt à gratia Dei. Prius enim
 quam Romam possiderent, regnum
 suum, adhuc Macedonibus Asiam pos-
 sidentibus, Ptolemaus Lagi filius cu-
 piens eam bibliothecam, qua à se
 fabricata esset in Alexandria, om-
 nium hominum dignis conscriptionibus,
 petitis Hierosolymis in Græcum ser-
 monem interpretatas habere eorum scri-
 pturas. Illi vero obaudiebant tunc ad-
 huc Macedonibus, eos quos habebant
 perfectiores scripturarum intellectores,
 & utriusque loquela LXX. seniores
 miserunt, Ptolomeo facturos quod ille
 voluisset. Ille autem experimentum
 eorum sumens, volens & metuens,
 ne forte consentientes eam veritatem
 qua esset in scripturis, absconderent
 per interpretationem, separans eos
 ab invicem, iussit omnes eandem in-
 terpretari scripturam, & hoc in om-
 nibus libris fecit. Convenientibus au-
 tem ipsis in unum apud Ptolemaum &
 comparantibus suas interpretationes,

Deus

Deus glorificatus est , & scriptura
ra verè divina credita sunt , om-
nibus eandem , & iisdem verbis ,
ac iisdem nominibus , recitantibus
ab initio usque ad finem , uti
prasentes gentes cognoscerent ; quo-
niam per aspirationem Dei & in-
terpretata sunt scriptura , & non
esse mirabile Deum hoc in eis ope-
ratum , quando in ea captivitate
populi qua facta est à Nabuchodo-
nosor corruptis scripturis , & post
septuaginta annos Judais descenden-
tibus in regionem suam , & post
deinde temporibus Artaxerxi Per-
sarum Regis inspiravit Esdra sa-
cerdoti tribus Levi prophetarum o-
mnes rememorare sermones , &
restituere populo eam legem , qua
data esset per Moysen. Ex quin-
to verò Irenæi libro duos nobis
lotos subministrat Euseb. lib. 3.
histor. Ecclesiast. cap. 17. &
lib. 5. cap. 8. quorum prior ita
habet :

habet: Τότε, ὁ αὐτὸς ἰχθύς καὶ οὐ πᾶ-
σι ὁ τοῖς ἀποστόλοις καὶ ἄρχαῖς ἀντιγρά-
φοι. ὁ ἀριθμὸς τοῦτου κεμεῖται. καὶ μαρτυ-
ροῦνται αὐτῶν οὐκ ὅτι κατ' ὅψιν τ' ἰσ-
ταλὶν ἰσχυροῦται. καὶ ὁ λόγος διδάσκει
ἡμᾶς, ὅτι ὁ ἀριθμὸς ὁ ἐννοματὸς ὁ ἰσχυρὸς
καὶ τ' ὁ ἑκκατὼν ψήφοι. Διὰ τὸ αὐτὸ
γεγραμμένον ἰμφανίζεται. S.c. autem in-
terpres transtulit: Hic autem sic
se habentibus & in omnibus antiquis-
simis & probatissimis & veteribus scri-
pturis numero hoc posito, & testimo-
nium perhibentibus his qui facie ad fa-
ciem Johannem viderunt, & ratio-
nem docentibus, quoniam numerus be-
stia secundum Græcorum computatio-
nem per literas quæ in eo sunt sex-
centas habebit & sexaginta sex. Al-
terius verò loci hæc verba ab Euse-
bio memorantur: Ἡμῶν οὐκ οὐκ. Δι-
κασταὶ οὐκ οὐκ. ὁ ἀριθμὸς ὁ ἀντιγράφου
ἀποφαίνεται βιβλίου. Εἰ γὰρ ἴδωμεν
ἀποφαινομένον καὶ ἐκκατὼν ψήφοι. αὐτὸς
δὲ οὐκ οὐκ ἀντιγράφου καὶ τὸ ἀντιγράφου
ἰσχυρὸς. καὶ γὰρ ἀπὸ πολλῶν χρόνων ἰσ-
χυρὸς, ἀλλὰ χροῖον ἐπὶ τὸ ἡμετέραν ἡμετέραν
αὐτὸς πρὸς τὴν Δομνηνίου ἀρχῆς.

E

Quo-

Quorum verborum loco Latina translatio ita scriptum habet : Nos tamen non periclitabimur in eo , nec asseverantes pronunciabimus , hoc eum nomen habiturum , scientes quoniam si oporteret manifeste presenti tempore pracontari nomen ejus , per ipsum utique editum fuisset , qui & Apocalypsin viderat. Neque enim ante multum temporis visum est , sed penè sub nostro seculo ad finem Domitiani imperii. Haftenus ille. Sed quid fragmenta confector , & in laceris tabulis colligendis diutius immoror , cum bonam prioris , adversus haereses Irenæi libri , partem transcriptam apud Epiphanium in libro ejusdem argumenti primo , tomo 2. habeamus ? Ab ipso enim proœmio ad caput usque sextum , & eo plus libet primus Irenæi , Græcè , id est , nativo suo sermone descriptus inde restitui potest. Reliqua verò ejus libri pars à capite nono ad decimum nonum ,
apud

apud eundem Epiphanium transcripta est libr. 1. tomo 3. quo Marciorum hæresim oppugnat. Verum quia huc transferri commodè propter versuum multitudinem non possunt, quæcunque Epiphanius nobis suppeditat, digitum ad fontes intendisse contentus, describendi labore supersedebo. Tantum procemii initium unius literulæ detractio corrumpum referam; quod inde deceptus Epiphanii interpret dici non potest quam longe à scopo aberraverit. Sic autem orsum fuisse Irenæum Epiphanius recitat: *ἐπὶ τῷ ἀληθείας λόγῳ περιπόρῳ τίνες*. Quæ verba Cornarius ita malè interpretatus est, *quidam ad veritatem emissi*. Non dubito autem vocola *ἐπὶ*, cui deest, in fraudem inductum, sic in ipso, quod aiunt, limine impigisse. Legendum enim est *ἐν*; & hoc significat Irenæus. Quandoquidem veritatem quidam rejicientes vel amandantes & ablegantes. Nam eam

E 2

esse

esse verbi, *ἀντίποινα*, significationem, exemplis idoneisque testimoniis, quæ recenseri nihil attinet, demonstrat Budæus in Commentariis linguæ Græcæ. Ceterum ex Epiphanio non in elegans Homeri Cento restituetur, quem valde sinistro Apolline Interpres ille vetus convertit. Citatur & alius ab Irenæo lib. 1. cap. 5. versus: quem Homeri esse Erasmus quidem subolfecit, non tamen sedem ejus patefecit, quæ de regente me cuivis prodetur. Credo enim ex ea quam apud Homer. lib. 2. Iliad. Thersites habet, oratione ab Irenæo depromptum fuisse hoc carmen; *Ὁ πόποις, καὶ ἀντιποινῶν, Ἀχαιοὶς, οὐκ ἔν' Ἀχαιοῖς*. ubi Eustathius vocabulum, *πόποις*, quod integrum, uti invenerat interpres, fortasse vim ejus ac potestatem ignorans, retinuit, *ἀντιποινῶν* interpretatur, id est, *dissoluti, molles, effœminati*. Posteriora verò verba tantumdem valere ait, quantum hæc, *Mulieres & non viri*. Jam verò
 illa

illa adjurationis clausula, qua veluti
 sanctione quadam suos ~~αἱ~~ τ' ὑδατῶν
 libros adversus librariorum injurias
 errataque Irenæus munierat, Latine
 quidem à B. Hieronymo, cui in
 Latino sermone Græcè loqui non
 placebat, expressa est: ab auctore
 tamen hisce Græcis verbis scripta
 fuerat, quæ sunt ab Eusebio
 lib. v. hist. Eccles. cap. xx. prodita.

Οὐκ ἔγωγε σὶ τ' μεταγραφῶμενοι τὸ βιβλίον εἰς το
 αὐτὸν κυρία ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ κατὰ τὸ εἶδος
 ἡ παρουσία αὐτοῦ ἢ ἰστοῦται κρίναι ζῶντας
 δευτέρως, ἵνα ἀντιβῶμεν ὁ μεταγράφῃ καὶ
 κατεργάσῃ πρὸς τὸ ἀντίγραφον εἰς τοὺς
 μεταγραφῶν ἐπιμελῶς, καὶ τ' ὅπως τοῦτοι ἐμ
 ργῶν μεταγραφῆς καὶ θέσιν ἐν τῷ ἀντίγραφῳ

Sophronius tamen vestigiis verborum
 B. Hieronymi, quem vertendum sus
 ceperat, insistens, paulo aliter hanc
 obtestationem extulit: qui utique di
 ligentior ac curiosior in ipsismet Ire
 næi investigandis verbis esse debue
 rat. Ex quibus nemini jam dubium
 relictum iri credo, quod probare in
 stitueramus Irenæi libros Græco ser

more conscriptos fuisse. Nec movere nos oportet quod proœmio libri primi orationis ornatum à se minus requirendum protestatur. Hujus enim rei causam in Græci sui sermonis dis-
suetudinem, cujus usum propter alienam ad peregrinam eorum, quibus cum in Galliis versabatur, linguam, intermittere cogebatur, rejicit: ipsaque adeò præfatio Græcè ab Epiph-
nio relata, hoc quod adstruimus, ci- tra omnem dubitationem comprobat. Inscriptionem porrò eorum quinque librorum, qui nunc adversus hæreses prænotantur, fuisse hujusmodi:
Εὐαγγέλιον καὶ ἀποκαλύψιν τοῦ ψευδοπροphetῆ, βιβλία πέντε, Euseb. lib. v. hist. Eccles. cap. vii. perspicuè indicat. Unde conjicere possumus sermonis compendio & brevitatis causa eis titulum, quem nunc præferunt, inditum fuisse. Verùm longior hæc & à proposito alienior digressio, reprehensionem invidorum vix effugiet. Ego tamen dum in
com-

commune consulam, reique litterarum profim, delicatorem istorum morsus nauci non facio. Ut autem unde divertit, eò revocetur oratio, illam qua de agebamus ecclesiasticam observationem jam inde à Tertulliani temporibus invaluisse declarant ejus verba, quæ ex libro De corona militis subjungam: Die, ait, Dominico jejunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare: Eadem immunitate à die Pascha in Pentecosten usque gaudemus. Niceni quoque concilii capite vicesimo firmatam hanc fuisse observationem, constat. Sic enim à patribus CCCXVIII. qui in eo concilio cōvenerunt, statutum fuisse accepimus:

Ἐπειδὴ τῆς αἰνῆς ἐν τῇ κυριακῇ καὶ αἱ ἡμέραι, καὶ ἐν πεντηκστής ἡμέραις, ὑμεῖς ἔπειτα ἐν πάσι ἐν πάσι παρακίαν φυλάττετε, ἵνα τὰς ἑδδαί τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ τῶν ἀδελφῶν ἀποδιδόναι τῷ Θεῷ id est:

Quoniam sunt in Dominica die quidam ad orationem genua flectentes, & in diebus Pentecostes, propterea utique statutum est à sancta synodo, quoniam

consona & conveniens per omnes Ecclesias custodienda consuetudo est, asstantes ad orationem vota Domino reddamus. Quod tamen caput à Rufino lib. 1. Appendicis ad Euseb. cap. vi. in Nicenæ Synodi canonibus recensendis prætermisum est. Facere planè non possum, quin tota hac de re egregium Basilii Magni locum subjiciam, ad quem nos Photius Nomocanonis Tit. vii. cap. v. ad intelligendam hujus ritus rationem rejicit: Habetur autem in capite vicesimo septimo libri De Spiritu sancto ad Amphilochem, quo ὁ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν agens, ita scribit: Καὶ ὁρθεῖ μὴ πληροῦν τις διχαίᾳ ἐν τῇ μίᾳ τῇ σαββάτῳ, τὴν δὲ λόγον ἢ πάντες οἱ δοῦλοι. ἢ γὰρ μόνον ὡς σιναγῆγοντες Χριστοῦ, καὶ τὰ ἅπαντα ζητοῦν ἐφείλοντες ἐν τῇ αἰῶνι ταύτῃ ἡμέρᾳ τὴν δεδομένην ἡμῶν χάριτος, ὡς τὸ καὶ τὸν πνευματικὸν γάμον. ἑαυτοὺς ἀπορριμνίσκομεν αἰνῶν, ὅτι δοκεῖ πᾶσι τῷ πνεύματι δοκίμιον αἰῶνι εἶναι εὐκρίν. διὸ καὶ ὁρθεῖ ὡς ἡμεῖς, οὐχὶ πρῶτη ὥρᾳ Μαθουσι. ἀλλὰ μίαν ὥραν.

ρα. καὶ ἰγίνετο πρὸς ἡμέρας μία, ὡς τ' αὐτὰ
 κυκλουμένης τοῦ αἵματος, καὶ μία τοῖον ἡ αὐτὴ,
 καὶ ὁ γὰρ τὸν μίαν ἐκείνην, καὶ ἀληθινὴν
 ὁ γὰρ τὸν ἡ ψαλμῶδός ἐν πῶς ἐπιγραφαῖς τ'
 ψαλμῶν ἐπιμνήσθῃ δι' αὐτῆς ἐμφανίζουσι,
 τὸν μὲν τ' ἡμεῖς τοῦτον κατὰ τὴν τὸν αἵμα-
 τος ἡμέρας τὸν ἀνίστασθαι, τὸν ἀδιδάχον, τ'
 ἀλλοτρίον ἐκείνον, καὶ ἀγέρω αἰῶνα. Ἀναγ-
 γλῆς οὖν τὰς ἐν αὐτῇ ἐκτελεσθῆναι ἰσχυρὰς ἀπο-
 πληροῦν τὰς αὐτῆς τρεφίμους ἡ ἐκκλησίας
 καὶ διὸ ἐν τῇ σπουδαίᾳ ὑπομνήσθῃ τ' ἀπλιν-
 τήν τε ζῶν τ' πρὸς μεταστάσει ἐκείνην ἐφο-
 θῶν μὴ ἀμελῶμεν. Καὶ πᾶσα δὲ ἡ πεντηκστή
 τ' ἐν τῷ αἵματι, ἐκτελεσθῶν αὐτῆς αἰῶνας
 ἐστὶν ὑπόμνημα. ἡ γὰρ μία ἐκείνη καὶ πρώτη
 ἡμέρα ἐκείνη ἐκτελεσθῶν αἰῶνας τὰς ἐκ-
 τὰ τ' ἡμεῖς πεντηκστής ἐκδομῆσαι ἀποπλε-
 λῆναι ἐν πρώτης γὰρ ἀρχομένη εἰς τὸν δό-
 χον καταλήγει, δι' ὅμοιον τ' ἐν τῷ μίαν
 ἐκτελεσθῶν πεντηκστής. διὸ καὶ αἰῶνα με-
 μνήσθῃ τῇ ὁμοιότητι αὐτῆς ἐν κυκλικῇ κινήσει
 ἀπὸ τ' αὐτ' ἀρχομένη σημείων, καὶ ἐν τὰ αὐτὰ
 καταλήγουσα. ἐν ἡ τὸ ὅριον χῆμα τ' πρὸς συ-
 χῆς πρὸς μὲν οἱ ἡμεῖς τ' ἐκκλησίας ἡμεῖς ἐκ-
 τελεσθῶν ἐκ τ' ἐκτελεσθῶν ὑπομνήσθῃς, οἷον
 μετακίζοντες ἡμεῖς τ' ἐν αὐτῇ ἀπὸ τ' παρὸν
 ἐπὶ τὰ μέλλοντα. καὶ κατὰ τὴν ἡμεῖς ἡμεῖς
 καὶ διανοήσασθαι, ἔργον δεικνύμεν ἐπὶ διὰ τ' ἀμαρ-
 τίας εἰς γλῶσσαν κατὰ τὴν ἡμεῖς, καὶ διὰ τ' φιλανθρωπίας
 καὶ τ' πᾶσι τοῖς ἡμεῖς εἰς οὐρανὸν ἀνελκυσθῶν.

id est, secundum interpretis versionem: Et erecti perficimus preces in una sabbati: Rationem autem non omnes novimus. Non enim solum ut qui resurreximus cum Christo, & qui superna querere debeamus in resurrectionis die data nobis gratia per hoc quod stamus in precando nos ipsos commonefacimus: sed quod etiam venturi secuti is dies quodammodo imago esse videatur. Quapropter etiam cum principium sit dierum, non prima à Mose, sed una appellata est. Factum est enim, inquit, vespere & mane dies una, velut eadem saepe revolvatur: una itaque eadem & octava unam illam revera ac veram octavam, cuius Psalmographus in quibusdam Psalmorum inscriptionibus meminit, per se ipsum demonstrans, statum videlicet post hoc tempus, diem non desitutam, vesperam non habentem, & successionem non admittentem, ævum illud nunquam finiendum ac senii expers. Necessario igitur ecclesia erudit alumnos.

nos suos, ut stantes preces absolvant, quò per assiduam commonefactionem via non defutura viaticorum ad illam transmigrationem parandorum non negligentes simus. Sed & totius quinquaginta dierum numerus Pentecoste appellata, resurrectionis, quam in illo seculo expectamus, monumentum. Una enim illa & prima dies septies septem-plicata septem sacra Pentecostes hebdomadas efficit. Ex prima enim initium sumens in principium desinit, per similes intermedios quinquagies evoluta, unde & arum similitudine refert, velut in circulari motu ab usdem signis initium sumens & in eadem desinens. In qua erectam figuram in adoratione præferre Ecclesia leges nos erudierunt, ex manifesto commonefactione velut transferentes mentem nostram à presentibus ad futura. Quin & quoties genua flectimus & rursus erigimur, re ipsa ostendimus quod propter peccatum in terram delapsi sumus & per benignitatem ejus, qui condidit nos, ad calum

revocati sumus. Epiphanius etiam circa finem lib. I I I. contra hereses capite, quo compendiarium fidei catholicę doctrinam seorsim complexus est :

Καὶ δι' ὅλου, αἰτ, μὲν ἔτους· ἡ ἡγεσία φυλάττεται ἐν τῇ αὐτῇ ἀγίᾳ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, φημι δὲ περὶ δέκα ὡροσβόλων, ἵως ἄρας ἐν αὐτῇ διχαμόνῃ τῇ πνιγκοῦσῃ, ὅλης ἔτι πνιγκοῦται ἡμεῖς, ἐν αἷς ἄπο γοισκισίας γίνονται, ὅτι ἡγεσία ὡροσβόλωνται
 id est ; Et per totum quidem annum jejunium hoc servatur in eadem sancta Catholica Ecclesia, quarta, inquam, & sexta feria usque ad horam nonam, excepta sola Pentecoste, per totos quinquaginta dies, in quibus neque genua flectuntur, neque jejunium imperatum ordinatumque est. Beatus quoque Hieronymus in lib. adversus Luciferianos inter ea quę per traditionem in Ecclesiis observantur, auctoritatēque sibi scriptę legis usurpant, hoc quoque commemorat, die Dominico & per totam Pentecostem de geniculis adorare, & jejunium solvere. Idemque in lib. adversus Montanum, à jejniis

ten-

tempus Quinquagesimæ excipit. Sed & B. Augustin. epist. cxix. ad Januar. de Pentecostes diebus tractans; Ut autem (inquit) alleluia per illos solos dies quinquaginta in ecclesiis cantetur, non usquequaque observatur. Nam & in aliis diebus variè cantatur alibi atque alibi. Ipsis tamen diebus ubique. Ut autem stantes in illis diebus & omnibus Dominicis oremus, verum ubique servetur, ignoro. Maximus Episcopus in Sermone de Pentecoste, qui inter Ambrosianos est sexagesimus primus: Christianis per quinquaginta dies, quorum intervallo Pascha à Pentecoste disjungitur, jugem ac continuatam fuisse festivitatem tradit, ita ut hoc toto tempore neque ad observandum jejunia indicerentur, neque ad exorandum Deum genibus succiderent, sed sicut Dominica solebat fieri, & erecti & feriati resurrectionem celebrarent: instar denique Dominicæ eorum dierum curricula celebrari & omnes eos dies velut Domi-

nicos deputari scribit, quod post resurrectionem tota quinquagesima Christus cum hominibus sit commoratus. Isidorus lib. 1. de Ecclesiast. offic. cap. 33. Idcirco autem totius Quinquagesimæ dies post Domini resurrectionem resoluta abstinentia in sola lætitia celebrantur, propter figuram futuræ resurrectionis: ubi jam non labor, sed requies erit lætitiæ. Ideoque nec genua in orationibus flectuntur; quia sic ut quidam sapiens ait, Inflexio genuum pœnitentiæ & luctus indicium est. Unde etiam per omnia eandem in illis sollemnitate, quam die Dominico custodimus, in qua majores nostri nec jejunium agendum, nec genua esse flectenda ob reverentiam Dominicæ resurrectionis tradiderunt. Exceptis verò Dominicis & Pentecostes dieb. Christianos non nisi genibus pronis supplices Deo preces fuisse, nemini obscurum est: Fumque fuisse nostris proprium ac peculiarem precandi morem

rem Eusebius lib. 5. histor Eccle cap. 5. de Christianis qui in legionibus Romanis suis M. Aurelio stipendia merebant agens, ita scribit: *Εἰ τῇ πρὸς τοὺς πολεμικοὺς ὑποταξίᾳ τῶν ὑδουμένων ἐν τῷ γένει καὶ τοῖς οἰκτιρομένοις. ὅτι οὐχ οὐκ ἐν τῇ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκείνης τῇ πρὸς τὸν Θεὸν* id est. in proclitu in ipsaque acie genu flexo in terram usque (qui nostrarum precationum proprius mos est) ad supplicandum Deo esse conversos.

QUANDIU CÆLESTIS LUMEN LAVACRI IMITANTIA NOVAM SANCTI BAPTISMATIS LUCEM VESTIMENTA TESTANTUR] Ex hoc loco duo notanda sunt ad sacramentum baptismi pertinentia. Unum, est administrandi olim baptismi duo statuta, ac solemnia tempora fuisse, Pascha scilicet & Pentecosten: extra quæ non nisi ægrotantes, vel infirmi, & qui mortis, ægritudinis, obsidionis, naufragii, necessitate periculoque urgebantur, tingi consueverant: Quinimmo reliquis
omni-

omnibus festiuitatibus baptismi celebrationem interdictam fuisse, ex Gerundensis Concilii cap. 4. Compendiensis cap. 3. Wormaciensis cap. 10. Burchardus lib. 4. decret. cap. 6 & 7. Yvo Carnutenensis primæ partis Decretorum, quibus Pannoniæ titulum præscripsit, cap. 60. Et Gratianus in cano. de catechumenis, de consecratio. Distinct. 4. docent. Idem etiam Siricii Papæ ad Himerum Taracensem Episcopum, Leonis ad Episcopos Siculos, Gregorii ad Clerum & plebem Tarensem rescriptis fuisse prohibitum, referunt Burchardus ejusdem libri cap. 5. Yvo cap. 58. 59. & 63. Gratianus in cano. Non sine ratione, cano. Duo tempora, cano. Venerabilis, cano. baptizandi, de consecratio. distinctio. 4. Tertullianus in lib. de baptismo: *Diam, ait, solemniorẽ baptismo Pascha præstat cum & passio Domini, qua tingimur, adimpleta est.* Exinde Pentecoste ordinandis lavacris latissimum spatium est: quod

& Do-

& Dominica resurrectio inter discipulos frequentata est, & gratia Spiritus sancti dedicata, & spes adventus Domini subostensa. B. Ambros. in libello de mysteriis Paschæ: *Hæc, inquam, est illa celestium mysteriorum gratia: Hoc Paschæ donum: hæc optabilis anni festivitas: hæc exordia gignentium: hinc vitalis lavacri sacra Ecclesiæ editi puerperio infantes parvulorum simplicitate renati, barathro innocentis perstrepunt innocentia.* Hujus etiam observationis Ecclesiasticæ Niceph. hist. Ecclesiast lib. 13. cap. 19. testis adduci potest. Sed & Matisconensis secundæ Synodi cap. 3. ita constitutum fuit: *Relatione quorundam fratrum nostrorum comperimus Christianos non observantes legitimum diem baptismi pene per singulos dies ac natales martyrum filios suos baptizare, ita ut vix duo vel tres reperiantur in sancto Paschæ, qui per aquam & spiritum regenerentur.* Idcirco censuimus ut ex hoc tempore nullus eorum permittatur talia perpetrare præter

ter illos, quos infirmitas nimia, aut dies
 extremus compellit filios suos baptismum
 percipere. In Thessalia planè Paschæ
 duntaxat diebus baptismata fieri con-
 suevisse; eoque evenisse ut plurimi
 absque baptismo morerentur, Socra-
 tes lib. 3. histor. Ecclesiast. cap. 19.
 auctor est. In reliquis verò penè o-
 mnibus orbis Christiani partibus bap-
 tismatis prærogativam Paschæ &
 Pentecostes celebritates, specialiter
 ac proprio jure sibi vindicasse, in Ec-
 clesiæque longa sæculorum successio-
 ne morem hunc constanter retentum
 invenio. Nam & Gregorius Turo-
 nensis in usu id suis temporibus fuisse
 non uno loco indicat: Libro siqui-
 dem quinto hist. cap. 11. Sacerdos, ait,
 orans, ut converti ad Dominum velamen
 ab eis littera rumperetur, quidam ex his
 ad sanctum Pascha ut baptizaretur ex-
 petiit. Rursus eodem cap. Gavisus an-
 tem nuntio Pontifex nocte sancta Pente-
 costes vigiliis celebratis ad baptisterium
 extramuratum egressus est: ibique om-
 nis

nis multitudo populi coram eo prostrata
 baptismum flagitavit. Idem lib. 6. cap.
 27. Diesque Pascha cum multa jocun-
 ditate tenuit filiūque suum baptismo
 tradidit. Quod & Annonius Mona-
 chus, aut, ut quibusdam placet, Aymo-
 nus, lib. 3. de gestis Francor. cap. 49
 referens, Chilperico, ait, filius nascitur,
 quem sequente anno Parisiis in Paschali
 festo baptizari fecit. Necnon Otho
 Phrisingensis lib. 6. hist. c. 1. North-
 manni, inquit, per mare Ligerin intran-
 tes, civitatem Nannetas irrumpunt, ac
 in sancto sabbato Pascha Episcopum ex
 more generali baptismum celebrantem
 cum clericis interficiunt. Rupertus
 quoque Tuicensis more hoc paulatim
 propter auctam fidelium multitudi-
 nem abrogato, vestigia tamen ejus sua
 ætate vel in paucis, qui ad baptismum
 in Paschali festivitate offerrentur, u-
 surpata lib. 4. de divinis officiis, cap.
 18. ita scribit: *Morus quippe erat olim
 in sancta Ecclesia non alio tempore re-
 generationis hujus celebrari sacramen-*

tum, nisi in his quibus forte superveniente infirmitate vel aegritudine mortis immineret periculum. Cuncta penè Ecclesiaproles quam per annum verbo prædicationis novam gignere poterat, instante Paschali hac die sua nomina dabat & per sequentes dies usque ad Pascha solemnitatem, audiens quisque regulam fidei (unde & catechumenus dicitur, catechumenus namque auditor interpretatur) lactatus & grandescens tandem, in plenitudine temporis postquam luna plena est, plena fide in solemnitatem sancti baptisterii symbolum reddens Christo commoriebatur, & conresurgebat. At postquam Christianitas crevit & sagena illa verbi Dei piscibus impleta est, quia periculosum erat tantam multitudinem differre propter occasiones mortis, quæ in multitudine hominum multe sunt, propter turbam infantium ex Christianis parentibus succrescentium, quorum vita per sæpe levi occasione succiditur: Visum est sanctæ Ecclesiæ passim indulgentia baptizandi concessa, imo

inò oblata, cuncta antevenire pericula. Baptismi tamen solennitatem vel in paucis cum Dominica resurrectione cui similis est, celebrare. Haftenus ille Ex quibus nemini jam obscurum erit, quod B. Ambrosius in epistola ad Ephesios, cap. 4. scribit, non quocunque die credentes tinctos nisi ægros. Quanquam in ipsis nascentis Ecclesiae initiis definita distinctaque non fuisse baptizandi tempora ibidem notat, sed petentibus quibuscumque baptismum datum, quibuscumque diebus vel temporibus occasio se offerret. Causam verò cur hos potissimum dies baptismo olim Ecclesia dicaverit, præter eam quæ ex Tertulliani supra allegato loco colligitur, hanc Leo Pontifex in Epistola ad Siculos missa adsignat, quod B. Paulus, quicumque baptizati sunt in Christo, in morte ejus baptizatos esse tradat: confepul-
tósque nos esse cum illo per baptismum in mortem, ut quo modo surrexit Christus à mortuis per gloriam,

ita & nos in novitate vitæ ambule-
mus. Quandoquidem si complantati
facti sumus similitudini mortis ejus,
simus & resurrectionis. Ex cujus do-
ctrinæ spiritu regenerandis filiis ho-
minum & in filios Dei adoptandis, il-
lud tempus electum, in quo per si-
militudinem mysterii ea quæ gerun-
tur in membris his, quæ in ipso capi-
te gesta sunt congruerent, dum in
baptismatis regula & mors interve-
nit, interfectione peccati, & sepul-
turam triduanam imitatur trina de-
mersio, & ab aquis elevatio: resurgen-
tis ad instar est de sepulchro: ipsaque
operis qualitas docet celebrandæ ge-
neraliter eum esse legitimum diem,
in quo orta est virtus muneris & spe-
cies actionis. Subjicit addi huic obser-
vantix etiam Pentecostes ex adven-
tu Spiritus sancti sacram solennita-
tem, quod ea de Paschali festi pen-
deat articulo, & cum ad alios dies al-
lia festa pertineant, hæc semper ad
eundem qui resurrectione Domini in-

insignis est, occurrit, porrigens quodammodo auxilianti gratiæ manum; ut hi quos à die Paschæ aut molestia infirmitatis, aut longinquitas itineris, aut navigationis difficultas interclusit invitos, aut quibuslibet necessitatibus impeditos, desiderii sui effectum dono Spiritus sancti consequantur. Eumque receptum morem Apostolicæ auctoritatis exemplo niti docet, quando B. Petrus eo die quo omnem credentium numerum promissus Spiritus sancti replevit adventus, trium millium populum sua prædicatione conversum lavacro baptismatis consecravit. Unde generaliter definiens baptizandis in Ecclesia electis sola illa duo tempora esse legitima, Episcopos per Siciliam constitutos monet, ut nullos alios dies huic observantiæ misceant: non interdicta tamen licentia periclitantibus & his quorum vita in has duas sibi nec cognatas & conjunctas festivitates differri non possit quocunque tempore

pore subveniendi. Totus autem hic Leonis locus integrior atque emendatior in Gratiani Decretis, quam in vulgatis Epistolarum Leonis exemplaribus reperietur. Accedat & Basilii Mag. auctoritas, qui in Homilia exhortatoria ad sanctum baptismum, ita scribit: *Τι δ' αὖ γίνετο τ' ἡμέρας τ' πύχα συγγενέτερον πρὸς τὸ βάπτισμα; ἢ μὲν γὰρ ἡμέραν μνημοσύνης ἵπν ἀναστάσεως. τὸ δὲ βάπτισμα θανάτου ἐστὶ πρὸς τ' ἀνάστασιν αὐτῶν ἀναστασίμην ἡμέραν τ' ἀναστάσεως πύλιν χαίρειν ὑποδεξιόμεθα. ἀλλὰ τὸ τοῦ πόρρωθεν ἑκκλησία ἑαυτῆς τρυφίμους ὑψηλῶς κερύγματι συγκαλεῖ. ἵν' ἐς πάλαι ᾄδουσιν, ἀπεκύνθη τότε, καὶ ἀπεγαληκτίσται αὐτοὺς τ' λόγον τ' ἡσυχίας, μέση τ' περιὰς τ' δογματικῶν τρυφῆς. id est, ut interpretes vertit: Quid verò magis cognatum baptismati esse possit quam dies Paschatis? Dies enim ipsa memoriale est resurrectionis, Baptisma verò potentia est ad resurrectionem. Itaque in resurrectionis die resurrectionis gratiam suscipiamus. Quapropter Ecclesia alumnos suos alto praconio*

eminus

eminus convocat, ut quos olim parturisset, tunc pariat: & catechismi institutione prima velut lacte remotis solidaum dogmatum alimentum gustandum præbeat. Atque hæc prima est, quæ ex his ad quæ pedetentim pervenimus, constitutionis nostræ verbis duci elicique posse visa est observatio. Alterum quod ex hoc loco colligitur, est, albatos & candidatos fuisse eos qui baptismo initiabantur. Hoc enim significant ea verba: CÆLESTIS LUMEN LAVACRI IMITANTIA NOVAM SANCTI BAPTISMATIS LUCEM VESTIMENTA.

Quod ex Pontio Paulino, & Fortunato Beatum Rhenanum antiquitatis ecclesiasticæ studiosum indagatorem jam adnotasse scio in lib. Tertulliani de Corona militis. Confirmari verò sequentibus testimoniis potest B. Ambros. lib. singulari de his qui mysteriis initiantur. *Accipisti post hæc vestimenta candida, ut esset indistinctus*

quod exueris involucrium peccatorum,
indueris innocentia casta velamina.
Greg. Turonensis lib 5. cap. 11. Re-
natúsque Deo per baptismi sacramentum
cum albatu reliquis in albis & ipse pro-
cedit. Et postea: Flagrabant cerei
lampades: albicabat tota civitas de gre-
ge candido. Paulus Diaconus lib. 6.
hist. Longobard. cap 15. de Codrate
Rege Anglosaxonum: Is, ait, cum Ro-
mam pervenisset, à Sergio Papa bap-
tizatus, Petrusque appellatus & adhuc in
albis constitutus, ad regna caelestia mi-
gravit. Idem & Nicephorus perspi-
cuè docet lib. 7. hist. Eccles. cap. 33.
Socrates etiam lib. 7. hist. Eccles. cap.
22. de Paulo Novatianorum Episco-
po, à quo Judæus baptismum petiit:
ἐντευτίζει, ait, τὰ αὐτοῦ βάπτισμα,
ἰδοὺτε π αὐτῷ λαμπρὰν ἀνθοτάραν,
καὶ τὴν ἡδυμνήσαν ἔ βαπτισθεὶς
πληρωθῆναι κελεύσας ἔχει ἐπ' αὐτῷ
τ' Ἰουδαῖοι αἰς βάπτισμα αὐτοῦ. id est,
Qua ad baptismum pertinent, parat,
vestemque illi splendidam coëmit, ac
fontem baptisterii impleri jubet & Ju-
daum

Infantum tanquam illum jam baptizaturum adducit. Verum enim verò, quoniam non quesito, sed oblato ab ea, in cujus interpretatione versamur, constitutione, argumento, in baptismi questionem ingressi sumus, non erit à proposito alienum, rituum in baptismo receptorum antiquitatem veterum scriptorum auctoritate, testimoniisque comprobare. Qua in re ut aliquis ordo teneatur, parvulos eosque qui à primis cunabulis tangebantur ab iis qui adulta jam & provecta ætate ad religionem nostram accedebant, separandos duco. Parvulos quidem parentum manibus ut plurimum gestari, & ab iis baptismo offerri consuevisse, B. August. lib Hypognosticon 6. indicat, cum ait: Novimus etiam parvulos quibus usus liberi arbitrii non est, ut de bonis aut malis eorum meritis judicemus, parentum manibus ad gratiam sacri baptismatis deportatos, & cum in uno eorum per manus sacerdotis mysterium fidei adim-

pleretur, alterum in parentum manibus factum exanimem. Hoc æquè apertè expressit idem auctor Epist. 23. ad Bonifac. Sic enim, inquiens, scribens dicis, ut sicut parentes fuerunt auctores ad eorum pœnam, per fidem parentum idem idem justificentur, cum videas multos non offerri à parentibus, sed etiam à quibuscumque extraneis, sicut à dominis servuli aliquando offeruntur. Et nonnunquam mortuis parentibus suis, parvuli baptizantur ab eis oblatis, qui illis huiusmodi misericordiam præbere potuerunt. Aliquando etiam quos crudeliter parentes exposuerunt, nutriendos à quibuscumque, nonnunquam à sacris virginibus colliguntur & ab eis offeruntur ad baptismum, quæ certè proprios filios non habuerunt ullos, nec habere disponunt. Baptismum planè eorum qui jam adulta ætate tangebantur, præcedebat *κατήχησις*, qua per aliquod tempus mysterio subsecuturo initiabantur, ut ejus fidei ac religionis, ad quam aditus eis per baptismum

rum dabatur, præceptis instituti atq;
informati, in Ecclesiam rectius intro-
ducerentur. Socrates lib. 7. hist. Eccles.
cap. 17. de Paulo Episcopo, ad quem
Judæus baptismum expetens accessit:

Ὁ δὲ αὐτὸς, ἀποδίδωται μὲν αὐτῷ τὴν ἐκτακτικὴν
εἰς. οἱ ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ βαπτισμὸς
εἰ μὴ κατὰ τὴν διάνοιαν τὴν ἐκ τῆς πίστεως λόγον, καὶ τὴν
ἐκ τῆς πίστεως ἐκ τῆς πίστεως ποιεῖται. ὁ οὖν
Ἰουδαῖος ὁ αὐτὸς γινώσκων τὴν ἐκ τῆς πίστεως
ἐκ τῆς πίστεως ποιεῖται. εἰς τὴν βαπτισμὸν
ἐκ τῆς πίστεως. id est: Laudavit quidem
ille Judæi propositum: verum baptis-
ma illi se daturum negavit, nisi prius
in doctrina fidei instructus esset ac com-
plures dies jejunis vacasset. Judæus ita-
que præter animi sententiam, jejunato
coactus, diligentius urgebat obsecrans ut
baptizaretur. Sic Nicephorus de alio
Judæo paralytico, quem baptismi cu-
pitudine captum & incensum fuisse
narrat: Hoc ubi, ait, Attico Episcopo re-
nunciatum est, de rebus sacris more no-
stro cum instituit & spem bonam in
Christum habere per Evangelium rite
docuit. Ac tribus quidem appellationibus

nibus distinctos fuisse eos qui ad fidem accedebant, Irido. lib. 2. de origine Ecclesiasticor. officior. cap. 20. tradit. Quorum gradus primus erat, Catechumenorum. Secundus, Competentium. Tertius, Baptizatorum. Catechumenos verò eos dictos ibidem docet qui primùm de gentilitate veniebant, ducti voluntate credendi in Christum, quos *audientes* appellatos à Latinis scribit. Unde Raban. Maur. lib. 1. De institutio cleric. cap. 26. Catechumenus autem dicitur pro eo quòd adhuc doctrinam fidei audit, necdum tamen baptismum accepit. Nam *ἰσακουῶν* Gracè, Latine *auditor* interpretatur. Et ita sanè à Tertulliano in lib. de poenitentia & Cypriano lib. 3. Epist. 17. & 22. Catechumeni *Audientes* vocantur, & à Beda *nova vita Auditores* in lib. 2. Commentarior. Esdra. Solebant autem Catechumenis per totam quadragesimam præcipua fidei nostræ capita tractari atque exponi, ut

ita.

ita lavacro futuro, cujus præstatio in Paschales ferias differebatur, præpararentur. Hoc indicat B. Hieronymus ad Pammachium adversus errores Johannis Hierosolymitani, cum ait : *Consuetudo apud nos hujusmodi est, ut iis qui baptizandi sunt per 40. dies publice tradamus sanctam & adorandam trinitatem.* Brancarensis utique Concilii secundi capite primo constitutum fuit, ut ante viginti dies baptismi ad purgationem exorcismi, Catechumeni concurrerent, in quibus diebus omnino Symbolum fidei specialiter docerentur. Quod ab Burchardo lib. 4. cap. 8. & Yvone Carnut. lib. 1. Pannomiæ, cap. 75. & Gratiano in Cano. Placuit. 10. quæstion. refertur : rursusque ab eodem Gratiano repetitum est in Cano. Ante, de consecratione, distinctione 4. ubi pro *specialiter, spiritualiter*, perperam, ut quidem existimo, scriptum est. Beda etiam in Commentariis Esdræ, lib. 2. *Nova, ait, vita auditori-*

*bus symbolum fidei tradimus quod per
 duodecim Apostolos ordinatum est & 10-
 tidem sententiis comprehensum. Nec
 verò sola Catechumenis fides insinu-
 abatur, sed & de moribus ad Chri-
 stianam vitam pertinentibus mone-
 bantur. Itaque B. Augustinus lib. u-
 nico de fide & operibus, eos qui bap-
 tizandis fidei dumtaxat, non etiam
 morum præcepta tradenda ac docen-
 da credebant, reprehendit. Et B.
 Ambrosius lib. 1. de his qui mysteriis
 initiantur, his qui ad sacri lavacri pe-
 titionem venerant, se de moralibus
 cottidianum sermonem habuisse pro-
 fitetur: cum vel Patriarcharum ge-
 sta, vel proverbiorum legerentur
 præcepta: ut his informati assuesce-
 rent majorum ingreſſu vias, eorumque
 iteri carpere, ac divinis obedire insti-
 tutis: quò renovati per baptismum,
 ejus vitæ usum tenerent, quæ ablu-
 tos deceret. Sed & Beda in commen-
 tariis Esdræ lib. 2. Pulchrè, ait, in Ec-
 clesia hic salubris mos doctrina patrum*

inolevit, ut iis qui catechisantur quatuor Evangeliorum sacramentum explanetur, ac recitentur exordia. Post Catechumenos secundus Competentium gradus erat. Competentes autem, ut Isidorus exponit lib. 2. de origine Ecclesiasticorum officiorum cap. 21. dicebantur, qui jam post doctrinam fidei, post doctrinam vitæ ad gratiam Christi percipiendam festinabant. Ideoque appellabantur *Competentes*, id est, gratiam Christi petentes. Nam Catechumeni tantum audiebant, nec dum petebant. Erant enim quasi hospites & vicini fidelium, deforis audientes mysteria, audientes gratiam, sed adhuc non appellabantur fideles. Competentes autem jam petebant, jam accipiebant, jam Catechizabantur, id est, imbuebantur instructione sacramentorum. Istitis enim salutare symbolum tradebatur, quasi communicatorium fidei & sanctæ confessionis indicium, quo instructi agnoscerent, quales jam

ad gratiam Christi exhibere se deberent. Quòd autem ait foris stetisse Catechumenos, ex eo confirmatur, quod auctor libri de Cælesti Hierarch. c. 3. tradit Catechumenis, Energumenis & pœnitentibus psal-
morum quidem cantus & sacrarum scripturarum lectionem audire licuisse: Ad ea autem quæ deinde peragebantur mysteria, non fuisse admissos, sed exclusos. Isidori verò illa verba, ut ferme omnia transcripsit Rabanus Maurus in lib. 1. de institutione clericorum, cap. 26. Traditam verò ab utroque Catechumenorum & Competentium differentiam Augustini ex libro unico de fide & operibus, subiecta verba comprobant. *An usque adeò, ait, dissimulamus à sensibus nostris, ut vel nos ipsos non recordemur quàm fuerimus attenti atque solliciti, quid nobis praeceperent à quibus catechizabamur, cum fontis illius sacramenta peteremus, atque ob hoc Competentes etiam vocaremur: vel non intueamur alios*

alios qui per annos singulos ad lavacrum regenerationis accurrunt, quales sint ipsis diebus quibus catechizantur, exorcizantur, scrutantur, quanta vigilantia conveniant, quo studio ferveant, qua cura pendeant. Et mox: Quid autem sit per omne tempus quod in Ecclesia salubriter constitutum est, ut ad nomen Christi accedentes Catechumenorum gradus accipiant: hoc sit multo diligentius & instantius his diebus quibus Competentes vocantur, cum ad percipiendum baptismum sua nomina jam dederunt. Idem libro unico de cura pro mortuis gerenda: Post ista convaluit, perrexit Hipponem Pascha jam appropinquabat, dedit nomen inter alios Competentes. Ex quibus apparet baptizandos nomina dedisse: quemadmodum ex Carthaginensis quarti Concilii cap. 85. relato in Cano. Baptizandi, de Consecratio. distinctio. 4. & ex ejusdem Augustini Epist. 155. ad Martianum liquet, in qua ita est: *Tua mereri scripta*

desidero, & te nomen dedisse inter
 Competentes; vel daturum esse jam
 jamque cognoscere. Competentibus
 verò tenendam memoriter fidei &
 symboli contextionem datam fuisse
 idem auctor indicat lib. 1. Retracta-
 tionum, cap. 17. Quod & Cypria-
 nus, sive quis alius ejus libri auctor
 est, ostendit in Opusculo in symbo-
 lum Apostolorum in Ecclesia. In-
 quiens, tamen urbis Romæ hoc non
 invenitur factum, pro eo arbitror,
 quod neque hæresis ulla hinc sumpsit
 exordium, & mos ibi servatus anti-
 quus apud eos, qui gratiam baptismi
 suscepturi sunt publicè, id est, fide-
 lium populo audiente, symbolum
 reddere, & utique ad lectiones unius
 saltem sermonis eorum qui præcesse-
 runt in fide non admittit auditus.
 Quinetiam Synodi Laodicenæ caput
 46. Burchardus citat, quo eos qui ad
 baptismum veniebant fidem discere, &
 quinta feria septimanæ majoris Epif-
 copo aut presbyteris reddere vide-
 bantur.

bantur. Quod caput Græcè sic habet:
 ἐν δὲ τῇ ἑβδομῆστῃ τῆς ἑορτῆς ἐκμαρ-
 τύνεται, καὶ τῇ πέμπτῃ τῆς ἑβδομῆστῃ, ἀπὸ τῆς
 ἑορτῆς τῆς ἐπιφάνειας ἢ τῆς περισβύσεως.
 Refertur autem & à Gratiano in Ca-
 no. Baptizandos, de consecratio.
 distinctio. 4. qui verbum ἑβδομῆστῃ,
 non ut Burchardus *majoris*, sed *ulti-
 ma septimana* vertit. Similiter & A-
 gathensis Concilii cap. 12. Symbo-
 lum octo dies ante Dominicam re-
 surrectionem publicè in Ecclesia
 Competentibus tradi decretum fuis-
 se, Burchardus lib. 4. cap. 29. &
 Gratia. in Ca. Symbolum, de con-
 secrat. distinctio. 4. memorant. I-
 demque sextæ Synodi quæ in Trullo
 habita est, cap. 79. postea renovatum
 est: in cujus interpretatione Balsa-
 mon institutoribus suis, qui κατηχηστές
 dicebantur, reddidisse significat. Ce-
 terum Catechumeni, ut Isidorus lib.
 1. de orig. Ecclesiast. officior. capite
 21. scribit, Exorcizabantur primum.
 Nam ut B. Augustinus libro unico de

Ecclesiast dogmatibus auctor est, in universis Ecclesiis uniformiter id observabatur, ut siue parvuli, siue juvenes ad baptismum venirent, non prius fontem vitæ adirent quàm exorcismis & exufflationibus clericorum spiritus ab eis immundus abigeretur. Exorcismum autem Isidorus definit sermonem increpationis contra immundum spiritum in energumenis siue Catechumenis factum: per quem ab illis nequissima diaboli virtus & inveterata malitia vel violenta incurfus expulsa fugabatur. Quem ritum in baptismum inductum lunatici exemplo docet, quem increpavit Dominus & exivit ab illo dæmonium, ut habetur Matthæi 17. cap. Potestatem autem diaboli exorcizari & insufflari in Catechumenis idem scribit: ut ei renuncient atque eruti à potestate tenebrarum in regnum Domini sui per sacramentum baptismatis transferantur. Quod in parvulis, quia per se renuntiare non possunt, per corda & orationes gestant.

gestantium adimpletur. Optatus Mi-
levitanus Episco. lib. 4. Neminem fu-
git quod omniū homo qui nascitur, quam-
vis de parentibus Christianis nascitur,
sine spiritu immundo esse non possit, quem
necesse sit ante salutare lavacrum ab ho-
mine excludi, & superari. Hoc exor-
cismus operatur, per quem spiritus im-
mundus depellitur & fugatur. Et po-
stea: Vos baptizando exorcizatis homi-
nem fidelem, & dicitis, Maledicte exi-
foras. Exufflatos plane & exorcizatos
fuisse infantes, in eumque ritum om-
nes per totum orbem diffusas Eccle-
sias unanimiter consensisse B. Augu-
stinus aliis insuper locis testatur. Li-
bro quidem secundo De nuptiis &
concupiscentia ad Valer. comit. Ac sic,
inquit, accusat Ecclesiam toti orbe diffu-
sam: in qua utique omnes baptizandi
infantuli non ob aliud exufflantur, nisi
ut ab eis princeps mundi mittatur foras,
à quo necesse est vasa ita possideantur,
cum ex Adam nascuntur si in Christo non
renascuntur. Idem lib. 2. ad Czele-

stinum

stium de peccato originali: Ipsa sancta ecclesia sacramenta sacris indicant parvulos à partu etiam recentissimos per gratiam Christi de diaboli servitio liberari. Excepto enim quod in peccatorum remissionem non fallaci, sed fidelis mysterio baptizantur, etiam prius exorcizatur in eis & exufflatur potestas contraria, cui etiam verbis eorum à quibus portantur sese renuntiare respondent. Idem lib. 3. contra Julian, Pelagian. Lavantur, sed non abluuntur, exorcizantur & exufflantur, sed à potestate diaboli non eruantur. Et rursus lib. 6. contra eundem Julian. Sed verum est tamen quod antiquitus veraci fide catholica predicatur, & creditur per ecclesiam totam: quæ filios fidelium nec exorcizaret, nec exufflaret, si non eos de potestate tenebrarum & à principe mortis erueret. Idem August. lib. 3. contra epist. Parmeniani ad fin. Orbis terrarum baptismis exufflatur. Idem l. 2. contra Cresconium, c. 3. Quid exufflat? quare rebaptizatis? & c. 4. Cum a-

pud nos tam baptizatum nec exipisse di-
 cunt esse Christianum, cum tanquam
 paganum exufflant, cum catechumenum
 faciunt. Et lib. 5. hypognostic. contra
 Pelagianos: Falsum de parvulis conti-
 cesce, qui propterea catechizantur &
 exufflantur ac baptizantur, ut princeps
 mundi hujus diabolus ex eis foras mitta-
 tur, aut si non in illis diabolus exuffla-
 tur, cujus opere, id est, vitio peccati per
 Adam tenentur obnoxii, dicite, cur ima-
 gini Dei sit injuria? verum opinor quod
 eis baptismo vestro baptizandis minime
 exuffletis, ne non imagini Dei, sed dia-
 bolo faciatis injuriam. Idem Epist. 105.
 ad Dixtum: Circumscribantur enim &
 divinarum auctoritate lectionum & an-
 tiquitus tradito & retento firmo Eccle-
 sia ritu in baptismo parvulorum, ubi
 apertissime demonstrantur infantes &
 cum exorcizantur, & cum per eos a
 quibus gestantur renuntiare respondeat,
 a diaboli dominatione liberari. Et
 mox: Quid ad hoc respondeant quod
 exorcizantur & exufflantur infan-
 tes?

tes? hoc enim proculdubio fallaciter fit,
 si diabolus in eis non dominetur. Huic
 exorcismorum muneri præerant olim
 in Ecclesia quos *Exorcistas* appella-
 bant: quos Isidor. lib. 7. *Etymologia-*
rum cap. 12. Latine *adjurantes* verti
 posse ait, indeque nomen accepisse,
 quod super catechumenos vel super
 eos qui spiritu immundo torqueren-
 tur, nomen Domini nostri Jesu Chri-
 sti invocarent, adjurantes per eum, ut
 egrederetur ab eis: Cujus verbi vim
 etiam B. Augustinus in lib. de beata
 vita, sic explicat. *Vel ille, ait (de spiritu*
autem immundo loquitur) qui extrin-
secus invadit acumen, sensusque contur-
bat: & quendam hominibus infert fu-
rorem: cui excludendo qui præsumt ma-
num imponere, vel exorcizare dicuntur,
hoc est, per divina eum adjurando ex-
pell. re. Cyprianus epist. 7. lib. 4. Quod
 hodie etiam geritur ut per exorcistas vo-
 ce humana potestate divina flagelletur
 & uratur ut torqueatur diabolus. Quod
 eorum officium Pontius Paulinus in
 carmine.

carmine de Natali Felicis i. his verbis declarat :

*Inde gradum cepit cui munus voce fidelis
Admirare malos & sacris pelleret (sic enim emendo) verbis.*

Unde idem auctor Epist. 3. ad Amandum ad fi. Exorcistam demoniis terribilem dicit. Cui rei Julius quoque Firmicus religionis licet nostræ expers, testimonium dat lib. 2. Mathes. cap. 5. Erunt, inquit, omnibus demonibus terribiles, quorum adventum pravi demones fugiant : & qui sic laborantes homines non vi verborum, sed sola sui ostensione liberent, & quamvis sui violentius demon qui corpus hominum, animumque quatit, sive ille æthereus sit, terrenus aut infernus, istius hominis iussione fugiet, quia præceptis cum quadam veneratione tenebitur. Hi sunt quia vulgo Exorcista dicuntur. Idem ejusdem lib. cap. 9. Faciet Exorcistas, & qui laborantes demonum incursione homines aptis remediis liberent. Exorcismis ergo Catechumeni ab

ima-

immundi spiritus potestate libera-
bantur. Unde Beda in Commenta-
riis Regum, lib. 4. Recti, ait, ordi-
nis est, ut doctores veritatis prius ab au-
ditorum precordiis omnem spiritum im-
mundum exsufflando, & catechizan-
do abigant: & sic eos qui fuerant ca-
stra demonum, sed facti jam possessio
spiritualis Israel, societati sortis san-
ctorum, mysteriis salubribus imbuendo
aggregent. Sed & jejuniis Catechu-
menos purgari & ad baptismum præ-
parari consuevisse; non Socratis mo-
do à me supra ex lib. 7. histor. Ec-
cles. prolatus locus, verum etiam Bur-
chardus cum Gratiano indicat, qui
ex Concilii Carthaginensis quarti,
cap. 77. dogma proferunt, quo bap-
tizandi nomen suum dare & diu sub
abstinentia vini & carniū & manus
impositionis crebra examinatione
baptismum percipere jubebantur, ut
refertur in Cano. baptizandi, de
consecratione, distinct. 4. Hinc
Tertullian. in lib. de baptismo: In-
gres-

gressuros, ait, baptismum orationibus crebris, jejuniis & geniculationibus, & pervigiis orare oportet & cum confessione omnium retro delictorum. Idem etiam Balsamon in Commentariis ad cap. 45. Synodi Laodicensæ comprobabat: Sal præterea in mysterio Catechumenis dari à patribus institutum, Isidorus lib. 2. de Ecclesiast. offic. cap. 20. testis est, ut ejus gustu condimentum sapientiæ perciperent, neque dissiparentur à sapore Christi, nec essent fatui & retro respicerent, sicut uxor Loth. Et ideo saepe initiari solitos Catechumenos Beda in libros Regum scripsit, ut est à Gratiano relatum in Cano. Sal cælestis, de consecratio. distinct. 4. A quam autem baptismatis adituri, sed & aliquanto prius, in ecclesia sub antistitis manu contestabantur se renuntiare diabolo, & pompæ & angelis ejus, quemadmodum Tertullianus in lib. De corona militis scribit: Ex quo idem in lib. De habitu muliebri:

Hi sunt, ait, nimirum angeli quos iudicaturi sumus. Hi sunt angeli quibus in lavacro renunciamus. Idem in lib. de spectaculis : Cum aquam ingreſſi Christianam fidem in legis ſua verba proſitemur, renuntiſſe nos diabolo & pompa & angelis ejus ore noſtra confeſſamur. Angelos enim quosdam à Deo ob liberum arbitrium profugos factos, quorum princeps eſt qui dicitur diabolus. B. Auguſtinus in lib. de Corruptione & grat. ſcribit, quibus utique in baptiſmo abrenunciari conſueviſſe, Baſilius Magnus in lib. de Spiritu ſancto, c. 27. tradit his verbis : *Αὐτὰς ἡμεῖς ἐπὶ τὸ βάπτισμα, ἀποποιούμεθα τῶν ζωντῶν καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτῶν, ἐκ ποίης ἐν γράφῃ; οὐκ ἐν τῇ ἀδημοσίω τῆς καὶ ἀπορίτου διδασκαλίας ὡς ἐν ἀποκατασκευῇ καὶ ἀπελευθερωσιν οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφύλαξαν. καλῶς ἐκείνοι διδασκαλικοὶ τῶν μυστηρίων τῶν σιμῶν σιωπῇ ἀφαιρῶντες : ἅμα ὅδε ὑποπλύνει ἕξιν τῶν ἀμυητῶν, τοῦτοι πῶς αὐτοὶ ὡς ἱεροὶ τῆς διδασκαλίας δελαμβάνουσιν ἐν γράμματι ;* Quorum verborum hujusmodi apud Gratian. in Cano. Ecclesiasticarum distin-

distinctio. 11. translatio reperitur.
 Huc accedit quod ter immergimus (sic
 enim legendum est) quod baptizatos
 oleo unguimus, verbis abrenunciare Sa-
 tana & angelis ejus informamur. Un-
 de & hac, & alia in hunc modum non
 pauca, nisi quia tacita ac mystica tra-
 ditione à patribus Ecclesiastico more, re-
 verentiori diligentia, sunt in mysteriis
 observata silentio, quam publicata scri-
 pto? Hujus quoque ejerationis Ori-
 genes Homilia 8. in Exod. meminit.
 B. Ambros. Exaëmeri lib. 1. cap. 4.
 Deserit, inquit, qui abluitur, intelli-
 gibilem illum Pharaonem principem istius
 mundi, dicens, Abrenuncio tibi dia-
 bole, & angelis tuis, & operibus tuis
 & imperiis tuis. Idem Ambrosius in
 libro singulari de his qui mysteriis ini-
 tiantur, cap. 1. Ingressus es jam regene-
 rationis sacrarium, repete quid inter-
 rogatus sis: recognosce quid responde-
 ris: renuntiasti diabolo, & operibus
 ejus, mundo, & luxuria ejus ac volu-
 ptatibus. Et mox: Ingressus igitur, ut
 adver-

adversarium tuum cerneret cui renuntiandum mox putares, ad orientem converteris. Qui enim renuntiat diabolo ad Christum convertitur. illum directio cernit obitum. Ex quo colligitur post abrenuntiationem ab Occidente ad Orientem converti solitos baptizandos. Quod paulò copiosius Dionysius lib. de Ecclesiastica hierarchia, c. 1. exponit, cuius verba Latine potius, ut sunt ab interprete reddita, quam Græcè, planioris intelligentiæ causa, referam: nec verebor ipsum penè integrum caput referre, quòd ad baptismalium ceremoniarum, de quibus agimus, tractatum apprimè pertineat. Sic autem habet: Porro qui tam sublimium ac tam caelestium munerum sacro fuerit desiderio & amore captus, accedit ad aliquem ex fidelium numero, oratque ut se ad Pontificem ducat, secuturum omnia quæ sibi tradentur penitus atque ex toto animo spondens: precaturque, tum ut se adducat, tum ut reliqua deinceps gerenda vitæ suæ suscipiat curam.

curam. Illum, & si salutis ejus sacro amore succenditur, celsitudinem tamen rei humanamque infirmitatem metientem, continuo horror & angustia difficultatis invadit. Postremo tamen facturum quod ille postulat, benignissime pollicetur: assumensque hominem ad Pontificem ducit: Ille magna cum letitia (non secus quam ovem perditam) in humeris virum suscipiens, primum quidem secretus ex corde gratias agit, tum in orantis quoque habitum sternitur, adoraturque supplex, atque veneratur summum illud beneficiumque principium, à quo & vocanda vocantur, & salvanda salvantur: denique sacros omnes gradus ut sibi cooperentur, ac pro salute viri simul congaudeant agantque divina clementia gratias, in sanctam Ecclesiam cogit: atque initio quidem hymnum aliquem sacris libris insertum simul cum omnibus Ecclesiae ordinibus canit. Post hæc deosculatis sanctis altaribus ad virum astan-

tem proficiscitur , percontaturque ab eo quidnam volens convenerit. Illo autem (juxta quod à susceptore suo fuerat doctus) impietatem & veri boni ignorantiam accusante , ac divina vita opere tamdiu se fuisse destitutam ingemiscente , atque orante ut ejus sacratissimo munere ac prece , Deo divinisque mysteriis frui mereatur , contestatur ei , oportere ex integro totòque corde accedere ad Deum per cuncta perfectum & immaculatum. Tum divina quoque conversationis ac vitæ illi explicans rationem , an ita velit deinceps vivere sciscitatur. Quod ubi ille pollicitus fuerit , imponit ejus capiti manum , consignansque illum , sacerdotibus mandat , ut virum susceptorem describant. Postea verd quàm illi describere , sacram effundit precem , quam cum secum omnis Ecclesia terminaverit , discingit quidem ipsum , ac ministrorum manibus exiit. Deinde occidentem versus illum stans , intendentem , manusque im-

pin-

pingentem ad eandem regionem conversas, insufflare illum ter Satanam jubet, ac præterea abrenuntiationem profiteri. Et cum post trinam abrenuntiationis contestationem, tertio se illa abrenuntiare professus fuerit, ad orientem illum traducit, aspicientemque in calum, atque intendentem manus, Christo sacrisque omnibus divinitus traditis consentire jubet. Ad Orientem sane converti eos qui Deo preces fundunt, Ecclesiæ non scripta, sed ab Apostolis profecta traditione auctor libri Responsionum ad Orthodox. quæstio. 118. & Basil. Magnus, c. 27. de Spiritu sancto ad Amphilocho. memorant. Ut autem ad illam à qua divertimus, abrenuntiationem redeamus, Chrysostomus Homilia 21. ad populum Antiochenum qua baptizandos instruit; Vocis, ait, recorderis quam cum sacris institueris, emisisti, Abrenuntio tibi Satana & pompa & cultui tuo. B. Augustinus lib. 1. de nuptiis

nuptiis & concupiscent. ad Valer. Comit. Ab hac igitur potestate tenebrarum, quarum est diabolus princeps, id est à potestate diaboli, & Angelorum ejus quisquis erui cum baptizantur, negaverit parvalos ipsorum, Ecclesiæ sacramentorum veritate convincitur. Et mox: In veritate itaque, non in falsitate potestas diabolica exorcizatur in parvulis: eique renuntiant, quia per sua non possunt, per ora gestantium, ut erui à potestate tenebrarum in regnum sui Domini transferantur. Tractat & de hac in baptismo usurpata abrenuntiatione B. Bernardus in sermone de duplici baptismo. Non tantum autem diabolo abrenuntiare, sed & fidei sua professionem edere baptizandum jussu certissimum est. Tertullian. in lib. de spectacul. Cum aquam ingressi Christianam fidem in legis sua verba profitemur. Cyprianus Epist. 12. lib. 1. Sed & ipsa interrogatio qua fit in baptismo, testis est veritatis. Nam cum dici-

dicimus, *Credis in vitam aeternam, & remissionem peccatorum per sanctam Ecclesiam?* intelligimus remissionem peccatorum non nisi in Ecclesia dari. Apud haereticos autem ubi Ecclesia non sit, non posse peccata dimitti. Ambrosius lib. unico, de his qui mysteriis initi-
antur, cap. 4. *Tu autem baptizatus es in nomine trinitatis: confessus es patrem, recordare quid feceris, confessus es filium, confessus es Spiritum sanctum.* Et cap. 5. *Descendisti igitur, recordare quid responderis, quod credas in patrem, credas in filium, credas in Spiritum sanctum.* Proinde duabus in baptismo pactionibus fideles adstringi, Isidor. lib. 2: de offic. Ecclesiast. cap. 24. notat. Una quidem pactione diabolo & pompis ejus renuntiari: Altera vero fidei in patrem & filium & Spiritum sanctum contestationem confessionemque fieri. Pro parvulis autem, parentes aut alios à quibus baptismo offerebantur, ad ejusmodi interrogata respondisse, ostendit B. Augustin. E-

pist. 23. ad Bonifac. Quando, inquit, ad baptismum offeruntur (de infantibus loquitur) pro eis parentes tanquam fidei doctores respondent; & dicunt illos facere quod illa aetas cogitare non potest, aut si potest, occultum est. Interrogamus enim eos à quibus offeruntur, & dicimus, Credit in Deum? de illa aetate quæ utrum Deus sit, ignoret. Respondent, credit, & ad cetera sic respondetur, singula quæ geruntur. Unde miror parentes in istis rebus tam fidenter pro parvulis respondere, ut dicant eum tanta bona facere, quæ ad horam qua baptizatur, baptizator interrogat. Ideoque eos qui parvulos offerrent & sponsores pro eis fierent, periculo ingeri Tertullianus dicit in lib. de baptismo, quod proventu malæ indolis falli possent. Jam quò certius exploraretur an post Satanæ renuntiationem sacra verba datæ fidei radicitus corde Catechumeni defixissent, Scrutinia fieri olim solita Rhenanus ex Burchardo admonuit. Quæ de re Ruperti Tuicensis,

ensis, ex lib. 4. de divinis offic. cap. 17. subjungam, ex quibus verbi non ita triti ac pervulgati vis ac potestas innotescat *Scrutinia*, ait, dicuntur à scrutando, videlicet quia per scrutandum erat in his qui accedebant, ne aliqua radix amaritudinis subesset, veluti fuit in Simone Mago, in hæreticis & hæresiarchis quam plurimis, ut sancta non illis darentur nisi prius Christiana fides in mentibus eorum radices alias fixisset. Et cap. 21. Juxta ordinem, ait, usque in sabbatum in vigilia Pascha septem agebantur *Scrutinia*, ut dum septenario numero implerentur Catechumeni, daretur illis gratia septiformis Spiritus sancti. Quorum primum erat, tertia quadragesima hebdomada feria secunda, quam magnam quartam feriam *scrutinium* sic erat ad Catechumenos pronuntiandum. *Scrutini* diem dilectissimi fratres, quo electi nostri divinitus instruantur imminere cognoscite: ibidemque sollicita devotione sequenti quarta feria circa horam tertiam convenire dignemini, ut celeste my-

sterium, quo diabolus cum sua pompa destruitur, & janua regni caelestis aperitur inculpabili mysterio peragere valeamus. Item feria quarta finitis missarum solenniis annuntiabat presbyter, ut in ipsa hebdomada reverterentur ad Scrutinium, ita dicendo. Die sabbati veniente, colligite vos temporius ad ecclesiam illam. Iterum atque iterum annuntiabat presbyter qualem diem novisset, ita dicendo. Illa feria venientes colligite vos temporius ad Ecclesiam illam, donec septem (ut dictum est) scrutinia complerentur. Atque eo sensu scrutari Catechumenos B. August. dixit. Enimvero in Paschali festivitate Catechumenos contenta voce citari atque ad baptismum convocari moris fuisse Basilii Magni homilia de baptismo significare videtur. Quinetiam eos cervice inclinata, in humilitate pedum cum cilicio in Ecclesiae conspectum singulatim productos, B. Augustin. lib. 2. de symbolo, cap. 1. significat, cum ait: *Ilac nocte circa nos actum est, quod cete-*

ri noctibus actum non est, quod ex locis
 secretis singuli produceremini in conspe-
 ctu totius Ecclesiae: ibique cervice humi-
 liata, quae malè fuerat ante exaltata, in
 humilitate pedum, cilicio substrato, in vo-
 bis celebraretur examen, atque ex vobis
 extirparetur diabolus superbus, dum su-
 per vos invocatus est humiliter altissi-
 mus Christus. Idem lib. 4. de symbolo:
 Omnia, ait, sacramenta quae acta sunt
 & aguntur in vobis per ministerium ser-
 vorum Dei exorcismis, orationibus &
 canticis, spiritualibus insufflationi-
 bus, cilicio, inclinatione cervicum,
 humilitate pedum, pavor iste securita-
 tem appetentibus. Hac omnia, ut dixi,
 esca sunt quae vos reficiunt in utero, ut
 renatos in baptismo hilares vos mater
 exhibeat Christo. Ita catechumenos
 priusquam ad baptismi gratiam admit-
 terentur, deprimendos humiliandos-
 que veteres censuerunt: quos & à
 fidelibus separatos nec ecclesiae pre-
 cationum participes factos Chryso-
 stomus Homilia septuagesima no-

154: *Ad L. Dominica,*

na tomī quinti, & homilia vicesima
quarta in caput Johannis tertium do-
cet. Laodicensæ utique Synodi cap. 19.

ἡ τῶν ἐπισκόπων ὁμιλία ἰδίᾳ. ἢ κατὰ χρο-
νὸν ὁχλῶν ἐπιτελεῖσθαι constitutum
fuit: id est. *Post Episcoporum homilias
catechumenorum preces separatim
fieri: deinde Ecclesia eos abigi.* Merito
autem ἡ τῶν ὁμιλιᾶν: quoniam Epif-
copos verbum veritatis tractantes Ca-
techumeni audiebant, ut ex B. Augu-
stini lib. 6. confession. cap. 3. liquet. A-
rausici in super Concilii cap. 18. &
19. & 20. catechumenis Evangelia
non legi: ab aptisterii quoque aditu eos
repelli & segregatos præceptis fidei
informari; signandosque ac benedi-
cendos seorsim à fidelibus offerri,
præceptum est. Quinetiam ab altari
penitus exclusos, & dum sacris opera-
rentur Ecclesiæ ministri, procul ire
eos Levitarum voce jussos, indeque
Missæ vocabulum fluxisse, Isidorus l.
6. Etymologiarum, cap. 16. tradit.
*Missæ, inquit, tempore sacrificii est
quando*

quando catechumeni foras mittuntur :
clamante Levita , Si quis catechamenus
remansit , exeat foras : & inde missa ,
quia sacramentis altaris interesse non
possunt qui nondum regenerati nascuntur.
Quod & Dionys. l. de Ecclesiast. Hie-
rarch. testatur , qui post psalmorum
cantus , & sacræ scripturæ lectionem
ἐξω γίνεσθαι τὸ ἱερὸν τοῦ ἁγίου τῆς καθολικῆς
scribit , ut & Arreptitios ac Pœni-
tentes : remansissèque duntaxat
τὸ τὸ δὲ ἱερὸν ἐκείνου καὶ ἁγίου αἵματος.
Cruce planè signatos fuisse catechu-
menos B. Ambrosius testatur lib. uni-
co de his qui mysteriis initiantur , cap.
4. B. Augustinus lib. 5. de catechizan-
dis rudibus : *His dictis interrogandus est
an hac credat atque observare desiderat.*
Quod cum responderit , solemner
utique signandus est , & Ecclesiæ mo-
re tractandus. Idem lib. 2. de Symbo-
lo Catechumenos alloquens : *Nondum
quidem adhuc per sacrum baptismum
renati estis : sed per crucis signum in ute-
ro sanctæ matris Ecclesiæ jam concepti*
estis.

estis. Et iterum l. 3. de Symbolo: Dum per sacratissimum crucis signum vos suscepit sancta mater Ecclesia: quæ sicut & fratres vestros cum summa laetitia spiritualiter pariet: nova proles futura tante matris, quousque per lavacrum sanctum regeneratos mox luci restituat. Theodoritus quoque idem signaculum (quod *δεσποτικὸν σφραγίδας* vocat, & Dionysius *συνεγερτικὴ σφραγίς*. l. Eccles. hierarch. c. 5.) his qui gratiam Christi accepturi erant, imponi solitum ostendit lib. 4. hist. Ecclesiast. cap. 18. Dextre verò id signaculum imprimi in Ecclesia receptum adinonet auctor libri Responsion. ad Orthodox. in responsio. ad quæstio. 108. Quando autem de catechismi solemnibus hætenus sparsim ac promiscue egimus, ut ejus tota ratio lectoribus constet, Rabani Mauri verba quibus catechismi formam suæ ætate (vixit autem annum usque D. CCCLV.) observatam describit, subicere, & quatenus antiquorum patrum traditionibus

consentiant, quæ ab eo traduntur, excutere non pigebit. Hunc verò ille lib. 1. de institutione clericorum, cap. 27. catechizandi ordinem fuisse scribit, ut primum interrogaretur paganus an abrenuntiaret diabolo, & omnibus damnosis ejus operibus atque fallacibus pompis. Deinde Apostolicæ fidei Symbolum ei ostensum: quæsitumque ab eo, an crederet in Deum patrem omnipotentem, & in Jesum Christum filium ejus unicum, Dominum nostrum, & in Spiritum sanctum, unum Deum trinitate & unitate, an confiteretur unam esse Ecclesiam catholicam, & an crederet remissionem peccatorum, & carnis resurrectionem. Posteaquam verò ita se per confessionem veræ fidei in alterius commendasset dominium, & per abrenuntiationem prioris possessoris, se alienasset servitio, exufflatam tàm ab eo fuisse sævam potestatem, ut per pi-um sacerdotis mysterium Spiritui

sancto cederet fugiens spiritus malignus. Signatum mox signaculo sancte crucis tam in fronte, quam in corde, ut ipse diabolus in vase suo pristino interemptionis suæ, cognoscens signum jam sibi deinceps sciret illud esse alienum. Exinde dictas super eum orationes ut fieret Catechumenus. Tunc datum esse ei sal benedictum in os, ut per sal typicum sapientiæ sale conditus foetore careret iniquitatis, & nec à vermibus peccatorum ultra putresceret: sed magis illæsus servaretur ad maiorem gratiam percipiendam. Dehinc iterum exorcizatum fuisse diabolum, ut suam nequitiam agnoscens & justum iudicium Dei timens, recederet ab eo, nec jam contenderet eum arte sua subvertere. Postea tactas ei nares & aures cum saliva, dictumque ei illud verbum Evangelicum quod Iesus quando surdum & mutum sanavit, tangens cum sputo linguam ejus, & mittens digitos suos in auriculas ejus, dixit, Epheta, quod est, adaperire. Nimirum,

mirum, ut per salivam typicam sacerdotis & tactum, sapientia & virtus divina salutem ejusdem Catechumeni operaretur, ut aperirentur ei nares ad accipiendum odorem notitiæ Dei & aures ad audienda mandata Dei, sensuque intimo cordis reponenda. Deinde benedictione sacerdotali munitum, ut ad sacrum baptismum cum fide accepta custodiretur: unctum illius tunc pectus de oleo sanctificato cum invocatione sanctæ trinitatis, ut nullæ reliquæ latentes inimici in eo residerent: sed in fide sanctæ trinitatis mens ejus confortaretur. Unctum & inter scapulas oleo fuisse refert, ut undique muniretur & ad bona opera facienda per Dei gloriam roboraretur. Quas omnes ceremonias fontis consecrationem præcessisse narrat. Sed an ejusdem ævo ritus isti in baptismum inducti sint, an vero vetustiore originem habeant, videamus. De abrenuntiatione quidem & ejuratione diaboli, satis multa præscorum & melioris

notæ

notæ auctorum testimonia supra protulimus. Quibus addi interpretationis loco velim quæ B. Augustinus lib. 3. de Symbolo, c. 1. scribit. Initiatos vero fidei nostrę rudimentis, primisque instructionum sacramentis imbutos, nomina sua dedisse ut per baptismum regenerarentur, Competentisque exinde vocatos, jam ante diximus: & B. Augustinus l. 8. Confessionum, c. 2. & lib. 9. cap. 6. planum facit. His fidei Christianæ summam certis ac conceptis symboli verbis comprehensam, traditam fuisse quam memoriæ mandarent, mandatamque postea redderent, idem B. August: innumerabilibus prope locis, maximèque quatuor suis de Symbolo libris testatum reliquit. Et quidem Dominica in ramis Palmarum (ut vocant) Symbolum competentibus traditum, propter confinem Paschæ solennitatem, ut qui jam ad Dei gratiam festinabant, quam confiterentur, fidem cognoscerent, Isidorus lib. 6. Etymologiarum, cap. 18. & lib.

& l. i. de Ecclesiast. offic. c. 27. tradit.
 Itaque inter Beati Augustini opera
 Sermo refertur eo Palmarum die ha-
 bitus, cuius huiusmodi est exordium:
Symbolum quod vobis tradituri sumus
(fratres charissimi) comprehensio est fi-
dei nostra, atque perfectio: simplex, bre-
ve, plenum, ut simplicitas consulat audi-
entium rusticitati, brevitatis memoria,
plenitudo doctrina. Quod enim Græce
Symbolum dicitur, Latine collatio nomi-
natur. Collatio ideo quia collata in unum
totius catholica legis fides symboli colli-
gitur brevitate, cuius textum vobis Deo
annuente dicemus. Alius etiam ad
 Competentes inscriptus sermo eo-
 dem die prolatus legitur, cum tali
 proœmio: *Hodie fratres charissimi spe-*
cialiter ad Competentes humilitatis no-
stra sermo dirigitur. Et quamvis om-
nibus etiam fidelibus baptizatis admoni-
tio nostra conveniat, & unusquisque
qui de anime sue salute sollicitudinem
gerit, unde proficere possit, credimus
quod in ista humili suggestione nostra re-
periat.

periat, peculiariter tamen eos qui nunc
baptismi sacramenta desiderant, volu-
mus adornare. Primum ergo Competen-
tes isti quare hoc nomine vocentur, agno-
scant. Competentes dicuntur, simul pe-
tentes: quomodo confidentes nihil est nisi
simul sedentes, & colloquentes nihil al-
liud nisi simul loquentes, concurrentes si-
ne dubio non intelliguntur nisi simul cur-
rentes; ita & Competentes non possunt
aliud intelligi nisi simul petentes. Sic au-
tem traditum Competentibus Dominica
palmarum Symbolum, eis per ultimam
quadragesimam hebdomadam ediscendum
aliâque mente reponendum relinqueba-
tur. Exigebatur verò ab eis sabbato
Paschali, quo die Competentes sym-
bolum reddidisse, ex sermonibus à B.
August. eo die habitis, patet. Nec non
ex Homilia 42. de commendatio cra-
tionis Dominicæ, in qua ita eos allo-
quitur: *Quicumque autem vestrum non
bene symbolum reddiderunt, habent spa-
tium, teneant, quia die sabbati audienti-
bus omnibus qui aderunt, reddituri estis,*
die

die sabbati novissimo, quo die baptizandi essis. Romæ autem competentes fidei suam ex loco æditiori in conspectu populi fidelis profiteri consuevisse auctor est B. August. lib. 8. Confessio. cap. 2. quo de Victorino rhetore in hunc modum scribit: Denique ut ventum est ad horam profitenda fidei, quo verbis certis, conceptis, retentisque memoriter de loco eminentiore in conspectu populi fidelis Romæ reddi solet, ab eis qui accessuri sunt ad gratiam, tum oblatum esse dicebant Victorino à presbyteris ut secretius redderet, sicut nonnullis qui verecundia trepidaturi videbantur, offerri mos erat: Illum autem maluisse salutem suam in conspectu sanctæ multitudinis profiteri. Quam etiam Romanæ Ecclesiæ consuetudinem Cypriani ex l. de symbolo, à me supra prolatus locus testatur: Post redditam vero à Competentibus fidei regulam eodem sabbato Paschali protinus orationem Dominicam, quam ad octo dies redderent, eis traditam fuisse, indicat sermo

quare

quartus, sabbato Paschæ ab eodem August. de expositione orationis Dominicæ, post redditum symbolum habitus. Indicat. & ejusdem homilia 42. de commendatione orationis Dominicæ. Jam signaculi Dominici impositionem, quam Rabanus exsufflationi subnectit, ipsis Ambrosii & Augustini temporibus observatam, usitatamque fuisse supra probavimus: De salis verò in os ingestione haud scio (nec enim temerè quicquam adfirmare ausim, ac ne si ausim, velim quidem) an certa aliqua possit ex vetustiorum monumentis auctoritas proferri: Sale quidem certè initiatos Catechumenos Isidorus, qui circiter annum D. cxxx. floruit, & Beda qui usque ad annum D. cccxxxii. vixit, docent, ut testimonia à me ex eorum scriptis supra prolata comprobant. Eoque forte (non enim satis liquet) pertinet concilii Cartaginensis tertij. Cæsario & Attico viris clarissimis Coss. id est, juxta Mariani Scoti supputa-

putationem, anno Christi cccxcviii.
 Syricii Pontificis temporibus gesti,
 caput quintum, in quo ita est: Item placuit ut per sollemnissimos Paschales dies sacramentum Catechumenis non detur, nisi solitum sal: quia si fideles per illos dies Sacramenta non mutant, nec catechumenis oportet mutari. Eodem etiam videntur referenda B. Augustini ex l. i. Confessionum, cap. i i. verba. Audieram enim ego adhuc puer de vita aeterna nobis promissa per humilitatem Domini Dei nostri descendentis ad superbiam nostram, & signabar jam signo crucis ejus, & condiebar ejus sale. Quod verò ad narium atque aurium contrectationem attinet, ejus ritus sine ulla tamen sputi adhibiti mentione, Ambrosius non uno loco meminit. veluti lib. i. de Sacramentis, cap. i. Ergo, ait, quid egimus sabbato? Nempe apertionem. Qua mysteria celebrata sunt? Apertionis, quando aures tibi tetigit sacerdos & nares: Quod & significat Dominus noster Iesus Christus in Evangelio: cui

eum oblatum esset surdus & mutus, tetigit
aures ejus & os ejus. Aures, quia surdus
erat: Os, quia mutus & ait, propheta, quod
Hebraicum verbum est quod Latine di-
citur, *Adaperire*. Ideo ergo sacerdos au-
res tibi tetigit, ut aperiantur aures tue
ad sermonem, & eloquium sacerdotis:
Fit & hujus apertionis rursus mentio
apud eundem l. i. uico, de his qui my-
steriis initiantur, cap. 1. in quo ita est:
*Aperite igitur aures & bonum odorem
vita aeterna inhalatum vobis munere sa-
cramentorum carpite: Quod vobis signi-
ficavimus cum apertionis celebrantes my-
sterium, diceremus, Effata, quod est, A-
daperire, ut venturus unusquisque ad
gratiam, quid interrogaretur cognosce-
ret quid responderet, meminisse deberet*
hoc mysterium celebravit Christus in E-
vangelio, sicut legimus cum muum cu-
raret & surdum. Sed illi os tetigit, quia
& mutum curabat & virum in altero,
ut os ejus infusa sonum vocis aperiret: in
altero, quia tactus iste virum decebat,
feminam non decebat: At Beda, ut ex
ejus

ejus l. 1. Homil. 19. Yvo Carnut. refert morem in Ecclesia inolevisse scriptum reliquit, ut sacerdotes illius, his quos percipiendis baptismi sacramentis prepararent, prius inter cetera consecrationis exordia, de saliva oris sui nares tangerent. & aures, dicentes Ephata. Per salivam quidem oris sui gustum quo initiandi sunt supernæ sapientiæ designantes, Per tactum vero narium, ut abjectis delectationibus noxiis, solum Christi semper amplectantur odorem. Sequitur de Catechumenorum unctione oleique illitu dicere: de cuius ritus probatione non laboraremus, si de Epistola quæ Beati Clementis nomine circumfertur, inter omnes conveniret. Sic enim illic, prout Clementem Latine loquentem nobis Ruffinus reliquit, scriptum est: *Baptizetur unusquisque in aquis perennibus nomine trina beatitudinis invoco super se: perunctus primo oleo per orationem sanctificato, ut ita demum post hæc consecratus possit percipere locum*
cum

cam sanctis. Similiter Dionysius, cui
 vel stylus ipse orationisque gravitas
 magnum vetustatis specimen præbet,
 libro de Ecclesiastica hierarchia, An-
 tistites oleo baptizandos inunxisse,
 unctioneque inchoata eum qui bapti-
 zabatur toto corpore inungendum sa-
 cerdotibus tradidisse scribit. Basilii
 Magnus de S. S. ad Amphilocho, c. 27.
 διλογίζω, αἶτ, τὸ ἑλαιον τῇ χρίσει, καὶ
 αἰθερίῳ αὐτὸν τῇ βαπτίζεσθαι, ἀπὸ τοῦ
 ἐγγράφου; οὐκ ἀπὸ τῆ σιωπῆς καὶ μου-
 σικῆς τοῦ ἁγίου; τὸ δὲ αὐτὸν τῷ ἑλαίου
 τῶν χρίσει, τίς λόγος; μαρτυρούμενος ἐδίδαξε;
 id est, Benedicimus aquæ baptismatis,
 & oleum unctionis, in superque eum qui
 baptizatur, ex quibus scriptis? nonne a
 tacita & arcana traditione? Ipsam ve-
 rò olei illitionem quæ doctrina scripta
 docuit? Nicephorus de Constantini
 Imperatoris baptismo tractans, lib. 7.
 cap. 33. Et jam, ait, oleo unctus, lava-
 crum ille ingreditur, atque more recep-
 to sanctissima trinitatis fit invocatio.
 Sed & B. Augustini ex Homilia ad
 Neophytos verba, Yvo Carnutensis
 primæ

primæ decretorum partis. cap. 193. & Gratianus in Cano. Prima igitur, de consecratio. distinctio. 4. longam verborum seriem citant, ex qua baptizatorum, priusquam ad fontem sanctum venirent, aures & nares oleo benedictionis oblitas, unctasque fuisse secundum Ecclesiasticam traditionem, quæ tunc temporis ab omnibus catholicis sacerdotibus observaretur, apparet. Quod ea nimirum ratione factum exponitur; quia introitus totius sanctæ doctrinæ ad animum per aures admittitur & de auditu intellectus exoritur. Adhibita ergo auribus unctio, hoc significabat, ut omnes extra disciplinam sermones quasi doctrinæ Christi obloquentes averfarentur ac fugerent, & ad solius Dei verba audienda aures suas eloquiis Christi consecratas accommodarent. Nares vero eodem modo unctas, ut qui ad baptismum veniebant, admonerentur tanti mysterii sacramentum usque ad mortem inviolatum & integrum custodire: ut

H

quam

quamdiu spiritum naribus traherent,
 à Christi cultu non recederent. Ad
 hæc illius olei quod in Christi nomine
 & virtute benedictum esset, odorem
 baptizandos ad odoratum provocasse
 spiritalem, ut ad corporei sensus simi-
 litudinem mentis sensibus Christi su-
 avitatem odorarentur, ac perciperent.
 His igitur præviis ceremoniis bap-
 tizandus ad fontem accedebat: quem
 auctor lib. *Responsion. ad Orthodox.*
quæstio. 137. & *Socrates lib. 7. histor.*
Ecclesiast. cap. 17. & *Zonaras in Le-*
one Isauro, & alii *ῥηλυστήριον* vocant.
 Dionysius allegoricè, *πηγὴ τῆς χάριτος*
 in lib. *De cælesti hierarchia.* Fons
 porrò in Basilicis proprio & baptismi
 officio specialiter dicato loco conclu-
 debatur: cujus appellationem Latini
 verborum inopes, à Græcis mendi-
 cantes, locum eum *baptisterium* nun-
 cupant: Græci suum illud Latinis
 commodatum verbum intempestivè
 repetere nolentes, *φοντήριον* dicunt:
Ambros. regenerationis sacrarium ap-
pellat.

pellat lib. un. de his qui myster. initiant. cap. 11. Extat Paulini ad Severum Epistola, qua duas ab eo factas basilicas, baptisterio, quod utriusque pariter usibus deserviret, interposito, narrat Quam in dispositionem ac ituram ludit his versibus:

*Iste duas inter diversi culmini aulas,
Turrato fontem tegmine constituit.
Lata novos geminis partus Ecclesia mater
Excipiet sinibus, quos aqua protulerit.
Aula duplex testis, Ecclesia testamenti,
Una sed ambobus gratia joni adest.*

Alios præterea de ipso baptisterio à se conditos versus, idem Paulinus memorat, quos itidem adscribam:

*Hic reparandarum generator fons anima-
rum,
Vivum divinolumine flumen agit.
Sanctus in hunc cælo descendit spiritus am-
nem:
Cælestique sacras fonte maritat aquas.
Concipit unda Deum, sanctamque liquoribus
alimn.
Edit ab æterno semine progeniem.*

*Mira Dei pietas, peccator mergitur undâ,
Mox eadem emergit justificatus aqua.*

Id vero baptisterium Severus aliquot picturis virorum sanctitate præstantium exornarat, ut emergentibus è sacro fonte sequenda, imitandaque eorum facta ob oculos proponerentur. Fons autem hic, ubi tingendorum Competentium dies cesserat, aqua replebatur, ut Socrates lib. hist. Ecclesiast. 7. cap. 17. Et Paschasius Episcopus apud Marian. Scot. l. 2. Chronic. ostendunt. Planè priusquam in fontem descenderent, orationibus ac benedictionibus sacerdotum consecrari sanctificarique aqua consueverat. Testis est Dionysius lib. Ecclesiast. hierarch. cap. 1. ὅδωρ inquit, τοῖς ἀγίοις ἐπικλήσει καθαγίσας Et Basilius Magnus, c. 27. de Spiritu S. ad Amphilocho. δι' ὁ λόγος διὰ τὸ ὅδωρ ἔ βαπτίζονται. Ambrosius l. 1. de Sacramentis, c. 5. Quare prior Christus descendit, postea Spiritus, cum forma baptismatis & usus hoc habeat, ut ante fons consecratur & tunc

tunc descendat qui baptizandus est. Nā ubi primum ingreditur sacerdos, exorcismum facit: Secundò super creaturam aqua invocationem: Postea precem defert ut sanctificetur fons & adsit presentia trinitatis aeterna. Idem lib. uni. de his qui mysteriis init. c. 3. Aquam baptismatis salutari crucis mysterio consecrari dicit. Quinetiam infusum in aquam fuisse unguentum Dionysius I. de Ecclesiast. hierarchia c. 2. indicat: Similiterque oleum aquæ miscuisse in baptismo quosdam Valentiniani sectatores Irenæus libr. 1. adversus hæreses, capite 18. narrat. In fonte autem, baptizandi interrogabantur: An in Patrem, Filium & Spiritum sanctum crederent. Ad quæ interrogata singulatim respondebant: tum mergebantur: ut ex Augustini verbis patet, quæ ex ejus homiliis ad Neophyt. ab Yvonne Carnutensi & Gratiano referuntur, in hunc modum: *In hoc ergo fonte antequam vos toto corpore tingeremus, interrogavimus, Credis in Deum, patrem*

omnipotentem? Respondisti: Credo. Rursum interrogavimus, Credis & in Jesum Christum filium ejus, qui natus est de S. sancto ex Maria virgine? Respondisti: singuli, Credo Iterum interrogavimus, Et in S. sanctum? Respondisti similiter, credo. Subjicit etiam interrogatos, An in Ecclesiam & remissionem peccatorum crederent. Cujus interrogationis meminit Cyprianus epist. 12 l. 1. Et hoc est quod Tertullianus in lib. De spectaculis, aquam ingressos Christianam fidem in suæ legis verba professos ait. Hinc & B. Hier. epist. 1. Recordare, ait, Tyrocinis tui diem, quo Christo in baptismo consepultus es, in sacramenti ejus verba jurasti. Eodemque pertinet à B. Augustino lib. 1. De adultis conjug. ad Pollent. cap. 26. proposita quæstio, An Catechumenus in hujus vite ultimo constitutus, si morbo, seu casu aliquo sic oppressus sint, ut quamvis adhuc vivant, petere sibi tamen baptismum vel ad interrogata respondere non possint: pro sit eis quorum in fide Christiana

va jam nota voluntas est, ut eo modo baptizetur, quomodo baptizantur infantes, quorum voluntas adhuc nulla patuit. Ex illis autem August. ab Yvone Carnut. relatis verbis patet in fontem penitus demitti ac mergi, totoque corpore tingi consuevisse eos qui baptizantur: Quod & Tertul. in l. De baptismo sub indicat, cum ait; Quoniam tanta simplicitate sine pompa, sine apparatu novo aliquo, denique sine sumptu homo in aquam demissus, & inter pauca verba tinctus, non multo vel nihilo mundior resurgit. Indicio est etiam quod Laurentius homilia de pœnitentia scribit. Aut forte quærere debeo dexteram sacerdotis, quæ me mergat in fontem, & inde iterum purificet: Et hac de causa baptizandum vestibis exutum apud Dionysium l. de Eccles. hierarch. c. 1. & Nicephorum l. 3. histor. Ecclesiast. c. 38. legimus. Quanquam idem Dionysius capite sequenti baptizandum *τοῦ σώματος ὡς ἀνδρὸς* idcirco coram Episcopo fitti, omnia ad mysticam rati-

onem referens, ait, quò vitam se priorem exuere testetur. Et àque una fuit olim disputandi causa, an qui in infirmitate & languore gratiam Dei consequerentur, habendi essent legitimi Christiani: Qua de re dubitatum, dubitationemque movisse, quòd aqua saluari non essent loti, sed perfusi, Cypri. Epist. 7. l. 4. ostendit. In eoque infirmitatis articulo baptizatos Clinicos appellatos esse idem indicat: ut pote *ὅτι τῇ κλίνῃ ἢ ἀλγέ τοῖς τοῖς ἐκείνῳ πρὸς χυδίνται*: quemadmodum apud Eusebium lib. 6. histor. eccles. cap. 43. Cornelius Papa loquitur, id est, *aqua regenerationis in lecto, in quo agri decumbebant & jacebant, perfusos*. Quo ex genere Clinicorum fuisse Novatum ex eodem Eusebii loco patet. Eunomiani utique (quemadmodum à Theodorito l. 4. compendii hæreseôn proditum est, baptizantes ad pectus usque duntaxat aqua madefaciebant, reliquis autem partibus corporis tanquam abominandis, aquam adhibere prohibebant. Qua de causa

causa quando in solio quidem baptizabant, quum hominem extra id statuis-
sent, ejus caput usque ad pectus semel
in aquam deprimebant: Cum vero
capite ad solium impacto fauciarum
quempiam contigisset, excogitarunt
aliud genus baptismatis. In aliquo e-
nim subsellio prorum hominem, ex-
tra id autem caput sublime erigentes,
effundebant aquam, quæ nullam aliam
partem attingebat. Alii ex his alium
quoque modum baptismatis invene-
runt. Maximam enim vitam compo-
nebant, eamque consecrabant, & ea
hominem ad ungues usque involve-
bant, à pectore incipientes, deinde
sic aquam infundebant. Cæterum non
semel, sed iterum, ac tertio, ad singula
Trinitatis nomina & in singulas per-
sonas olim mergebantur: sicut Ter-
tullianus lib. adversus Praxeam docet.
Idem in l. De corona militis: *Dehinc,*
ait, ter mergitamar, amplius aliquid res-
pondentes, quàm Dominus in Evangelio
determinavit. Dionysius in l. De Ec-

clesiast. hierarchia τρεῖς μὲν αὐτὸς ὁ ἱερεὺς
 καὶ βαπτίζει τοὺς τρεῖς ὁ πλομενὸς καὶ πλύν-
 οισι καὶ αἰαδίσει, τὴν τρεῖς οὖν τὸ ἑκὼς με-
 ρα αὐτῆς ἐπιβόσας ἐπισμεται. id est:
 Ter illum Episcopus mergit, hac trina il-
 lius mersione & emersione, tres beatitu-
 dinis divina personas inclamans. Basil.
 Magnus de S. sancto ad Amphilocho.
 cap. 27. τὸ δὲ τρεῖς βαπτίζοντες παθόν; id est.
 At ter immergi hominem unde? Tri-
 nam etiam mersionem in baptismo
 factam Canon Apostolorum 49.
 comprobat, in quo ita est: Εἰ τις
 ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος μὴ τρεῖς βαπτί-
 σματα μίας μῆσις ἐπιπλῖσεν, ἀλλὰ ἐν βίπ-
 πῳ τε ἢ τῷ θανάτῳ ὁ κυρίῳ δεδομένοι κα-
 ταίρειθον· ὃ δὲ εἶπεν ὁ κύριος, ἢ τῷ θανάτῳ
 με βαπτίζατε· ἀλλὰ πορεύεσθαι καθατίνοντα
 τε πατρὸς καὶ υἱοῦ, βαπτίζοντες αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνό-
 ματι τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.
 id est: Si quis Episcopus aut presbyter non
 tres unius initiationis aspersiones fecerit,
 sed unam quæ fiat in mortem Domini,
 deponatur. Non enim dixit Dominus,
 In mortem meam baptizate, sed, Eun-
 tes docete omnes gentes, baptizantes eos,
 in nomine Patris, & filii & S. sancti.
 Beatus

Beatus Hieronymus adversus Luciferian. Nam & multa alia quae per traditionem in Ecclesiis observantur, auctoritatem sibi scripta legis usurpaverunt: Vetus in lavacro ter caput mergitare. Ambr. lib. 2. de sacrament. cap. 62. Interrogatus es, Credis in Deum patrem omnipotentem? Dixisti, Credo, & mergisti, hoc est, sepultus es. Iterum interrogatus es, Credis in Dominum nostrum Iesum Christum & in crucem ejus? Dixisti, Credo, & mergisti, ideo & Christo es sepultus. Qui enim Christo consepelitur, cum Christo resurgit. Tertiò interrogatus es, Credis & in S. sanctum? Dixisti, Credo, & tertiò mergisti ut multiplicem lapsum superioris aetatis absolveret trina confessio. Leo quoque Pontifex Epist. ad Episcopos per Siciliam constitutos: Dum, inquit, in baptismatis regula & mors intervenit, interfectione peccati & sepulturam triduanam imitatur trina demersio & ab aquis elevatio resurgentis instar est de sepulchro. B. Bernardus in sermone de Cæna Domini: Deni-

que ipse baptismus initium sacramentorum omnium, in quo complantamur similitudini mortis ejus, unde & trinamersio tridui, quod nunc celebrandum est, figuram gerit. Rabanus Maurus l. 1. de institutione cleric. c. p. 28. Post hac igitur consecratur fons, & ad ipsum baptismum Catechumenus accedit & sic in nomine sanctæ trinitatis trina submersione baptizatur. Et rectè homo qui ad imaginem sanctæ trinitatis conditus est, per invocationem sanctæ trinitatis ad eandem renovatur imaginem, ut qui tertio gradu peccati, id est, consensu cecidit in mortem, tertio elevatus de fonte per gratiam resurgat ad vitam. Potest & hac trinamersio triduam Domini sepulturam significare, maxime cum dicat Apostolus, Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu in morte ejus baptizati sumus: Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in morte, ut quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in novitate vite ambulemus. Si enim complantati sumus similitudini

rudini mortis ejus, simul & resurrectionis
 erimus, & reliqua. Oportet ergo cum in-
 vocatione sanctæ trinitatis sub trina mer-
 sione baptismum confici, ut secundum
 personarum differentiam mysterium ba-
 ptismi celebretur, & secundum unitatem
 substantiæ unum baptisma fiat. Atque
 ob triduanæ Christi sepulturæ imagi-
 nem, trinam illam in baptismo mer-
 sionem instituta, Dionysius capite
 2. de Ecclesiastica hierarchia credit,
 ἡμεῖς ἐν τῇ ὕδατι καὶ τῷ ὀνόματι . . . τῆς ἁγίας τρι-
 τῆς ἡμεῖς ἐν τῇ ὕδατι καὶ τῷ ὀνόματι . . . τῆς ἁγίας τρι-
 ticens. Quam hujus ritus rationem
 Gregorius Pontifex Epist. 41. lib. 1.
 sequitur. Beatus verò Hierony. in
 Commentariis Epistol. ad Ephes.
 cap. 4. Ter mergi eos qui bapti-
 zantur, propter trinitatis myste-
 rium opinatur. Quod ex eo notat
 Gratian. in Cano. Eodem mo-
 do, de consecrat. distinctio. 4. U-
 tramque verò probat & copulat B.
 Augusti. homilia 4. in qua duplici
 mysterii significatione tertio in fonte

capita eorum qui baptizantur demer-
gi ait: Recte enim tertio mergi, ut qui
baptizentur in nomine trinitatis; &
qui baptismum accipiant in nomine
Jesu Christi, qui tertia die resurrexit à
mortuis: Illam enim tertio reperitam
demersionem typum gerere domini-
ca sepulturæ, per quam Christo con-
sepulti in baptismo, & cum eo surgi-
mus in fide. At hunc ritum unanimi-
torius Ecclesiæ consensione tum re-
ceptum, cujus etiam testimonium ex-
emplumque ex Nicephoro lib. 3. hi-
storiar. Ecclesiast. cap. 37. peti potest,
subvertere primus Eunomius enisus
esse dicitur, ter immergi debere ne-
gans eum qui baptizaretur, nec trini-
tatem invocari, sed semel duntaxat in
mortem Christi tingendum esse ad-
ferens, ut à Theodorito refertur lib.
4. compendii hæreseon. Quod & So-
zomenus lib. 6. hist. Eccl. c. 26. narrat
his verbis: *Φασὶ δὲ τοῖς πρώτοις τοῖς Εὐδ.
μοις τοῖς ἁγίοις ἐκκλησιαστικῶν ἐκείνων καὶ ἀπὸ τῶν
χειρῶν ἐκτελεῖσθαι τὴν θείαν βαπτίσιν. καὶ ὡς ἔ-
χρηται τὰς ἀποκρίσεις ἀποστόλων πρὸς τὸν
πᾶσι*

πῶς φυλαττοῖσι τὸ ὄψιν. Et post ea,
 de Eunomianis agens: καὶ ἐπὶ τῷ θεῷ
 βίβλιν ἐκείνῳ ἐκείνῳ τεράδι, ἀλλὰ
 οὐδ' ἔχειν θάνατον βαπτίζοντες ἰσχυροίμε-
 ραι. id est; Primum hunc Eunomium in-
 troducere ausum ferunt, una & simpla
 mersione factum baptismum celebrare
 & adulterare ab Apostolis ad hac nostra
 usque tempora, ubique servatam consue-
 tudinem. Et post: Innovarunt, ait, Eu-
 nomiani aliqua circa baptismum, non id
 trinitatis nomen, sed in Christi mortem
 tingere introducentes. Tandem tamen
 concilii Toletani quarti c. 5. simplam
 teneri baptismatis mersionem placuit:
 ut à Gratiano refertur in Canon. Pro-
 pter vitandum, de consecratio dist. 4.
 Id quod Concilii quoque Wormaci-
 ensis, capite quinto ad probatum in-
 venio. Nocte planè Paschali lavacri-
 mysteria peracta fuisse ostendit Epi-
 stola Paschasini apud Marianum Scot.
 1. 2. Chronicor. Quod & B. Augustin.
 conjiciendum relinquit lib. de Sym-
 bolo, cum ait, Nocte Catechumenos in
 aspectum Ecclesie prolatos ac productos.

Nec

Nec obscure hoc idem designat in concione ad Catechumenos contra Judæos, Paganos & Arrianos, cujus ipsamet verba promam: Exigit enim (ait) à nobis ratio hujus tantæ congregationis, & noctis transactæ, vobis reddere rationem, & istius diei de tanto sacramento percepto veram sempiternamque demonstrare salutem. Si enim, dilectissimi, opera tenebrarum transacta noctis consideremus, & quid egerimus Domino donante explicare valuerimus, inveniemus nos in nocte, non opera noctis, sed diei peregisse. Neque enim delectatione somni sopitos sensus nostros agnovimus, nec vanis phantasmatibus animas nostras illusas, nec ipsa corpora nostra stramentorum calore depressa in alto sopore requies inclinavit: sed vigilando, orando, psallendo, contra adversarium diabolum diuturno, & lucem infusam cordibus nostris sensimus, & in nocte opera Dei peregimus. Quid enim egimus in hac nocte? Captivatorem captivavimus. Quid egimus in hac nocte? Tenebras diabolicas

bolitas à cordibus vestris excussimus, lumen verum hauriendum esse demonstravimus. Quid enim actum est in hac nocte? Veniens vera fornicatio alligavit sortem, & vasa domus ejus diripuit. Quid actum est in hac nocte? Extirpata est superbia, introducta est humilitas. Quid actum est in hac nocte? Princeps omnium vitiorum expulsus est, fons omnium bonorum susceptus est. Videtis, dilectissimi, quæ bona habeatis preparata, & ex quo onere, vel ex quibus sarcinis peccatorum relevamini ab isto qui vos vocat, ut suscipiatis jugum ejus suave, & sarcinam ejus levem. Deponentes itaque opera tenebrarum, induite vos arma lucis. Quid sit hoc ex verbis symboli quod modo accepistis, vobis expositum esse cognoscitur. Quid est deponere opera tenebrarum, nisi renunciare diaboli pompis & angelis ejus? Et, quid est, induite vos arma lucis, nisi credite in Deum patrem omnipotentem? Ac ne solis conjecturis niti videamur, aperte hoc ipsum nos docet Rabanus Maurus,

rus, lib. 11. De instit. cleric. cap. 38. quo de sabbato sancto Pasche ita scribit: Hac autem die inclinante ad vesperam, statuta celebratio noctis dominica in ecclesia incipitur, & primum secundum institutionem Zosimi Papa, Archidiacono Cereum benedicente, apte quidem fit ut in consecratione luminis Paschali celebratio incipiat, qua aeterna lucis nobis contulit claritatem. Deinde lectionum veteris testamenti & orationum ordo peragitur, ut innotescat quanta expectatione à primordio mundi per Patriarchas & Prophetas salus nostra praesagebatur, quae in salvatoris nostri passione & resurrectione completa est. Deinde litaniae aguntur, ut communicatio & memoria & oratio sanctorum nos ad ventura gaudia consequenda adjuvet: quas sequitur baptismi sacramentum: & ascendit grex dealbatorum de lavacro. Et tunc: Notandum verò quod apud Hieronymum legimus quod in Orientalibus mos sit in hac nocte, ante median noctem fideles ab Ecclesia non recedere, horam illam

illam expectantes in sacris vigiliis, de qua scriptum est: Media nocte clamor factus est, & reliqua. Rupertus Tuiciensis lib. 6. de divinis offic. cap. 24. de eadem nocte tractans: Quis enim dies nocte hac insignior? Qua alia nostra est nomenia, nisi illa qua hac nocte in Christo per baptismum renascitur nova Ecclesia? Et cap. 25. Dicitur autem sabbatum hoc (de Paschali agit) sanctum, tum propter alia plura, tum maxime propter hoc quod ad suscipiendam tantam luminis claritatem nova Ecclesia sacri baptismi fonte sanctificatur. Hac enim die solenne est iuxta veteram & Evangelicam patrum traditionem fontes benedici, & preparata per fidem tam corporum, quam animarum credentium vasa regeneratione nova sanctificari. Hanc verò noctem pervigilio transactam, cereisque & funeralibus accensis ita illustratam, ut splendore ipso cum die certaret. supra docuimus. Quod & hi quos auctarii loco subijciam, Prudentii atque Drepanii vatum Christianorum versus indicant.

dicant. Prudentius namque in carmine De sabbati Paschalis luminibus, hujus noctis talem facit mentionem :

*Nos festis trahimus per pia gaudia
Noctem conciliis, vota que prospera,
Certatim vigili congerimus prece,
Exstructoque agimus liba sacratio.
Pendent mobilibus lumina funibus,
Quæ suffixa micant per laquearia,
Et de languidulis fota natalibus
Lucem perspicuo flamma jacet vitro.*

Drepanii verò hi sunt de eodem argumento versus :

*Aspice constructam tanta in mysteria ple-
bem,
Unum quæ trino celebrat sub nomine numen,
Non sic Idæi simulantur Didyma Galli,
Attica nec Graii nuribus vigilatur Eleusis,
Orgia Thebanus vel agit nocturna Cithæron
Nil habet in sanum strepitu, nil thure vaporis,
Sanguine nil madidum, nil cursibus immoderatum.*

Et post :

Hunc (de Christo autem sentit) ut per totam possimus dicere noctem

Inse-

Inferimus claros sanctis altaribus ignes,
 Vestibus innumeris tereti circumflua gyro.
 Æquoream cohibet formatrix cera papy-
 rum,

Cera domus mellis jam cætera turba colen-
 tum

Nigrautes tenuat vario splendore tenebras,
 Ubertas stuppas; fervet discordia concors,
 Ut dum sacra pio peraguntur mystica ritu,
 Ænula fidereis vigilent funalia flammis.
 Hac tibi Christe (sic enim emendo) tui
 patris indiscreta propago

Multa luce micans, terra nox splendet in o-
 Nox claro mage clara die: (mni

Unde & eam festivitatem τὸ αἰ-
 νον τὸ φῶς ἡμεῖς, id est, sanctam lumi-
 narium diem à Gregorio Nazian. in
 oratione de sancto baptismo vocari
 existimo, ut & à Nicephoro ἐπιλήξι-
 ον ἡμεῖς τὸ αἰνῶς, lib. 8. hist. eccle-
 siast. cap. 37. Nam quod illic Nice-
 phorus narrat ex Sozomeni lib. 12. hi-
 stor. Ecclesiast. cap. 11. hausit: apud
 quem edictum Saporis propositum
 dicitur τὸ τὸν αἰνῶν ἡμεῖς τὸ μὴ παύειν τὸ ἱε-
 ρεῖον αἰνῶς, (ita quippe legendum
 esse,

esse, non tantum sensus exposcit, sed
& Cassiodori versio lib. 3. histor. tri-
part. cap. 2. docet) ἐπιπλήττω τὸ ἵνα
καὶ ἀναμνήσται ἡ παύσις τῆς ἐκκλησίας.

Quo verborum ambitu septimam di-
em majoris sive ultimæ quadrages-
imalis hebdomadæ ab eo significari
credo. Meminit & hujus festivitatis
Alcimus Avitus, Homilia de prima
festi Rogationum institutione ad po-
pulum Viennensem, his verbis: *Tracta-
sunt hac inter timores publicos & rumo-
res privatos, usque ad imminentem vigi-
liarum solemnum noctem, qua celebra-
ri festum Dominicæ resurrectionis, annua
consuetudo poscebat. Siquidem hanc om-
nes laborum opem, malorum finem, me-
tuentium securitatem, communibus ani-
mis operiebantur. Adfuit igitur nox illa
venerabilis, qua ad spem publica absolu-
tionis votivum solemne patefaceret. Illa
verò nocte Israëlitiæ gentis per ma-
re rubrum transitus historiam legi so-
litam, indicat idem Avitus lib. 5. sui
poëmatiss, cum ait;*

*Inclutus egregium solemnem carmine ductor
 Describit factum, toto quod psallitur ævo,
 Cum purgata sacris deletur culpa fluentin:
 Emitteritque novam parientis lymphæ lavacri
 Prolem, post veteres quos edidit Eva reatus.*

Per illum siquidem maris rubri transitum typum baptismatis præfiguratum Ambrosius lib. 1. De sacramentis, cap. ult. & lib. unico de his qui initiantur, cap. 3. Et Augustinus tractatu in Joannis 11. cap. interpretantur. Egredi porro de lavacro, ipsam et enim Tertulliani verba ponam: Perungebantur benedicta unctione, de prisca disciplina, qua ungi oleo de cornu in sacerdotio solebant. Itaque Synodi Laodicensæ c. 48. constitutum legimus: *ἐπὶ δὲ τῶν βαπτισμένων χρίσθαι ἰεροῦ καὶ μετόχας εἶναι τῆ βασιλείας τοῦ Χριστοῦ.* Quæ verba hoc significant, oportere illuminandos & baptisandos post lavacrum ungi unguento super cælesti, & participes esse regni Christi. Cyprianus epist. 12. lib. 1. Ungi quoque necesse

neceſſe eum qui baptizatus ſit, ut ac-
cepto chrifmate, id eſt, unctiōe, un-
ctus eſſe Dei, & habere in ſe Chriſti
gratiam poſſit. Porro autem Eucharis-
tia & unde baptizati unguntur oleum,
in altari ſanctificatur. Quæ non unius
Cypriani, ſed 84. Episcoporum qui
Carthagini Decio imperante conve-
nerunt, verba ſunt: quemadmodum
Græca epiſtola, quæ huic concilio,
(cui non interfuit modo, ſed præfuit
Cyprianus) præponitur in lib. conci-
liorum à Baſſamone compilatorum,
oſtendit, quæ de Latina Cypriani Græ-
ca facta videtur. Ac proinde commo-
dius non potuiſſe quàm Cypriani illi-
us modò prolatae epiſtolæ transcripti-
one verti. Ad Jovianum autem ſcripta
dicitur, niſi in nomine error ſit, & in
Jubaiani locum *Jovianus* irrepleſſerit.
Nam de hæreticorum baptiſmo Ju-
baianum per literas coëpiſcopos con-
ſuluiſſe, ex multis Cypriani locis ſi-
quet. Quærit autem auctor lib. Reſ-
ponſionum ad Orthodoxos, cum ante
ſepul.

sepulturam Christus à Maria unguento delibutus sit, nos autem in baptismo passionis Christi & resurrectionis signa celebremus: cur tandem, primum quidem oleo ungimur, deinde his quæ in fonte peraguntur impletis chrismate postea consignamur. B. Augustinus lib. 15. De trinitate donum gratiæ visibili significari unguento dicit, quo baptizatos ungit Ecclesia. Et Laurentius presbyter homilia de poenitentia: Ex illa die, illaque hora quæ egressus es de lavacro, ipse tibi es fons jugis & diuturna remissio. Non opus habes doctore, non dextra sacerdotis. Mox ascendisti de sacro fonte, vestitus es veste alba, & unctus unguento mystico, facta est super te invocatio, & venit super te trina virtus qua novum vas hac perfudit nova doctrina. Et aliàs: Atque in his tribus speciebus immunda mulier in lachrymis & capillis, & unguento quasi fontem baptismi de pedibus Christi extraxit. Nam in fonte baptismi, quid aliud est, quàm aqua, & chrisma, & vestis alba?

huic mulieri pro aqua fletus fuit, pro
 chrismate oleum, pro veste capilli. Bap-
 tismati quoque chrismatis unctio ad-
 jici præcipitur Concilii Araulicani
 primi, cap. 1. Unctum planè fuisse ba-
 ptizatorum caput, docet Ambrosius
 lib. unico, de his qui myster. initiantur,
 cap. 6. Et lib. 8. De sacramentis cap. 1.
Hesternodie, ait, de fonte disputavimus,
cujus species veluti quadam sepulchræ
forma est, in quem credentes in Patrem
& Filium & Spiritum sanctum recipi-
mur, demergimur, & resurgimus, hoc est,
resuscitamur. Accipe autem mysterium,
hoc est, unguentum supra caput, quare su-
pra caput? quia sensus sapientia in capi-
te est, ait Salomon. Et ideò, credo Igi-
dori temporibus in Hispania infantium
capita lavari invaluerat, ne qua-
dragesimæ observatione sordidati ad
unctionem accederent, quem diem
inde Capitilavii vulgare nomen acce-
pisse, scribit l. 6. Etymologiar. c. 18. &
l. 1. De origine offic. Ecclesiast. c. 27.
 De hac etiam lavacro copulata Chris-
 matis

matris unctiōe aliquot ex veteri quodam carmine de Bebiano versus, quorum incertus est auctor, subijciam :

*Credidit oranti & sitientem flumina vita
Præcinctus puro persudit Episcopus amni.
Quo peragente pios solito mox ordine ritus
Et divale sacrum libans & chrismate fra-*
grans.

*Attonitum mira se maiestate fatetur.
Sed quis odor querit, quem sentiat in sua labi
Pectora prædulci medicantem nectare fibras.
Sedula tunc conjunx omen de nomine Christi
Unguentum spirare docet.*

Gregorius Turonensis l. 5. histor. cap. 11. ibique omnis multitudo populi coram eo prostrata baptismum flagitavit. At ille præ gaudio lacrymans, chrismate liniens, in sinum matris Ecclesie congregavit, tractat & de chrismatis in baptismo unctiōe. Rabanus l. 1. de instit. clericor. c. 28. ubi & illud ex gestis Pontificum memorat, Sylvestrum papam in ecclesia Romana constituisse, ut sicut Episcopo soli chrismatis conficiendi & baptisati per manus impositionem cum ipso baptismo consignan-

di potestas data est, ita presbyteris liceret, eodem chrismate linire baptizatum levatum ex aqua propter occasionem transitus mortis. Quod & Rupertus Tuericensis l. 5. de divinis officiis, cap. 16 narrat in hæc verba: *Legitur autem in gestis pontificalibus quod Sylvester papa constituit, ut baptizatum liniat presbyter chrismate levatum de aqua, propter occasiones transitus mortis, & propter absentiam Episcopi, & difficultatem eum consequendi, sine manus impositione baptizati migrent.* Presbyteris itaque baptizatos chrismate ungere licet, sed quod ab Episcopo fuerit consecratum non tamen frontem, (quod solis debetur Episcopis) sed verticem. Ex his admonendi sumus, duplicem in baptismo unctionem intervenisse. Quarum una lavacrum antecedebat, altera sequebatur. Illam Græci auctores *ἡ πρώτη ἰπταίσι*, hanc *ἡ δεύτερη τῷ ἁγιασμῷ* factam dicunt. Hac enim nominum differentia utramque unctionem auctor libri Responsio, ad orthodoxos,

doxos, quæstio. 137. distinguit. Verba
 ejus quæ nos hoc docent, hæc sunt :
 Πρωτον κεν ἰλαία χειόμεθα . ἔπειτα ὃ τῷ
 ἀρωματίζοντι ἐν τῇ χρυσοβίδνῃ , πλείστοις
 σύμβολα , τῷ μύρῳ ἐφραγίζομεθα . Idem in
 relocatione eidem quæstioni subiecta :
 χειόμεθα δὲ τῷ παλαιῷ μύρῳ ἡσυχάζομεθα
 Χρίστῳ . τῷ ὃ μύρῳ ἀρωματίζομεθα . ἔπειτα
 χρύσειον ὃ μύρῳ ἐπιφρασμόν ἑαυτῷ λογίζο-
 μένα . Ubi χρύσειον ἰλαία καὶ μύρῳ ἐφραγί-
 videmus. Quod autem Latini aucto-
 res *unguentum* , & Græco verbo, quo
 tamen jam consuetudo pro Latino u-
 titur, *chrisma* dicunt , id ἄρῳ μύρῳ ab
 illo auctore dici patet ex Quæstio. 14.
 quo loci baptisma ad hæreticis da-
 tum , τῇ ἐπιχρίσει ὃ ἀγιῶ μύρῳ διορθῶν
 scribit, id est (ut Isidorus lib. 2. de Ec-
 clesiast. offic. cap. 24. scribit) *chrisma*-
te purgari. Similiter Dionysius lib. De
 cælesti hierarch. ὃ ἰλαίῳ καὶ μύρῳ χρύσειον ,
 in baptismi ritibus recensendis diver-
 so ordine collocat. Nec verò dubium
 est , quin chrisma balsami atque aro-
 matum mixturam jam olim habuerit,
 ut ex Ruperto Tuiciensi lib. de divinis

offic. 5. c. 16. & Concilii Cabilonen-
 sis 2. cap. 16. & Tribunensis cap. 22.
 intelligimus. Unde chrismā arte my-
 ropolica compositum fuisse unguen-
 tum dicitur l. 2. Recognitionum Cle-
 mentis. Et in l. de Eccles. hierar. c. 4.
 ὁ εὐχρισμῶς συνίσταται dicitur esse συνίσταται
 εἰς ἀποσπασθῆναι ὅλων τῶν ἁγίων ὡς αἰσίου ἔχοντος
 αἰσινάτας διόσμευς ἢ οἱ μετεχόντες ἀναδύ-
 ζονται; id est, chrismatis compositio dicitur
 esse collectio quadam odorum & sua-
 rem si agantium materialium, abundan-
 ter continens qualitates odoriferas, cuius
 qui participes fiunt, odorū suavitare re-
 plentur. Unde in illis de Beblano paulo
 ante à me prolatis versibus chrismatis
 odor predicatur. A mystica autem
 Judæorum unctione ad nos Chrisma-
 tis usum manasse B. Augustinus l. 1. de
 consensu Evangelistarum, cap. 13. &
 Isidorus lib. 7. Etymologiar. cap. 2. do-
 cent Coenæque dominicæ die etiam-
 num sua ætate confici solitum Chri-
 sma, idem Isidor. auctor est lib. 6. Ety-
 mologiar. cap. 18. Eductos verò de la-
 vacro veste candida statim amictos
 fuisse.

fuisse Dionysius l. de Eccles. hierarch. c. 1. significat. Hoc enim est quod ait, *ἡ βαπτισμὸς ἰδοῦναι τὸν τιτλισμὸν καὶ πάλαν.* Quod planius expressit cap. 2. ejusdem libri. cum ait, *ἡ βαπτισμὸς ἰδοῦναι τὸν τιτλισμὸν καὶ πάλαν.* id est, *Baptizato autem confestim candore lucidas vestes injiciunt.* Albatos enim recens baptizatos fuisse jam supra monuimus. Inde est quod Laurentius presbyter Homilia de poenitentia, vestem albam inter baptismi externos ritus ponit. Qua de re qui plura scire desiderat, legat Rabanum Maurum ejus ritus causas pertractantem l. 1. De institutio. clericorum, cap. 29 & Rupertum Tuiciensem lib. 7. de divinis offic. cap. 9. Addit Rabanus rectum post sacram unctionem baptizati caput mystico velamine fuisse, ut intelligeret se diadematis regalis & sacerdotalis dignitatis (sicut loquitur) portitorem. Cujus ceremoniæ suo tempore observatæ Nicephorus l. 3. hist. Ecclesiast. c. ult. meminit, qui cereum

quoque baptizatorum dextra sua æta-
te inferi solitum docet. Cerei planè
Paschalis benedictionem à Sozimonio
Eccles. Rom. 39. ut ille ait, ut vero
Marian. Scotus 41. Pontifice institu-
tam, Rupertus Tuviciensis l. 6. de di-
vinis offic. cap. 28. auctor est. Quod
& ante cum Rabanus lib. 2. de insti-
tutio. clericorum, cap. 32. prodiderat.
Enimvero post egressum de lavacro
lactis & mellis concordiam prægustas-
se baptizatos, ad infantia signifi-
cationem Tertullian. in libro De coro-
na militis, & B. Hieronymus adversus
Luciferian. tradunt. Alia insuper ba-
ptismi solemnia Gregorius Nazian-
zen. perstringit Oratione de sancto
baptismate, ad finem: Ἡ γὰρ ἐστὶν, inquit,
ἡ ἀντίκτυπος τῆς τοῦ βαπτίσματος πρὸς τὸ μέγα-
λα βέλους. ἡ ἐκείνου δοξὴ ἐν τοῦτον
μετὰ τὴν ψαλμοῦ διὰ μέθης δαχθῆσιν. ἡ ἐκείνου
ἐκπαιδεύσας τοὺς λαμπαδαῖς ἀπὸ τῆς ἀνά-
ψης. ἡ ἐκείνου φωταγωγίας μυστηρίου. μετὰ τῆς
ἀπαλλαγῆς ἐκ τῆς ἐνυμφίου παιδεύσας ἢ παρθενοῖς
φυλακῆς παιδεύσας τῶν λαμπάδων τῆς πίστεως.
id est, *Statio, in quam post baptismum an-*

te magnum altare constitueris, ventura gloria est praludium: Psalmodia cum qua suscipieris, laudis ventura est antambulatrix. Lampades quas accendimus ventura sunt illuminationis mysterium cum qua obviabimus sponso, splendida & virginales anima splendidis lampadibus fidei. Ad extremum ait Rabanus lib. 1. de instit. cler. c. 29. corpore & sanguine dominico baptismi sacramentum confirmatum, ut baptizatus Deum haberet in se habitatorem. Nam qui tincti fuerant & regenerationis lavacro renovati, protinus ad Cœnam quoque Dominicam vocabantur, ut ostendit Diony. lib. de Eccl. hier. his verbis: *Εν τούτῳ δὲ πάντων ὁ ἱερεὺς ἔχει ἐπὶ τὴν ἱερουργίαν δι' ἡμετέρας καὶ τῶν πεπισμύμενον καὶ τῶν πληρεπῶν μυστηρίων αὐτῶν μεταδίδωσι κοινωνίας*: i. Tandem autem Episcopus initiatum baptismo ad sacrificium Eucharistiam vocat, participemque facit sacrorum mysteriorum. Quod & B. Ambros. clarò expressit l. unic. de his qui myst. init. c. 8. *Ημεῖς, αἰτ, abluta*

plebs insignibus ad Christi contendit altaria, dicens: Et introibo ad altare Dei, ad Deum qui latuit iuventutem meam. Deposito veterati erroris exuvio renovata in aquila juventutem caeleste illud festinat adire convivium. Venit igitur & videns sacro sanctum altare compositum, exclamans, ait, Paraisti in conspectu meo mensam. Hanc sacramentorum conjunctionem etiam aperte Pontius Paulinus his versibus describit:

*Inde parens sacro ducit de fonte sacerdos,
Infantes niveos corpore, corde, habitu.
Circumdansque rudes festis altaribus agnos,
Pura salutiferis imbuat ora cibis.*

Inde Ambrosius l. 4. De sacramentis cap. 2. post antecedentia baptismi solennia exposita; Sequitur, ait, ut, venias ad altare. Et cap. 3. Venisti ad altare, vidisti Sacramenta posita super altare. Itaque cap. ultim. De his qui mysteriis iniciant. ita concludit: His igitur sacramentis pascit Ecclesiam suam Christus, quibus animi firmatur substantia.

Hinc

Hinc & B. Hieronymus adversus Luciferianos: *Hilarus, ait, cum diaconus de Ecclesia recesserit, solusque, ut putat, incolamundi sit, neque Eucharistiam conficere potest Episcopus, & presbyteros non habens: neque baptisma sine Eucharistia tradere.* Sed & B. Augustinus l. 5. hypognostic^{us}: *Quomodo igitur vitam eternam promittis non renatis ex aqua, & Spiritu sancto, non cibatis carne, atque potatis sanguine Christi, qui fusus est in remissionem peccatorum.* Nec verò dubium est quin vel infantibus ipsis ad salutem necessariam Eucharistiæ cum baptismo sumptionem veteribus nonnullis persuasum fuerit. Unde in Legum Francicarum capitulis ab Ansegilo Abbate collectis libro 1. c. 155 ita constitutum legitur: *Ut presbyter semper Eucharistiam habeat paratam, ut quando quis infirmaverit, aut parvulus infirmus fuerit, statim eum communi-
cet, ne sine communione moriatur.* Quin etiam Mediolani post baptismum, unguentique mystici tactum, Euangeli-

um lectum, quo Apostolis pedes lavisse Christus narratur, exindeque succinctum sacerdotem pedes baptizatis lavisse B. Ambros. l. 3. de sacramentis, cap. 1. & lib. unsc. de his qui mylteriis initiant. cap. 6. indicat: Quam tamen consuetudinem Romanam Ecclesiam non habuisse dicit: Idque adeo Elibertini Concilii cap. 48. prohibitum fuisse videtur. Novissime autem, inquit Rabanus libro primo, de institutione clericorum, cap. 30. à summo sacerdote per impositionem manus baptizato tradebatur Spiritus sanctus, ut roboraretur per Spiritum sanctum, ad predicandum aliis idem donum, quod ipse in baptismo consecutus erat, per gratiam vita donatus aeterna. Signabatur enim baptizatus cum chrismate per sacerdotem in capitis summitate, per pontificem vero in fronte, ut priori unctione significaretur Spiritus sancti super ipsum descensio ad habitationem Deo consecrandam; in secunda quoque, ut ejusdem Spiritus sancti sepiiformis gratia cum o-

mni plenitudine sanctitatis & scientia
 & virtutis venire in hominem declara-
 retur. Et postea: Nec mirum, ait, si
 homo bis eodem chrismate ad accipien-
 dum spiritum sanctum ungatur, cum
 idem spiritus bis ipsis Apostolis datus
 fuerit, id est, in terra semel, quando
 post resurrectionem suam Dominus in-
 sufflaverit in eos & dixerit, Accipite
 spiritum sanctum: quorum remiseritis
 peccata, remittuntur eis, & quorum
 retinueritis, retenta sunt: Et de cælis
 semel, quando post ascensionem Domini in
 die Pentecostes in linguis igneis super A-
 postolos venit, & omnium gentium lin-
 guis eloqui concesserit. Hoc verò anti-
 quorum auctorum testimoniis nunc
 comprobandum atque confirman-
 dum est. Tertullianus in lib. de bap-
 tismo: Dehinc manus imponitur
 per benedictionem advocans & invi-
 tans spiritum sanctum. Cyprianus
 in lib. de hæreticis baptizandis:
 Quod nunc quoque apud nos geritur,
 ut qui in Ecclesia baptizantur, per præ-

positos Ecclesia offerantur, & per nostram orationem ac manus impositionem S. sanctum consequantur, & signaculo dominico consummentur. Idem in I ad Pompeium contra epist. Stephani: Aut si effectum baptismi maiestati nominis tribuunt, ut qui in nomine Christi Jesu ubicunque & quomodocunque baptizantur, invocati & sanctificati judicentur, cur in eiusdem Christi nomine illic & manus baptizato imponitur ad accipiendum S. sanctum? Eusebius Emisenus homilia de Pentecoste: Quod nunc in Neophytis manus impositio tribuit singulis, hoc tunc S. sancti descensio in credentium populo, donavit universis. Quod loci de manus impositione & confirmatione gratiæ quam regeneratis per baptismum inde conferri dicit, copiosè tractat beatus Hieronymus, Epistola adversus Luciferianos: An nescis etiam hunc Ecclesiarum esse morem, ut baptizatis postea manus imponantur, & ita invocetur Spiritus sanctus? B. Ambrosius lib. 3. de sacra. c. ult. Sequitur spiritale

ritale signaculum quod audisti hodie legi, quia post fontem superest, ut perfectio fiat, quando ad invocationem sacerdotis Spiritus sanctus infundatur, spiritus sapientia & intellectus, spiritus consilii atque virtutis, spiritus cognitionis atque pietatis, spiritus sancti timoris, septem quasi virtutes spiritus. Ididorus etiam l. 2. de Ecclesiast. offic. cap. ult. post baptismum per Episcopos dari Spiritum sanctum cum manuum impositione scribit. Chrismate utique in fronte signatos fuisse baptizatos perspicue tradit Syntagma Caroli Magni auspiciis, adversus Synodum in Græcia pro adorandis imaginibus gestam, compositum: in quo lib. 1 cap. 23. ita est: Et non in materialibus imaginibus est accipiendum, quæ utique sicut & cæteris dignitatibus lumine carent: sed in vexillo crucis, quod accepto baptismatis sacramento per sacrosanctum unguinis liquorem nostris frontibus imprimitur, & per id sancto Spiritui, qui est lumen inenarrabile, qui etiam super discipulos in igne

apparuit, ad nos veniendi aditus aperti-
 tur: In cruce enim impressione lumen est
 vultus Dei, id est, spiritus qui à patre fi-
 lioque procedit, qui semper in eis exodi-
 tur radiare, qui suam innocentiam, vel
 sanctitatem pravis operibus non patien-
 tur violare. Ut ergo ejus in nobis habita-
 culum non violemus, admonet nos Aposto-
 lus dicens: Nolite contristare S. sanctum
 Dei, in quo signati estis in die redemptio-
 nis. Et iterum I. 2. c. 17. Signati itaque
 sumus in eo, quando secundum Aposto-
 lum in morte ejus baptizati sacrosancti
 sanguinis liquore delibuti sumus, & ac-
 cepimus Christiani nominis prerogati-
 vam. Unde Laurentius presbyter
 Homilia de poenitentia: Violavi, in-
 quit, Symbolum meum: corrupti pactum
 in ipso vestibulo frontis conscriptum. Pa-
 ri de causa Prudentius in Hymno ad
 omnes horas;

Dic, ait, triumphalem crucem (hic.
 Pange vexillum notatis quod resulget fronti.

Quò pertinent & sequentes versus ex
 ejus Hymno ante somnum prompti:

Cultor

Cultor Dei memento
 Rorem subisse sanctum
 Te chrismate innovatum.

Idem in Psychomachia :

Post inscripta olei fronti signacula: per quæ
 Unguentum regale datum est & chrisma pe-
 renne.

Ex quo perspicuum est, Prudentiæ
 temporibus, qui sub Gratiano Impe-
 ratore floruit, baptizatorum frontes
 chrismate consignare moris fuisse: Sed
 & hunc consignationis morem jam
 ante ea tempora in Ecclesia receptum
 testatur Epistola Cornelii Papæ apud
 Eusebium l. 6. histor. Ecclesiast. c. 43.

Quo loci de Novato, quem in lecto
 tinctum narrat, ita scribit: Οὐ μὲν ἔδω-
 κεν τοῖς λοιπῶν ἰσχυροῦς τὴν νόσον, ἀλλὰ καὶ
 ἀσταλαμβάσειν καὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν
 σφραγιδομένην ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος. τότε ὁ μὲν
 τυχεῖν, πῶς αὖ, τὸ ἅγιον πνεῦμα ἔτυχεν.

Quæ verba ita Ruffinus convertit:
 Addit autem etiam hoc, quod ipse
 Novatus in juventute spiritu immun-
 do vexatus sit, & cum tempus ali-
 quantum consumpsisset apud Exorci-
 stas, agriitudinem incurreret gravem,

ita

ita ut desperaretur, & quod jacens in lecto, pro necessitate persusus sit, nec reliqua in eo qua baptismum subsequi solent, solemniter adimpleta sunt, nec signaculo chrismatis consummatus sit, unde nec Spiritum sanctum unquam potuerit promereri. Hujusmodi porro consignationis jus potestatemque sibi soli Episcopi vindicantur atque adrogant: presbyteris vero idem jus denegatum est. Isidor. lib. 7. Etymolog. c. 20. Presbyteri, ait, licet sint sacerdotes, tamen Pontificatus apicem non habent, quia nec chrismate frontem signant: nec Spiritum sanctum dant: Quod solis Episcopis deberi lectio Actuum Apostolorum indicat: Necnon Beda in c. 8. Actuum Apostolorum, Presbyteris concedi ait, sive extra, sive presente Episcopo chrismate, quod tamen ab Episcopo fuerit consecratum, ungere: non tamen frontes ex eodem oleo signare: quod solis Episcopis competere scribit, cum tradunt Spiritum sanctum baptizatis. Idem ex Decretis Innocentii

centii Papæ refertur in Cano. Presbyteros, de consecratio. distinct. 4. Cui & Gregorii Pontificis suffragium ex lib. 3. registri Epistol. ad Januar. accedat. Ceterum solos ab initio Episcopos baptismi dandi jus habuisse, Presbyteris verò & Diaconis postea id concessum, ea tamen lege ut his qui ab illis baptizati essent ab Episcopis postea manus imponerentur, Tertul. cum B. Hieronymo ostendit. Ille quidem lib. de baptismo sic ait: *Superest ad concludendam materiam de observatione quoque dandi & accipiendi baptismum communescere. Dandi quidem habet jus summus sacerdos, qui est Episcopus. Dehinc presbyteri & diaconi: non tamen sine Episcopi auctoritate, propter Ecclesiæ honorem: quo salvo salva pax est. Et ita baptismi munere fungi apud Dionys. de Cælesti hierarch: non alius narratur, præter *ἡ ἐκκλησία* qua appellatione secundum Tertulliani interpretationem, Episcopus exaudiendus est. Quod & Theodoritus *ἱερέων* hist.*

hyst. Eccles. c. 27. comprobatur: quo loci pretiosa cujusdam stolæ mentionem facit, quam Constantinus, Hierosolymitanam Ecclesiam honorans, ejus Episcopo dono dederat, ut ea indutus baptismatis munia obiret. **B**erò Hieronymi adversus Luciferianos verba hæc sunt: *Non quidem ab-
nuo, hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos qui longè in minoribus urbibus per presbyteros & diaconos baptizari sunt, Episcopus ad invocationem Spiritus sancti manum imposturus excurrat.* Isidor. l. 2. de ecclesiast. offic. c. ult. *Spiritum autem sanctum accipere possumus, dare autem non possumus, sed ut detur, Deum invocamus.* Hoc autem quod post baptismum fiat, quemadmodum Papa sanctus Innocentius scribit, subjiciam. Dicit enim non ab alio, quam ab Episcopo fieri licere. Nam presbyteri, licet sint sacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem solis pontificibus deberi, ut vel consignent, vel ut para-

paracletum Spiritum sanctum tradant, non solum ecclesiastica consuetudo demonstrat, verum & illa lectio Apostolorum, quæ asserit Petrum & Joannem esse directos, qui jam baptizatis traderent Spiritum sanctum. Itaque Wormaciensis concilii capite 8. ita constitutum memoratur: *Simulter presbyteris non liceat per impositionem manus paracletum Spiritum tradere, nec chrisma conficere, nec chrismate baptizatorum frontes signare.* Hæc enim omnia illicita esse presbyteris cognoscuntur, quia pontificalem apicem non habent. Enimvero in baptismo dando certis ac conceptis verbis Episcopos usus fuisse, ex eo intelligimus, quod Ambrosius in commentario Epistol. ad Corinth. cap. 1. ait: *Non omnem qui baptizat idoneum esse & euangelizare: propterea quod verba sollemnia sunt, quæ dicuntur in baptismo.* Idemque in unctione facienda hæc effectum sacerdotem lib. 2. De sacramen-
tis,

tis, cap. ult. dicit. *Deus pater omnipotens qui te regeneravit ex aqua & Spiritu sancto conceffitque tibi peccata tua, ipse te ungat ad vitam aeternam.* Atque hæc sunt baptismi solennia, quæ quidem veterum scripta non incuriosè legendò observare potui, ferè omnia: quorum bonam partem Cyprianus in libro de baptismo Christi, hujusmodi verborum compendio complexus est. Verborum solemnitas, & sacri invocationis nominis & signa institutionibus Apostolicis sacerdotum ministeriis attributa, visibile celebrant Sacramentum: Rem verò ipsam Spiritus sanctus format & efficit & consecrationibus invisibilibus invisibiliter manum totius bonitatis auctor apponit, & plenitudinem gratiæ unctiōis divinæ pinguedo sanctificationibus officialibus infundit, & rem sacramenti consummat & perficit. Eaque sunt τὰ ῥήματα, quæ Eusebius in Constantini baptismo ab Episcopis perfecta, libro ipsius vitæ quarto scribit.

Re-

Recens autem baptizati, à Græcis νεόφυτοι & νεοφύτοι vocantur. B. Augustinus Neophytum recentem dixit lib. 2. Confession. cap. 3. cum de utroque parente agens, ita scribit: Nam ille adhuc Catechumenus, & hac recens erat. Ex ea verò die, qua baptizati erant, lavacro quotidiano per totam hebdomadam abstinebant, ut Tertullian. in lib. de Corona milit. auctor est. Et ideo B. Augustin. Sermone in die dominica Palmarum 3. baptizatis non modica post baptismum tempore voluptatibus abstinendum monet.

Adiunt deinde Imperatores, OMNI THEATRORUM ATQUE CIRCENSIVM VOLUPTATE PER UNIVERSAS URBS EARUND. POPULIS DENEGATA, TOTÆ CHRISTIANORUM AC FIDELIVM MENTES DEI CULTIBUS OCCUPENTUR.] Vetant ergo Imperatores festis, de quibus suprà egimus, diebus theatrales ac Circenses ludos edi.
Ejus-

Ejusmodi namque ludorum celebrationem ab eorum dierum religione alienam meritò existimant. Scenica certè spectacula, ut irritamenta vitiorum & ad corrumpendos animos potentissimè valentia, cautè ac studiosè fugienda divinæ legis interpretes semper admonuere: longèque ab his primos Christianos animo & voluptate abhorruisse, Tertullianus cap. 38. Apologetici indicat: *Æque, in-
quiens, spectacula vestris in tantum
renuntiamus, in quantum originibus eo-
rum: quas scimus de superstitione conce-
ptas cum ipsis rebus, de quibus exigun-
tur, præterimus. Nihil est nobis dictu,
visu, auditu, cum insania Circi, cum im-
pudicitia theatri, cum atrocitate arenæ,
cum xysti vanitate. Fœditatem quo-
que eorum, quæ in theatris ad scena
de Gentilium diis repræsentabantur
ridet cap. 15. ejusdem libri. Omnia-
que adeò spectacula proprio libro,
quem de spectaculis inscripsit, acerrimè
exagitat Cyprianus quoque, epist.*

2. lib. 2. *Converte, ait, hinc vilius ad
 diversi spectaculi non minus pœnitenda
 contagia. In theatris quoque conspicias,
 quod tibi & dolori sit & pudori. Corburi-
 nus est Tragicus priscâ facinorâ carmine
 recensere, de parricidio & incestu horror
 antiqua expressa ad imaginem veritatis
 actione replicatur, ne seculis transeunti-
 bus exolescat quod aliquando commissum
 est. Admonetur omnis ætas auditu feri
 posse, quod aliquando factum est. Nun-
 quam ævi senio delicta moriuntur, nun-
 quam crimen temporibus obtruitur, nun-
 quam scelus oblivione sepelitur. Exem-
 pla fiunt quæ jam esse facinora desiste-
 runt. Tunc delectat in mimis turpitudi-
 num magisterio, vel quid domi gesserit
 recognoscere, vel quid gerere possit audi-
 re. Adulterium discitur cum videtur, &
 lenocinante ad vitia publica auctoritatis
 malo, quæ pudica fortasse ad spectaculum
 in atrona processerat, de spectaculo rever-
 titur impudica. Adhuc deinde morum
 quanta labes, quæ probrorum fomenta,
 quæ alimenta victorum, histrionicis gesti-*

bus inquinari? videre contra scdus ius-
 que nascendi patientiam incesta turpi-
 tudinis elaboratam? Evirantur (sic e-
 nim lego) vires, omnis honor, & vigor
 sexus enervati corporis dedecore emolli-
 tur, plusque illic placeat quisque virum
 in feminam magis f. egerit. In laudem
 crescit ex crimine, & eo peritior, quo
 turpior judicatur. Spectatur i. prob
 nephas, & libenter Arnobius etiam i.
 4. adversus gentes, ipsismet paganis
 velut pudendum objicit, quod theatra
 non dissolverent, in quibus infamiae
 numinum propudiosis cottidiè publi-
 carentur in fabulis. Effundit & elo-
 quentiae suae flumen in theatris infe-
 ctandis Lactant. l. 6. Divin. inst. c. 20.
 In scenis, ait, quoque nescio an sit corru-
 ptela vitiosior. Nam & Comica fabulae
 de stupris virginum loquuntur & amori-
 bus meretricum: & quod magis sunt elo-
 quentes qui flagitia illa finxerunt, eo
 magis sententiarum elegantia persua-
 dent, & facilius inhaerent audientium
 memoria versus numerosi, & ornati:

Item

Item Tragica historia subijciunt oculis
 parricidia, & incesta regum malorum,
 & coburnata scelera demonstrant. Hi-
 strionum quoque impudicissimi motus,
 quid aliud nisi libidines docent, & insti-
 gant? quorum enervata corpora, & in-
 muliebrem incesum habi hincque mollis
 impudicas feminas inhonestis gestibus
 mentiuntur. Quid de minis loquar, cor-
 ruptelaram praferentibus disciplinam?
 qui docent adulteria dum fingunt, & si-
 mulatis erudiunt ad vera? Quid juvenes
 aut virgines faciant, cum & fieri sine pu-
 dore, & spectari libenter ab omnibus
 cerunt? Admonentur utique quid face-
 re possint, & inflammantur libidine, qua
 aspectu maxime concitatur, ac se quisque
 pro sexu in illis imaginibus praefigurat:
 prestantque illa dum vident, & adhaeren-
 tibus vitis, corruptiores ad cubicula re-
 vertuntur: nec pueri modo, quos prama-
 turis vitis imbui non oportet, sed etiam
 senes, quos peccare jam non decet, in ta-
 lem vitiorum semitam dilabuntur. Et
 mox: Vitanda ergo spectacula omnia non

solam ne quid vitiorum pectoribus infunderet, quae sedata & pacifica esse debent, sed ne cuius nos voluptatis consuetudo deliniat, & à Deo, atque à bonis operibus avertat. Nam ludorum celebrationes, deorum festa sunt. Siquidem ob natales eorum, vel templorum novorum dedicationes sunt constituti. Et primitus quidem venationes, quae vocantur munera. Saturno attributa sunt, ludi autem scenici Libero, Circenses Neptuno. Paulatim verò & ceteris diis idem honos tribui coepit, singulique ludi numinibus eorum consecrati sunt, sicut Sisinnius Capito in libris spectaculorum docet. Si quis igitur spectaculis interest, ad quae religionis gratia convenitur, discessit à Dei cultu, & ad Deos se contulit, quorum natales & festa celebravit. Idem Lactantius c. 6. Epitomes: Quid scena, num sanctior in qua Comœdia de stupris & amoribus: Tragedia de incestis & parricidis fabulatur. Histrionici etiam impudici gestus, quibus infames feminas imitantur, libidines, quas saltando exprimunt, docent. an non

minus corruptela disciplinarum est? in quo sunt per imaginem, qua non sunt, ac fiant sine pudore qua vera sunt. Spectant hæc adolescentes: quorum lubrica aetas, qua frenari, aut regi debet, ad vitia & peccata his imaginibus eruditur. Et mox: Fugienda igitur omnia spectacula ut tranquillum mentis statum tenere possimus, renuntiandum noxiis voluptatibus, ne delinisti suavitate, pestifera in mortis taqucos incidamus. Et B. Augustinus lib. 2. de Symbolo, cap. 2. Alius fortassis theatri amator admonendus sit, quid fugiat, & quo delectetur, ac si voluntatem spectandi non perdat, sed mutet; in theatris labe morum discere turpia, audire inhonesta, videre perniciofa. Sed ut adjuvante Domino ea ex cordibus nostris fortiter repellamus, singula singulis comparemus. Illic intuentur spectatores propositum nescio quem confictum Deum Iovem, & adulterantem & ionantem. Et paulò post: Chorus illic ac cantio Pantomimi elicit auditum, sed expugnat sanctum aspectum. Idem tragicorum spe-

Etaculorum vanitatem ridet l. 3. con-
 fession. c. 2. Sed non est quisquam qui
 acrius acerbiusque theatra infectetur,
 quàm B. Chrysostomus, cujus vix ulla
 homilia hujusmodi spectaculorum re-
 prehensione vacat. Nam & homilia
 29. in c. 6. Matthæi, *Scenicos ludos ci-
 vitatis pestem vocat*, & homilia 69. in
 c. 21. ejusdem Matthæi, *Theatrali m-
 chorum malorum omnium fontem, scatu-
 riginem ac fomitem*, & homilia 8. de
 poenitentia, homiliaque 62. ad popu-
 lum Antiochenum, *Theatra pestil. nra
 cathedram, incontinentiæ gymnasium, lu-
 xuria officinam, impudiciæ orchestræ,
 Babylonicam fornacem vocat*. Idem à
 Theatris abstinendum districtè præ-
 cipit, spectatoresque Scenicorum lu-
 dorum graviter objurgat & increpat:
 sed & theatrorum ingressum Christia-
 nis interdicit, Homilia in psalmum
 quinquagesimum, & homilia in Psal.
 118 & homilia 1. in verba Esaïæ, Vi-
 di Dominum, & homilia secunda &
 6. in caput 2. Matthæi & homilia 31.

in:

in caput 4. Johannis, & homilia quadragesima secunda in c. 19. Actor, Apostol. & hom. 13. ad populum Antiochenum, & in oratione de ecclesia Dei. Epiphanius quoque ad fin. librorum, quos contra hæreses scripsit, Ecclesiam catholicam spectacula, ut equestria certamina vituperare ac damnare scribit. Et B. Augustinus Theatra, caveas turpitudinum & publicas professiones flagitiorum vocat l. 1. de consensu Evangelistar. c. 33. Nec verò Christianorum duntaxat ista fuit de spectaculorum corruptela opinio. Prisci namque Massilienses, quorum disciplinam atque gravitatem, non solum Græciæ, sed & cunctis gentibus antepondere, Cicero in oratione pro Flacco non dubitat; antequam fando ad eorum aures nomen Christi pervenisset, Mimis, quorum argumenta majore ex parte stuprorum continebant actus, nullum in scenam aditum dabant, ne (quemadmodum eleganter Valer. Maxim. l. 2. cap. 1. scribit) talia

ſpectandi conſuetudo, etiam imitandi
 licentiam ſumeret. *Vitiis enim noſtris,*
 ut præclare Quintilianus declamatio.
 I. ait, *in animum per oculos via eſt,* & ut
 Chryſoſtom. homilia 1. in Pſal. quin-
 quageſimum loquitur. *Oculi noſtri tan-*
quam fenestra ſunt anime. Promptiſſi-
 mē ergo celerrimēque animos irri-
 tant & accendunt quæ oculis obji-
 untur: Ac vel ſolotabularum pictarum
 aſpectu ad talia admittenda perpe-
 trandaque hominum mentes inflam-
 mari certum eſt, qualia ſunt quæ ſpe-
 ctantur. Hinc enim ſe libidine incen-
 ſum, audacioremque ad eam explen-
 dam factum, apud Terentium Eu-
 rynch. Chærea ſic narrat:

Virgo, ait, in conclavi ſedet.
Suſpectans tabulam quandam pictam, ubi
inerat pictura hæc, Jovem
Quo pacto Danaë miſiſſe aiunt quondam in
gremium imbrem aureum,
Ego ſic quoque id ſpectare cœpi: & quia
conſimilem luſerat
Jam olim ille ludum, impendio magni animus
gaudebat mihi

Denm

Deum sese in hominem convertisse, atque per
alienas tegulas

Venisse clanculum, per impluvium: fucum
factum mulieri.

At quem Deum? qui templa cali summa
concutit.

Ego homuncio hoc non facerem? Ego illud
verò ita feci ac lubens.

Quod exemplum etiam à B. Augusti-
no in eandem sententiam adducitur
lib. 1. Confession. c. 11. Merito ergo
secularibus spectaculis Christiani in-
terdicti sunt Synodi Carthaginensis 1.
cap. 15. & aliis plurimis conciliis, quo-
rum aliquot in Nomocanonum libro
capita citantur. Nec verò Circensibus
minus, quam Scenicis spectaculis ve-
teres Theologos infestos fuisse com-
perio. Lactantius namque l. 6. divinar.
institution. cap. 20. ita in Cîrci insa-
niam invehitur: Circensium quoque lu-
dorum ratio, quid aliud habet, nisi va-
nitatem, novitatem, insaniam? Tanto
namque impetu concitantur animi in fu-
rorem, quanto illic impetu curritur: ut

jam plus spectaculi exhibeant, qui spectandi gratia veniunt, cum clamore efferrunt & exire ceperint. Idem rursus Epitomes c. 6. Circus non innocentior aestimatur: sed major hic furor est. Si quidem mentes spectantium feruntur insana, ut non modo in convivia, sed etiam in rixas, necnon & in praelia & contentiones saepe consurgant. B. Augustinus l. 2. de Symbolo, cap. 2. Amator es quispiam Ci. us Quid delectat in Circus aurigas videre certantes, populos insana furia anhelantes, quemlibet celerem precedentem, adversarii sui equum frangentem. Ista est omnis delectatio, clamare quia vicit, quem diabolus vicit, exultare & visulare quod adversa pars perdidit equum, cum is qui tali spectaculo delectatur, jam perdidit animam. Et mox: Sed si te pompa illa & figura, equestrum compositio, currum ornatus, & auriga superstantis equos regentis, vincere cupientis: si id hac, ut dixi, pompa delectat, nec hanc tibi denegavit, qui pompis diaboli renuntiare precipit:

precipit: habemus & nos spiritalem nostrum aurigam, sanctum, prophetam Heliam. Idem etiam libro 6. Confessionum, c. 7. Circensium subfannat insaniam. Accedat Isidorus l. 18. Etymologiar. cap. 27. Ludi, ait, Circenses sacrorum causa deorum, ac gentilium celebrationibus instituti sunt. Unde & qui eos spectant, demonum cultibus inservire videntur. Nam res Equestria antea simplex, & utique communis, usus huius reatus non erat. Sed cum ad ludos coactus est naturalis usus, ad demoniorum cultum translatus est. Itaque Castori & Polluci deputantur hæ species, quibus equos à Mercurio distributos historia docent. Sed & Nervi Equestris ludus est, quem Græci *ἑκτορ* vocant. Sed & Marti & Iovi in ludu equi sunt consecrati, & ipsi quadrigis præsunt. De Circensium autem ludorum pompa totòque apparatu, alius, spero, dabitur aliquando commodior dicendi locus. Jam vero gladiatorios ludos (ut omnia gentilium spectacula comprehendam) sum-

ma verborum atrocitate Cyprianus
 prosequitur, lib. 2. Epistol. 2. *Paratur,*
inquit, gladiatorius ludus, ut libidinem
crudelium luminum sanguis oblectet.
Impletur in succum cibo fortioribus cor-
pus, & aruina assidui nidoris membra-
rum moles robusta pinguescit, ut sagina-
tus in pœnam, carius pereat. Homo oc-
ciditur in hominis voluptatem: & ut quis
possit occidere, peritia est, usus est,
ars est. Scelus non tantum geritur, sed
docetur. Quid potest inhumanius, quid
acerbius dici? Disciplina est, ut perime-
re quis possit, & gloria est quod peremit.
Lactantius lib. 6. divinar. institution.
c. 20. Nam qui hominem quamvis ob
merita damnatum in conspectu suo ju-
gulati pro voluptate computat, conscien-
tiam suam pollyit; tam scilicet, quam si
homicidii quod sit occulit, spectator &
particeps fiat. Hos tamen ludos vocant,
in quibus humanus sanguis effunditur.
Adeo longè ab hominibus secessit huma-
nitas, ut cum animas hominum interfir-
gunt, ludere se apincentur; nocentiores his
 omni-

omnibus, quorum sanguinem voluptati
 habet. Quæro nunc, an possint pii & iusti
 homines esse, qui constitutos sub icu mor-
 tis ac misericordiam deprecantes, non
 tantum patiuntur occidi, sed flagitant,
 nec vulneribus satiati, nec cruore con-
 tenti. Quin etiam percussos jacentesque
 repeti jubent, & cadavera icibus dissi-
 pari, ne quis illos simulata morte delu-
 dat. Irascuntur etiam pugnantibus, nisi
 celeriter è duobus alter occisus est, &
 tanquam humanum sanguinem sitiant,
 oderunt moras: Alios illis compares dari
 possunt recentiores, ut quam-primùm
 oculos suos satiant. Hac consuetudine
 imbuti humanitatem perdiderunt. Ita-
 que non parcunt etiam innocentibus, sed
 exercent in omnes, quod in malorum
 irucidatione didicerunt. Hujus igitur
 publici homicidii socios & partici-
 pes esse non convenit eos qui iustitia
 viam tenere nituntur. Idem divina-
 rum instit. Epitomes, cap. 6. Quid
 tam horribile, tam tetrum, quam ho-
 minum irucidatio? Ideo severissimè legi-

bus vi. a nostra mulctatur: ideo b. illi ex-
 crabilia sunt, inventa tamen consuetudo
 quatenus homicidium sine bello ac sine le-
 gibus faciant, & hoc ut scelus vindicent.
 Quod si intercess. homicidio sceleris con-
 scientia est, & eodem facinore spectator
 obstrictus est quod & admissor; ergo & his
 gladiatorum sceleribus non minus cruore
 perfunditur qui spectat quam ille qui fa-
 cit: nec potest esse immunis à sanguine
 qui voluit effundi: aut videri non inter-
 fecisse qui interfectori & faveret, & pra-
 mium postulavit. Itaque munerum
 editiones, gladiatoriaque spectacula
 Constantinus postquam ad fidem no-
 stram conversus est, sustulit: quemad-
 modum Eusebius lib: 4 de ipsius vita
 scribit: Εἰς τὸ εἰς τὸν ἱερὸν τοῦ θεοῦ
 καὶ ἀπαρτῆσαι τοῖς πᾶσι διακλῶντο μὴ
 δοῦναι ἰδωλοῖς, μὴ μονομάχων μισοφανίας
 μεγάλων τῶν πόλεων: 1. Unde reciproce le-
 gibus & constitutionibus omnibus inhi-
 buit idolis sacrificare, & gladiatorum
 inter se commissionibus polluere atque
 inquinare civitates. Sozomen. lib. 1.
 hist. Ecclesiast. c. 8. *Ἐπεὶ δὲ Ῥωμαῖοι*

τέτε πρῶτον ἢ τὸ μεγαλῶν ἐλπίδι γὰρ,
 ubi vulgo malè legitur μεγαλῶν. u. &
 ἐκ κεφαλῶν quartæ lib. Eusebii de vita
 Constantini, μεγαλῶν, pro μεγαλῶν.
 Hac de re extat in l. un. de gladiatori-
 bus. lib. 21. Cod. Constantini ad Ma-
 ximum Præfectum Prætorio, consti-
 tutio, proposita Kal octob. Paulino
 & Juliano Coss. in hæc verba: *Cruenta
 spectacula in otio civili & domestica qui-
 ero non placent. Quapropter omninè gla-
 diatores esse prohibemus.* Cuius consti-
 tutionis reliqua quæ in Justiniani Co-
 dice defunt, ex Theodosiano suppleri
 possunt. Quamquam autem simul cum
 sacrificiis gladiatoria spectacula inter-
 dicta fuisse Eusebius innuere videatur,
 tamen prius ea, quàm cruenta specta-
 cula prohibita fuisse sciendum est.
 Nam constitutio ad Valerium Maxi-
 mum præfectum urbis (sic enim l. 1. de
 paganis in Codice Theod. restituenda est)
 Crispo 2. & Constantino 2. Coss. data
 jam ante prohibita fuisse sacrificia do-
 mestica demonstrat. At quadriennio
 de

demum (ut ex serie Coss. liquet) post
 eam constitutionem data illa est, qua
 gladiatorii ludi tolluntur. Post Con-
 stantini tamen obitum in usum revo-
 cata gladiatoria spectacula fuisse, in-
 dicio est Constantii A. & Juliani Cæsar.
 ad Orsitum urbis præfectum, relata in
l. 2. de gladiatoribus, C. Theodosii consti-
tutio: qua Munerarios prohibent, au-
 ctoratos militiæ vel palatina præditos
 dignitate in ludum producere, multa
 proposita iis qui contra tentaverint.
 Ex quo colligitur ad gladiatorum lu-
 dum alias personas impunè licitòque
 jure vocatas fuisse. Quod & aliud Con-
 stantii rescriptum ad Catullinum præ-
 fectum urbis, relatum in *l. Quamquam,*
de paganis in Codice Theodos. indicat.
 Habemus verò certum & indubita-
 tum testimonium ex B. Augustini lib.
 6. *Confessionum*, cap. 8. quo sua ætate
 gladiatorios ludos exhibitos Romæ
 docet. Sic enim de Alympio agens, qui
 Romam juris discendi causa venerat,
scribit: Et ibi gladiatorii spectaculi inibi-

atque incredibiliter abreptus est. Cum enim aversaretur & detestaretur talia, quidam ejus amici & condiscipuli, cum forte de prandio redeuntibus obvius esset, recusantem, vehementer & resistentem, familiari violentia duxerunt in amphitheatrum crudelium & funestorum ludorum diebus hac dicentem: Si corpus meum in illum locum trahitur & ibi constituitis, nunquid & animum & oculos meos in illa spectacula potestis intendere? Adero itaque absens & sic, & vos, & illa superabo. Quibus auditu, illi nihilo secius eum adduxerunt secum, id ipsum explorare cupientes, utrum posset efficere. Quod ubi ventum est & sedibus, quibus potuerunt locati sunt, fervebant omnia immanissimis voluptatibus: ille clausis foribus oculorum interdixit animo ne in tanta mala procederet, atque utinam & aures obturasset. Nam quodam pugna casu, cum clamor ingens totius populi vehementer eum pulsasset, curiasitate victus & quasi paratus quicquid illud esset, etiam visum contemnere & vincere,

aperuit oculos. Et percussus est graviore
vulnere in anima, quàm ille in corpore,
quem cernere concupivit: ceciditque mi-
serabilius, quàm ille, quo cadente factus
est clamor. Denique Prudentius ad ea
abroganda & ex omni memoria evel-
lenda spectacula ita Honorium cohor-
tatur, l. 2. contra Symmachum, ad fin.

*Arripe dilatam tua dux in tempora famam,
Quodque patri superest, laudis successor ha-*
b. 10.

*Ille urbem vetuit taurorum sanguine tingi:
Tu mortes miserorum hominum prohibeto li-*
tari.

*Nullus in urbe cadat, cuius sit pœna voluptas
Nec sua virginitas oblectet cœdibus ora.
Jam solis contenta feru infamæ harena.
Nulla cruentatis homicidia ludat in armis.
Sit devota Deo, sit tanto principe digna,
Et virtute potens, & criminis inscia Roma.
Quemque ducem belli sequitur, pietate se-*
quatur.

Atque adeo alia tandem ratione
motus Honorius ludum gladiatorium
fustulit, quemadmodum à Theodo-
rito lib. 5. histor. Ecclesiast. c. 26. pro-
ditum

ditum est. Cujus verba Cassiodorus. lib 10. Tripart. histor ca 2. ita Latine reddidit: Honorius itaque suscipiens Occidentis imperium, ludum gladiatorium, qui dudum Roma celebrabatur hujusmodi causa removit. Quidam Tilemachius conversatione monastica, pro hac causa ab oriente venit ad Roman. Dumque nephandum illud spectaculum ageretur, & ipse intravit in stadium & descendens nitabatur pugnares adversum se gladiis separare. Cumque spectatores adversum eum savirent: & in effusione sanguinis grassarentur, provisorem pacis lapidibus occiderunt. Hoc agnoscens mirabilis imperator, illum quidem inter victores martyres numeravit: nephandum vero spectaculum penitus abscidit. Sola vero cruenta spectacula Christiani principes legibus suis prohibuere: at ludicras artes, reclamarent licet Antislites, in civitatibus exerceri atque agitari, ne ex nimia earum restrictione tristitia generaretur, Imp. Arcadius & Honorius permiserunt: Majus dumtaxat

(cu-

(cujus vocis interpretatio ex Suida pendentia est) fœdo atque obsceno spectaculo interdicto, ut ex *l. ult. de Maiuma, in Cod. Theod.* apparet. Quia constitutione revocata est Maiumæ celebrandæ licentia, quam aliquot antè annos iidem principes provincialibus indulserant. Atque ita ea constitutio, illam eorundem Imperatorum constitutionem abrogat, quæ sola à Triboniano in Justiniano Cod. relata est. Id quodd utriusque legis inscriptio planum facit. Nam quæ in Justiniani Codice extat, ea quidem data est Arcadio 4. & Honorio 3. A. A. Coss. ac proinde anno Christi tricesimo nonagesimo sexto, secundum Mariani supputationem. Altera verò qua Maiuma interdicitur tribus post annis, nimirum Theodoro Viro Clarissimo Consule, data est. Theodorus autem is cum Eutropio Eunuchò eodemque Arcadii cubiculario Consulatum unà gessit. Verùm Eutropio capitali poena affecto, ac memoria ejusdam-

damnata, nomineque ex Consulatum fastis expuncto, nec quoquam in ejus locum suffecto, solius collegæ nomen remansit. Testis est Socrates l. 6. Hist. Ecclesiast. c. 5. cujus verba ipsa erratæ cujusdam emendandi causa, simul & quod scitu dignam historiam continent, adscribam. Sic autem habent:

Εὐτρόπιος ὁ δυνάστης παρὰ τὸ βασιλεὺς
 χριτῶν, καὶ τῶν ὑπὸ αὐτῷ ἀξίων προῶν
 δυνάστην τῷ βασιλεὺς λαβεῖν. ubi pro
 ὑπὸ αὐτῷ, ὑπὸ αὐτοῦ proculdubio legen-

dum est. Significat enim primum ex Eunuchis Consulem Eutropium factum. Quod Sozomenus ita dilucidè scribit, lib. 8. histor. Ecclesiast. cap. 7.

ἔτι, ait, (de Eutropio autem verba facit) μισθόν ὃν τῷ βασιλεὺς δυνάστης, μόνος ὃς
 προῶν ὡς ἱσχυρὸς ἀπεκράσθη ὑπὸ αὐτοῦ, καὶ
 πατρὸς βασιλέως ἀξίως ἐπεκράτη. Id est,

Eunuchorum Imperatoris major, primus & solus ex his, quos unquam vidimus aut audivimus, Consulari & patricia dignitate ornatus est. Similiter Marcellinus Comes;

mes, in Chronico: Hic Eutropius, ait,
omnium spadonum primus atque ul-
timus Consul fuit. de quo Claudianus
poëta ait.

Omnia cesserunt Eunucho conside monstra.

Eum autem sacri palatii cubicula-
rium fuisse, idem Marcellinus alio lo-
co scribit: Sequitur apud Socratem:

Ἀρμόνια δὲ πιας ἀποκλύσας τῇ ἐκκλη-
τικῇ βουλῇ, ἀποδὲκ πιπτο το νόμου
ἐν τῇ ἀντιπροσώπων περὶ τῆς κληδον-
τα μηδὲν ἀποσφύγγας τῇ ἐκκλησίᾳ. ἀλλὰ
πὺ ἡδὲ ἀποσφύγγας ἀφίλει, δικη δὲ
δύσως ἐπεχλούθῃ. ἀποκείται γὰρ ὁ νόμος. ἡ
μοιτ' ἂν πολὺ ἀποσφύγγας τῇ βας λαί ὁ Εὐ-
τροπίου. ὅς τοις ἀποσφύγγας ὁ οὐκ ἐπὶ
ἐπὶ τῇ Εὐτροπίου ὑπὸ τὸ ἡμισυσημαί κα-
μίνου ἡ ἐκπληροῦ ὑπὸ τῇ θόβου. ἡ ἡ-
δὲ ὑπὸ τῇ ἀμμοῖ. ὅθεν εἰδὲ ἡ περὶ τὸν
ὁμιλίῃ. ἡ δὲ ὁ ἐξ ἀκρόατος. λόγος ἐλεγκτικὸς
ἐξίτατος κατ' αὐτῶ. ἐφ' ᾧ πάλιν δοκεῖ ἀπο-
κρύβῃ πρὶν. ὅπ' ἂν ἀποκρύβῃ τὰ ἡ μὲν οὐκ ἐ-
λίσκῃ. ἀλλὰ ἐκ τῇ ἐκπληροῦ ἡ λίσκῃ. Εὐτρο-
πίου μὲν οὐκ πάλιν ἡ πατοί ἀξίαν γκαρζοίτος.
ἀλλὰ πρὶν πρὶν ἀξίαν βασιλῶ. τῇ κεφαλῇ
ἀπὸ τῇ ἡ ἐκπληροῦ. ὅς δὲ τῇ ἀποκρύ-
βῃ τῇ ὑπὸ τῇ ποτὲ ἡ ἡ ὅς δὲ τῇ ἀποκρύ-
βῃ τῇ ἀποκρύβῃ. ὅς δὲ τῇ ἀποκρύβῃ.
Quæ verba Cassiodor. l. 10. hist. trip.

c.4. ita in Latinum convertit: Eutropius, n. Eunuchus prapositus cubiculi (hoc, n. vocabulum addendum esse patet) Imperatoris, & habens Cos. dignitatem, volens in quibusdam refugientibus ad ecclesiam vindicare, studuit ab Imperatoribus legem poni, habentem ut nullus ad ecclesiam confugeret: Imo qui dudum refugerent, traherentur. Sed Dei secutum est repente iudicium. Erat ergo praposita lex: Post paucos vero dies cum ille Eutropius offendisset Imperatorem, inter refugas erat apud ecclesiam: Episcopus vero Eutropio sub altare jacente, nimioque percusso timore residens super ambonem, ubi solebat prius facere consule sermonem, homiliam increpatoriam fecit adversus eum. Unde magis plurimos offendebat, eo quod hominum in infelicitate posito, non solum miseratus non est, sed etiam nec objurgare desisteret. Igitur Eutropii tunc Consulatus dignitatem habentis propter quadam vitia caput Imperator iussit auferri, & ex ordine Con-

Consulatum ejus nomen prorsus abrogari. Quamobrem Theodori solummodo, qui cum eo Consul fuit, nomen adscriptum est. Quam eandem historiam Sozomenus lib. 8. histor. Ecclesiastic. c. 7. refert: additque legem illam auctore Eutropio latam, abrogatam, & ex tabulis, actisque publicis deletam, & oblitteratam fuisse: ut proinde frustra sit eam quis in Theodosii vel Justiniani Codice requisiturus: Eadem de Eutropio narratur à Suida in verbo *Εὐτρόπιος*. Marianus quoque Scotus in Chronic. Anno, ait, Christi tricesimo nonagesimo nono, & imperii Arcadii 4. Manlius Theodorus, (sic enim lego, inducta particula, & qua duo hæc nomina velut diversa male disjunguntur) cum hoc consulatum inierat Eutropius Eunuchus qui mox & honore & vita dejectus est. Sed ut ad ludos revertar, eorum festivitati interesse & eorum editione favorem populi demereri, Honorius & Theodosius magistratibus concessere, ut ex l. ult. de expen-

expensis ludor. in Cod. Theodos pater.

Ad gymnici quoque agonis spectacula populum cohortari se proficentur Imperatores Valens, Gratianus, & Valentinianus in *l. non invidemus, discentur, in eod. Cod* aurigarumque adeo, agitatorumque factionibus multos tumultus esse Constantinopoli concitados, ex historiis notum est. Verum hanc scenarum & Circensium spectaculorum libertatem, una exceptione, quæ nostra constitutione continetur. Imperatores temperandam censuerunt, dies festos de quibus egimus, ejusmodi spectaculis impendi vetantes. Data est autem hæc constitutio Theodos. 11. & Valentiniano Cæs. Coss. Id est, anno Christi quadringentesimo vicesimo sexto, secundum Marian. Scori supputationem. At jam ante Gratianus, Valentinianus, & Theodosius senior, die Dominico spectacula edi prohibuerant. Ad finem namque eorum constitutionis, quæ in l. 2. de

L

specta

spectaculis in Cod. Theodosii refer-
 tur, hæc verba subdita sunt : Illud
 etiam pramonemus, ne qui in legem
 nostram, quam dudum tulimus, com-
 mittat. Nullum solum die spectaculum
 prabeat, nec divinam venerationem
 confecta solemnitate confundat. Quæ
 constitutio data est Honorio N. P.
 & Evodio V. C. Coss. quorum con-
 sulatus anno Christi 384. secundum
 Mariani chronologiam gestus est.
 Notæ autem hæ N. P. nobili puero,
 significant. Ex quarum vitiosa in-
 terpretatione scædum apud Prospe-
 rum mendum commissum animad-
 verti, quod utrum librariis, an ip-
 si auctori adscribi debeat, addubi-
 to. Nam illæ duabus vocibus in
 unam ineptè confatis, Nepote, pro,
 Nobili puero, scriptum est. Idcirco
 autem, Nobilis pueri epitheton Ho-
 norio additum est, quod tum vir-
 dum primus esset, annumque, ad
 summum, tertium ageret. Utique
 quia Richomere (non ut perperam

apud

apud Prosperum Niomedem & Clearcho Cosseditus fuit, quemadmodum cum Marcellino Coante, Cassiodorus in catalogo Coss. & Marianus Scot. in l. b. 2. Chronicor. consentiunt: Qui consulatus juxta ejusdem Scoti supputationem, incidit in annum Christi 584. Eodémque modo hæ notæ interpretandæ sunt in subscriptione l. Nemo martyres, C. de sacro sanct. Eccles. l. un. C. de hi quib. ad statum confug. l. un. C. si de momentan. possessio. fuer. appellat l. Solis die, de exactionibus in C. Tb. quæ omnes hoc quoque Honorii & Evodii Consulatu datæ sunt. Igitur ut constitutiones supradictæ ad veram temporum rationem revertentur, constitutio illa, quæ & aliam dudum antè de ea re latam memorat, quadraginta, & quod excurrit, annis antè hanc quàm interpretamur, data est. Qua constitutione, insuper magistratibus interdictum est, Theatralibus ludis, aut

L 2

Cir.

Circensium certaminibus, aut ferarum cursibus vacare, nisi illis tantum diebus quibus in lucem editi Principes, vel imperii erant scepra fortiti: & hoc amplius antè meridiem duntaxat ad solemnitatem illam conveniri: post epulas verò ad spectaculum redire vetitum fuit. Postea simili modo Zeno, die Dominico ita laxari oria concessit, ut tamen non pateretur privatis quemquam voluptatibus detineri. Itaque licentiam aliquam sibi eo die vindicare scenam Theatralem, aut Circense certamen, aut ferarum lachrymosa spectacula, poena statuta in eos qui præceptum hoc transgredierentur, constituit, ut ex *l. ult. Cod. de feriis*, plenius cognoscetur. Sed & cap. 66. Synodi in Trullo habitæ Circense vel aliquod aliud spectaculum publicum Paschali hebdomada edi nominatim prohibitum fuit. Reliqua constitutionis nostræ verba, quia per se clara sunt, nec interpretatione nostra planiora fieri possunt.

Omit-

omittam: Aliam verò ei ad finem,
propter argumenti conjunctionem
constitutionem adjungam. Ad l. om-
nes C. de feriis :

IMPP. VALENTIN. THEOD. ET
ARCAD. A. A. A. ALBINO P. V.

*Omnes dies jubemus esse juridicos,
illos tantum manere feriarum dies fas
erit quos geminis mensibus ad requiem
laboru indulgentior annus excepit: asti-
vos quidem dies fervoribus mitigandis,
per autumnos fructibus decerpendis.
Kalendarum quoque Januarium con-
suetos dies otio mancipamus. His adji-
cimus natalitios dies urbium maxima-
rum, Roma atque Constantinopolis.
In quibus debent jura differri, quia &
ab his ipsis nata sunt. Sacros quoque
Paschæ dies qui septeno numero, vel
precedunt, vel sequuntur: dies etiam
Natalis, atque Epiphaniarum Chri-
sti, & quo tempore commemoratio
apostolicæ passionis totius Christia-
nitatis magistræ à cunctis jure cele-
bratur; in quibus etiam prædictis*

sanctissimis diebus neque spectaculo-
rum copiam referamus, in eadem ob-
servatione numeramus. Et dies So-
lis, quos dominicos rite dixere maio-
res, qui repetito in sese calculo revol-
vuntur, in quibus parem necesse est
habere reverentiam: ut nec apud ip-
sos arbitros, vel à Judicibus flagita-
tos vel sponte electos, ulla sit cogni-
tio jurgiorum. Nostris etiam diebus,
qui vel lucis auspicia vel ortus imperii
protulerunt. In quindecim autem
Paschalibus diebus compulsio anno-
nariæ functionis & omnium publico-
rum privatorumque debitorum diffe-
ratur exactio. Dat. 2. Id. August.
Romæ Timasio & Promoto Coss.
Ut semel definiret Tribonianus, qui-
nam essent feriati; & à strepitu foren-
si, judiciariisque cognitionibus va-
cui dies, tres Imp. constitutiones in
unam contulit. Est enim caput hoc
ex tribus, quæ in Cod. Theod. distin-
ctim seorsimque referuntur, compo-
situm, atque coagmentatum, ut ex l. 2.

de feriis, & l. Solis, de exactionibus, & l. ult. de spectac. conjunctione liquet. Generaliter autem, omnes esse utiles & sessionum dies pronuntiant Impp. præter eos quos specialiter excipiunt. Quorum paucitatem, nec abs re mirabitur, qui vel cum nostris, vel paganorum feriis eos contulerit: Nam in Romana Republica, antequam falsorum deorum cultus religio nostra evertisset, innumerabiles prope. fuisse ferias privatas & publicas; veterum auctorum scripta testantur: de quibus alius erit dicendi locus. Nunc quosnam, Christiani principes, qui unà cum paganorum sacrificiis eorum plerasque ferias aboleverunt, feriis adscribi dies voluerint, discutiamus. Ac primum aiunt;

ILLOS TANTUM FERIARUM MANERE DIES FAS ERIT, QUOS GEMINIS MENSIBUS AD REQUIEM LABORIS INDULGENTIOR.

L 4 AN.

AMNUS EXCEPIT, ESTI-
VOS QUIDEM DIES FERVO-
RIBUS MITIGANDIS, PER
AUTUMNOS FRUCTIBUS
DECERPENDIS]

Quorum verborum involucris, fe-
riarum messium vindemiarumque causa
indulgeri solitæ significantur; qua-
rum originem Ulpianus ab Oratione
divi Marci repetere videtur. Sic e-
nim in l. i. ff. de feriis, scribit: Ne
quis messium vindemiarumque tempore
adversarium cogat ad iudicium venire,
Oratione divi Marci exprimitur; quia
occupati circa rem rusticam, in forum
compellendi non sunt. Sed vel ante divi
Marci tempora eas ferias observatas
& usu receptas fuisse, Stadius Papini-
us, quem constat Domitiani tempo-
ribus floruisse, ostendit lib. 4. Sylvar.
in carmine ad Marcellum, quo cu-
jusmodi ferias ita scitè describit:

Certe, jam Latia non miscent iurgia leges
Es pacem piger annus habet; messe, que re-
versas

*Dimisere forum: nec jam tibi turba rerum
Vestibulo, querulique rogant exire clientes:
Cessat centeni moderatrix iudicis hasta.*

Atque ad has metsum ferias referendum est quod Plin. L. pist. ad Arrianum lib. 8. Julio mense lites maxime interquiescere scribit. Idem quod Gellius lib. 9. cap. 15. per feriarum tempus astivarum, Neapolin se concessisse narrat profectum: Vindemialium vero feriarum meminit B. Aug. lib. 9. confes. c. 2. De quibus etiam creditur mentio fieri apud eundem Gellium, lib. 16. c. 4. cum ait; *Deinde ita concipiebatur iusjurandum, ut adissent, his additis exceptionibus nisi harumque causa erit, suum familiare, feria vindemiales.* Sed ille locus corruptus est. Emendandum namque est, *feriae denicales*. Quam ut ita loquitur, sexagenariam vocem, ponte temere deiecit Agidius Masserius, expunctaque ea vulgatiorem aliam constituit: Rectius Mosellanus veterem, & quidem probam

lectionem retinuit. *Denicales* namque appellatas *ferias*, quibus mortui hominis causa, familia purgabatur, Cicero lib. 2. De legibus & Sext. Pomp. lib. 4. & Columella lib. 2. de rer. ult. cap. ult. ostendunt. Curandum ergo cuique est, in antiquam ut possessionem, à qua pulsa est, vox ista posthac restituatur. Verum quot dies olim hæ feriæ occuparent, non satis liquet. Paulus quidem præfides provinciarum ex consuetudine cujuscunque loci, solitos messis vindemiarumque causa tempus statuere scribit, in *l. præfides, D. de feriis*. At Imp. Theodosius certis finibus, temporumque intervallis eas ferias circumscripsit. Nam à die octavo Cal. Julii usque in Calend. Aug. messis ferias à decimo vero Kalendarum Septembris usque in Idus Octobris vindemiales ferias concedi constituit, in *l. ut in die Dominico, C. de feriis*. Quanquam eam legem legitimam & genuinam esse præstare non aulam, ut quæ nec in

Cod.

Cod. Theod. nec in verustis aliquot Justiniani Codicis libris extet. In geminos utique menses has ferias sese extendisse declarant Imperatores, non in hoc modo capite, sed in *l. publicas, C. eodem tit.* Ab hoc verò feriarum otio certæ causæ excipiuntur, de quibus etiam messis vindemiarumque tempore jus dici poterat: quæ ab Ulpiano in *l. 1. & 2. & l. Soli, D. de feriis, & Inpp in d. l. publicas.* enumerantur.

**KALENDARUM QUOQUE JANUARIARVM
CONSVETOS DIES OTIO
MANCIPAMVS.]**

Dat ergo Kalendis Januariis à forensibus negotiis vacationem. Quam suis etiamnum temporibus eis indulgam testatur Ovidius Fastorum lib. 1. de hoc die agens, his versibus :

*Prospera lux oritur, linguisque animisque
favete,*

L 6

Nuno

252 Ad L. Dominico,

Nunc dicenda bono sunt bona verba die.
 Lite vacent aures, insanaque protinus abfint
 Furgia: differ opus livida turba tuum.
 Cernis odoratis ut luceat ignibus ather,
 Et sonit accensis spica Cilissa foris?
 Flammam nitore suo templorum verberat au-
 rum,

Et tremulum summa spargit in aede jubar
 Vestibus inactis Tarpetas itur in arces,
 Et populus festo concolor ipse suo ista
 Jamque novi praecunt fasces nova purpura
 fulget:
 Et nova conspicuum pondera sonit ibur.
 Colla rudes operum praebent feriunda juven-
 ci.

Quos aluit campis herba Phalisca suis.
 Iupiter arce sua totum cum spectet in orbem.
 Nil nisi Romanum quod taceatur habet!
 Salve festa dies meliorque revertere semper,
 A populo rerum digna parente coli.

Constat autem hoc die magistra-
 tum iniisse Consules, sicuti vel unus
 Suetonius, ut alios missos faciam, indi-
 cat in Augusto, c. 26. Ex quo Martia-
 lis locus in eam quae à marito praetore
 designato Calendis Januariis, diverte-
 rat, quò sumptus qui in purpuram no-

vi magistratus impendendi erant, vitaret. Vota quoque eo die nuncupabantur. Itaque Aelium Verum è provincia reversum, cum Kalendis Januariis per somnum periisset, votorum causa ab Adriano Iugeri vetitum, Spartianus in Adriano, & Aelio Vero refert. Eum quoque diem latis precationibus factum sibi invicem Romanos ominatos Plin. lib. 8. hist. Natur. c. 2. auctor est. Et strenas eo die ultro citro missitatas nemini est ignotum. Et ita Augusto absenti Calendis Januariis strenam jactam I. tranquillius memorat in Augusto, c. 57. Alexandrum quoque Severum Aelius Lampridius Calendis Januariis lautius ac sumptuosius solito, ut & festis aliis præcipuis diebus, cænasse narrat. Sed nec pridie eas Calendas magistratus jus dicere vel sui potestatem facere consueverant, quemadmodum Ulpianus scribit in l. pridie, D. de feriis. Extat verò in sermonibus Ambrosianis aspera, & acerba eorum increpa-

tio, qui cum gentilibus Calendas Januarias celebrabant. Ac plane Synodi Turon. secundæ cap. 23 Kalendarum Januariatum cultus nominatim prohibitus fuit. Sequitur in constitutione :

HIS ADJICIMVS DIES
NATALITIOS VRBIVM
MAXIMARVM, ROMÆ
ATQVE CONSTANTINO.
(FOLIO.)

Natalitios dies urbium accipe, quibus ex condita sunt : quo genere loquendi Capitolinus in Pertinace utitur. Sanè, inquit, nullum ex his quos Commodus rebus agendis imposuerat, mutavit, expectans urbis natalem : quòd cum diem erem principium volebat esse. Græci similiter γενέθλιος ἡμέρας dicunt. Sozomen lib. 5. histor. Ecclesiast. c. 17. ἐπὶ τῷ γενέθλιῳ τοῦ βασιλέως διὰ τὴν εὐχαρίστησιν, γίνονται ἡ τὰ τοῦ ἐπιπασ οὐ τὰ τοῦ Γενέθλιου ἡμερῶν, καὶ βασιλείας καὶ βασιλείδων πόλεως οὐ γενέθλιος ἡμέρας. Quæ sic Casiodorus

Siodorus hist. tripartit. lib. 6. cap. 30.
 convertit. Cum venisset enim tempus
 quo imperialia milites solent dona acci-
 pere. Hoc enim agitur plerumque die
 Kalendarum Januariarum, & natali
 principum & urbium regiarum. Ma-
 mertinus in Panegyrico Maximini:
 Tibi potissimum Imperator inviste lau-
 des canimus, & gratias agimus quem si-
 militudo ipsa stirpis tua, ac vis tacita na-
 tura ad honorandum natalem Romæ di-
 am tam liberalem facit, ut & in illam
 solas conantur, quasi ipse consideret.
 Sic & natalem annum urbis Romæ
 dixit Orosius l. 7. c. 15. Quis autem
 fuerit utriusque Romæ veteris & no-
 væ natalis dies, explicemus. Romam
 quidem certè Palilibus conditam fuis-
 se non est ignotum. Varro l. 2. De re
 rustica, cap. 1. de Remo & Romulo a-
 gens Nam ipsos quoque, ait fuisse pa-
 stores obtinebit, quod Palilibus potis-
 simum condidere urbem. Cicero l. 2.
 De divinatione. Lucius quidem Ta-
 rurius Romanus familiaris noster, in
 primis

primis Chaldaicis literis eruditus, ur-
bis etiam nostræ natalem diem repe-
tebat ab iis Palilibus, quibus eam à
Romulo conditam accepimus: Ro-
māque, cum esset in iugo Luna, na-
ram esse dicebat, nec ejus fata canere
dubitabat. O vim maximam erroris!
Etiamne urbis natalis ad vim stella-
rum & lunæ pertinebat? Ovidius lib.
4. Fastorum:

*Apsa dies legitur, quæ mœnia signat aratro:
Sacra Pales aderat: inde movetur opus.*

Vellejus Paterculus in fragmentis
hist. Sextæ Olympiadæ post duos & vigin-
ti annos, quam prima constituta fuerat,
Romulus Martis filius ultum injurias avi,
Romam urbem Palilibus à Palatio con-
didit. Propertius lib. 4 Elegiar.

*Urbi festus erat, dixere Palilia patres,
Hic primus cepit nœnibus esse dies.*

Eusebius quoque in Chronicis Pa-
lilibus urbem Romam conditam scri-
bit. Quo autem die Roma sit condita,
liquidius ita Plutarch in Romulo ex-
ponit, in quo dicitur, quod Romulus
urbem condidit.

ἡ δὲ καὶ καλὴ δὴ Μαίης ὁμολογεῖται καὶ πάλιν
 ἡμερῶν καὶ πάλιν ἰοπεύουσι. Ρωμαῖοι γὰρ ἀλλοῦ
 τὸ πατρὶδος ὀνομαζομένης. Quem locum
 sic interpretis reddidit. Urbem igitur
 ad 11. Cal. Maii. conditæptam esse
 opinione omnium satis constat, eum-
 que diem festum Romani agunt, na-
 talem patriæ nuncupantes. Ex quo
 apparet Romæ natalem diem fuisse
 11. Kalend. Maij. Quod & idem au-
 ctor in Numa tradit, his verbis: ἡμεῖς
 δὲ γὰρ αἱ καὶ δὴ τὴν θεῖαν τοχὴν αἱ ἡ πάλιν Ρώμῃ
 ἡμεῖς ἰκτισαν καὶ αὐτὴ Ρώμης αὐτὴ δὲ ἔστιν.
 αὐτὴ δὲ καλὴ δὴ Μαίης. ubi male
 interpretis urbem Romam 14. Kalend.
 Maias conditam vertit. Natalem si-
 quidem ejus diem fuisse. 11. Calend.
 Maias Latini auctores testantur. Plin-
 ius l. 18. natur. hist. c. 26. Assyriæ au-
 tem 12. Calendas. Hoc est vulgo Sy-
 dæ Palilicium: quoniam 11. Calend.
 Maij urbis Romæ natalis. Solinus Po-
 lyhistor c. 2. ibi, ait, Romulus mansit a-
 vit, qui auspiciata minorum fundamenta
 jecit, duodeviginti natus annis, 11. Ca-
 lend. Maias hora jam secunda ante ter-
 tiam.

viam. Eutropius lib. 8. Is cum inter pa-
totes lactocinatus decimo octavo anno
nativitatis sue, urbem exigentem in Pa-
latino monte constituit. 11. Calendas

Maii, Olympiadis sexta anno tertio.

Zonaras. tomo 2. Annalium :

ὁ δὲ κτίσις τῆς πόλεως πύται ἡμέρᾳ τετίλειτο τῇ
πρὸ ἑδῆς καλεσθῆναι Μαίῳ, ἡ δὲ ἡμέρᾳ ἡ
συνεχὴς ἡ τῶν ἡμερῶν πύτων ἰσχυρίζοιτο τὸ
καὶ γινώσκον. τὸ κατείδετο οὐκ ἔστιν.

Id est, Urbis aedificatio 11. Calendas

Maii, hoc est, vicissim Aprilis est abso-

luta : qui dies Romanis festus est & pa-

tris natalis appellatur. Constantino-

polis vero natalem V. ad. Maias fuisse,

Zonaras nos docet tom. 2. Annalium,

de Constantino agens : πῶς πάλιν φιλοδ-

μοι ἀρχομένη Κωνσταντινὴ πόλιν αὐτῇ ἐπὶ τῇ

ἐνδοκρεῖ οἰκίᾳ καλεῖται, ἡ δὲ ἡμέρᾳ αὐτῇ ἐπὶ

πυρρίδος ἡ θομῆ περὶ ἡδὴ δὲ ἀπαρτιδότης

τῆς πόλεως καὶ τῶν ἐνδοκρεῖ τῶν δὲ Μαίῳ μῶρος,

πάλιν καὶ τῶν γινώσκον ἡ ἡμέρᾳ ἡ

εὐσταθία πύτων καλεῖται. ἐκ τούτων ἐπὶ τῇ

πρὸ ἑδῆς ἡ Urbem studiose condidit, ἡ se

Constantinopolim vocat, & matris Dei

senseit. Urbe ad 11. Maii absoluta,

natalem ejus seu adinassent. m. celebrat

anno ab ære condito quinquies millesimo octogentesimo tricesimo octavo. Est autem Constantinopolis Pacatiano & Hilariano Coss. condita auctore Cassiodoro in Consulum catalogo. Ceterum plura de Constantinopolis constructione scire desideranti, legendi sunt Socrates lib. 1. hist. Eccl. cap. 16. & Sozomen. lib. 2. cap. 3. Indeque petenda est ejus interpretatio, quod Justinianus eam Deo propitio, melioribus quam veterem Romam auguriis conditam scribit in l. 1. Cod. de vetere jure enucleando. Nimirum quia non ut illa vulturum auspiciis, sed divino oraculo, ut & Zonar. notat, condita est. Nisi eò alluisse Justinianus existimandus est, quod idem Zonaras scribit Chalcedone opere inchoato aquilas devolasse, fabrorumque funiculos raptos freto superato juxta Byzantium dejecisse. Fit deinde in nostra constitutione earum festivitatum mentio, de quibus satis superque supra diximus. Itaque ommissa
pro-

proxime sequentium verborum interpretatione, ad eum locum veniam, quo in feriatis diebus ponunt Imp. eos quibus in lucem editi, vel ad imperii fastigium evecti erant, his verbis:

NOSTRIS ETIAM DIEBUS QUI VEL LUCIS AUSPICIA VEL ORTUS IMPERII PROTULERUNT.]

Natales planè suos dies præcipua quadam religione ac lætitia privatim quisque olim prosequabatur. Cujus moris infinita propè possunt ex veterum libris testimonia proferri, quæ nos in aliam jam mente conceptam descriptionem differimus. Itaque mirum nemini videri debet principum natales in feriatarum dierum ordinem ac numerum referri. Natalis quidem certe Augusti, cum is in Apollinæ ludos incidisset, celebrationem in sequentem diem Senatui rejecisse Dio l. 48 hist. scribit, propterea quòd Sibyllinis versibus alii Deo quàm Apollini eam diem festam esse interdi-

Quam

Atum esset. Idem Dio lib. 53. refert
Natalem Augusti diem Julium An-
tonii F. Prætozem equestri certamine
& venatione celebrasse, & ex Sena-
tūconsulto epulum Augusto & Sena-
toribus in Capitolio præbuisse. Na-
talitiis namque principum epulum
cum ludis populo datum indicio est,
quod apud eundem Dionem lib. 54.
in gratiam Augusti concessum legi-
mus, ut Natalitiis ejus c. libes inter
alios spectare, epulæque interesse pos-
sent. Natalem etiam Cæii ludis &
certaminibus celebratum idem narrat
l. 59. Natalem tamen suum Claudius
honorari minimè passus est, ut idem
auctor est lib. 59. sed & hi dies qui-
bus principatum adepti erant Impe-
ratores hilaritate summa publicoque
adeo gaudio transmitti consueverant.
Inde Plinius ad Traianum lib. 12. E-
pistolar. Diem, ait, in quem tutela ge-
neris humani felicissima successione
translata est, debita religione celebra-
vimus, commendantes imperii tui aucto-
ribus

ribus & vota publica, & paudia. Cui
 Epistolæ ita Traianus respondet: Di-
 em imperii mei debita lætitia & reli-
 gione à commilitonibus & provinci-
 bus præcunte te celebratum, libenter
 mi. Secunde charissime cognovi lætæ
 tuis. Atque ad hæc quæ in principum
 gratiam publicè agitabantur festivita-
 tes, referendum videtur quod Cr-
 tullianus Apologetici cap 35. in hæc
 verba scribit: Propterea igitur publici
 hostes Chrystiani, quia Imperatori-
 bus neque vanos neque mentientes,
 neque temerarios honores dicant,
 quia veræ religionis homines etiam
 solemnia eorum conscientia potius
 quàm lascivia celebrant. Grande sci-
 licet officium focos & choros in pu-
 blicum educere, vicatim epulari, ci-
 vitatem tabernæ habitu adolefacere:
 vino lutum cogere, catervatim cur-
 sitare ad iniurias, ad impudentias, li-
 bidinum illecebras. Siccine exprimi-
 tur publicum gaudium per publicum
 dedecus? hæccine sollemnis dies
 prin-

principum decent quæ alios dies non
 decent? Verùm apertius ulitatem in
 principum natalibus lætitiā expri-
 mit Maximus Episcopus sermone
 qui inter Ambrosianos est. decimus
 quartus. *Lætitia ait, quanta sit quan-
 tūque concursus cum Imperatoris mun-
 di istius natalis celebrandus est. bene
 nostis: quemadmodum duces ejus &
 principes omnes etiam milites acci-
 nati sericis vestibus accincti, opertis
 singulis auro, fulgente preciosis ambi-
 ant solito nitidius in conspectu regis in-
 cedere. Credant enim majus esse Im-
 peratoris gaudium, si videret majorem
 suæ apparitionis ornatum, tantoque il-
 lum lætum futurum, quanto ipsi fue-
 rint in ejus festivitate devoti. ut quia
 Imperator tanquam homo corde non con-
 spicit affectum eorum circa se probet, vel
 habitum continendo. Ita fit ut splendi-
 dius se accuret, quisquis regem fidelius
 diligit. Deinde, quia in die Natalis suæ
 sciunt eum largum futurum, ac donatu-
 rum plurima vel ministris suis, vel iis
 qui*

qui in domo ejus abjecti putantur & viles, tanta prius thesauros ejus replere divitiarum varietate festinant, ut in quantum prorogare voluerit, in tantum pro rogato copiosa non desinat, & ante voluntas donandi deficiat, quàm substantia largiendi. Ad horum etiam dierum festivitatem pertinet, quod in l. 2. de spectacul. in C. T. Imp. præcipiunt: nullum omnino iudicium aut Theatralibus ludis, aut Circensium certaminibus vacare, nisi illis tantum diebus, quibus vel in lucem editi, vel imperii essent sceptrasortiti. In honorem quoque principum ferias extraordinem nonnunquam indictas Ulpianus testatur in l. Sed & si, §. Si festive. D. ex quibus causis majores.

F I N I S.

IN-

INDEX RERUM NOTABILIVM, QVÆ IN HOC
opusculo continentur.

A.

- A**brunitionis in baptismo formula 134, 147
Agricultura festi dies qui concessa. 29. an. 34
Abstinentium seu Eneatiarum haresis 78
Alba baptizatorum vestis 122, 193, 199
Angeli pravi. 142
Angelus Diaboli abrenuntiatur in baptismo. ibid.
Apertionis mysterium in baptismo. 169, 170
Auditores qui in scriptorum Ecclesiasticorum libr. 126

B.

- B**aptisterium. 114, 170, 171
Baptizandi candidis vestibus induebantur. 121, 122, 123, 193
Baptizandi vestibus exuebantur. 175. in fonte mergebantur 74, 75. nomina dabant 131. oleo ungebantur. 152, 67, 68
Baptizati lac & mel datum. 100
Baptismus olim duobus tantum et non temporibus administratus. 112, 113, 114, 115

I N D E X.

Baptismi verba solennia.	213
Baptismi dandi ius quibusnam olim com- peteret.	211, 212
Bede seculum.	164
Benedictio & consecratio aquæ in Baptismo.	172, 173

C.

C alenda Januariæ.	244
Cassiodori histor. tripartita locum casti- gati.	54
Capitulum.	190
Catechumenus qui & unde dicitur.	116, 126
Catechumeni verba dumtaxat fidei audie- bant; ab orationibus verbis fidelium exclu- debantur forasque mittebantur.	153, 154
Catechumeni cruce signabantur.	153, 154
Catechumeni ad baptismum citabantur.	153
Catechumenorum ad baptismum prepara- tio.	127, 128
Catechumenorum humilitas.	153, 154
Catechizandi ordo.	157
Catechizatio in ecclesiis.	156
Catechesis baptizandorum.	156
Cereus Paschalis & ejus benedictio à quo in- stituta.	186, 200
Circenses à Christianis reprehensi.	205, 216
Circensium origo.	227
Clotharii lex de dei dominici cultu.	32
Clinici Christiani olim qui dicti.	176
Clementis Alexandrini seculum.	22
Collata	

I N D E X.

- Collatio symbolum dictum.** 161
- Competentes qui erant, & unde dicti.** 159
130, 131, 162, 163, 164.
- Cenæ dominicæ baptizati protinus participes fiebant.** 201, 202
- Competentibus symbolum fidei dabatur.** 132, 133. & quo die. 162. & quando exigere-
tur. 163
- Consignatio frontis post baptismum ad Episcopos solos pertinet.** 210
- Conversio ab occidente in Orientem in baptismo.** 144
- Constantini de dominici diei cultu constitutiones.** 18, 29, 30
- Constantinopoli quo die condita.** 139
- Constitutiones de Paschæ observatione.** 93
- Cornarii lapsus.** 99
- Contentus Christianorum die dominico.** 10, 21, 25.
- Chrisma quomodo conficeretur.** 197, 198
- Chrismais consecratio ad Episcopum pertinet.** 198
- Chrismais in fronte signaculum.** 210
- Chrismais duplex unctio.** 204, 205
- Cruce signaculum.** 155, 156
- Cypriani locus emendatus.** 218

D.

- D**enicales ferie. 250
- Diebus nomina sunt à septem planetis indita.** 6, 7, 8, 9

M.

318

I N D E X.

- Dierum antiqua nomina.** 10
Dies Saturni. 10, 11, 12
Dies Solis. 6, 10
Dominicus dies unde nomē invenerit. 24, 25
Dominici diei benedictiones. 38
Dominicus dies cur à Christianis colatur. 25, 16
Dominico oratio competentibus tradita. 163, 164
Dominica die spectacula illicita. 241, 242
Dominici diei appellatio. & quibus auctoribus profecta. 25
Dominico die letitia indulgebant Christiani. 11
Dominicus dies à Paganis dies Solis dictus. 5, 6
Dominico die stantes Christiani olim orabant. 6, 27, 103, 104, 110
Dominico die jejunare nefas semper habitum. 27, 28, 110
Dominica diei cultus legibus imperatus. 29, 29, 30
Drepanii locus emendatus. 128, 129

E.

Ebronei dominicum diem observabant. 15, 26
Emancipationes diebus festis peragi licebat. 29, 30
Exorcistæ in ecclesia. 138, 139
Exorcismi in baptismo. 134
Exor.

I N D E X.

Exorcismi quor sum fierent.	135
Episcopus solus chrismate frontem consi- gnandi ius habet.	210, 211
Episcopus summus sacerdos est.	211
Epiphanii locus restitutus.	100
Epiphaniorum dies undecim.	41, 42, 43, 44
Epiphaniorum festivitatis causa.	43, 44, 45
Epiphania celebrata.	42
Eunomianorum ritus in baptismo.	176, 183, 184.
Eutropius Eunuchus idemq; Consul.	136, 137
Eutropius Eunuchus legn contra Ecclesia- rum asyla late auctor.	139
Eusebii locus emendatus.	75, 77
Exsufflationes in baptismo.	133, 134
F.	
Feriat quinam dies ex Imp. constitu- tionibus.	246, 247
Ferias Christiani dies hebdomadae appella- verunt.	20
Feria messium causa concessa.	148
Feria vindemiales.	249
Fidei professio in fidelium conspectu Romae a competentibus fiebat.	142, 163
Formae literę.	68
Fons baptisterii.	170, 171, 294
Fronti dominicum signaculum obo, inscri- bebatur.	208, 209

G.

Gellii locus restitutus.

M.

C.

I N D E X

- G**enuum flexio in precibus Deo fundenda.
quid significat. 72, 73
- G**enuum flexio in prosequendo Christianis
propria. 110
- G**ladiatorii ludii reprehensio. 128, 129
- G**ladiatorius ludus à Constantino interdic-
tus. 131
- G**ladiatorius ludus penitus ab Honorio su-
blatus. 231
- G**ratiani locus ex Basilio Magno notatus.
143.

H.

- H**ierosolymorum ridicula etymologia.
17, 18.
- H**ierosolyma sabbatis expugnata. 12
- H**omeri versus restitutus apud Irenaeum.
100, 101.
- H**omeri Canto apud Irenaeum & Epiph. 100.
- I**eiunia dominicis dictis & per Penteco-
stis tempus ab ecclesia remissa. 17, 108, 109
- I**eiunia catechumenorum imperata. 140, 141
- I**eiunium quartæ & sextæ feriæ. 108
- I**eiunia usque in vesperam olim observata.
52, 53.
- I**nterrogationes in baptismo. 178, 179
- I**renaeus Græce scripsit 74. ejus liber de
Pascha. 72
- I**renæi loca citata. 76, 77, 78, 79, &c.
- I**renæi obsequia. 101, 102

I N D E X.

<i>Index librorum de heresibus vera inscriptio.</i>	102
<i>Isidori seculum.</i>	164
<i><u>Isauri atrocissimi infames.</u></i>	60
<i>Isaurorum historia.</i>	60, 61, 62
<i>Judaica gentis historia à Romanis histori- cis ignorata.</i>	17
<i>Judaeorum religio à Claudio Ruilio deri- sa.</i>	18
<i>Judaeorum ridicula etymologia.</i>	17

L.

<i>Lac baptismi olim datum.</i>	200
<i>Lactantii error notatur.</i>	14
<i>Leoni de dominici diei cultu constitutio.</i>	30
<i>Lex contra asyla ecclesiarum lata, abroga- ta.</i>	239, 240
<i>Levigildi crudelitas.</i>	<u>65, 66</u>

M.

<i>Manus impositio post baptismum.</i>	204, 213.
<i>Maxima spectaculum permissum: postea prohibitum.</i>	235, 236
<i>Maleficorum poena nullis diebus intermis- tenda.</i>	64
<i>Manum intere licuit festis diebus.</i>	<u>29, 30</u> , 31
<i>Manichaeorum error.</i>	28
<i>Maris rubri transitus baptismi figura.</i>	190
<i>Mariani Scoti locus emendatus.</i>	240
<i>Mellis prae gustatio in baptismo.</i>	200
<i>Mercurii dies.</i>	11, 12

M 4

Mer

I N D E X.

Mersio trina in baptismo.	178, 179
Mersionis trine ratio duplex.	181, 182
Missæ vocabulum unde.	154, 155
Monachorum in sectatio apud Rutilium.	19
Musculi versio castigata.	30
Mysterium aquæ in vinum mutationem.	41

N.

N atalis Christi encomium.	39, 40
Natalis Romæ dies.	255, 256
Nativitas Christi & Epiphaniarum solennitas eodem die celebrata.	6
Natales urbium dies.	254
Natales principum.	260
Neophyti.	215
Novatus Clinicus Christianus fuit.	176
Nox Paschæ pervigilio transmittebatur.	48
Natalis Honorii imperatoris dies.	242, 243
Notarum N. & P. interpretatio.	242

O.

O rantes stabant. 27. ad Orientem vertuntur.	147
Olei unctio in baptismo.	168, 169
Oculi animæ fenestæ.	224
Oculis facile in animos vitia influunt.	223, 224

P.

P aschæ Etymon unde.	69
Paschæ dies olim controversus.	65, 67
Paschæ futurus dies olim literis denuntiabatur.	67, 68

Pa.

I N D E X.

Paschalis noctis pervigilium. 147
Paschali hebdomada spectacula interdicta.

245.

Paschalis nox cerei & funalibus illustrata.

49, 188, 189.

Paschali nocte baptismata peragebantur.

183, 184, &c.

Paschalis cereus. 186, 200

Paschalis festivitatis vincula laxabat. 54.

55, 56. Sed non omnibus. 57.

Palilia. 255

Parasceves dies. 22, 28

Parvuli ad baptismum parentum manibus delati. 124, 125

Parvuli per ora gestantium respondent. 135

137, 150.

Parvuli exsufflantur & exorcizantur. 137

138.

Paulini locus castigatus. 139

Pedum lotio post-baptismum. 204

Pentecoste. 70, 71, 72

Pentecoste tota jejunia remissa Christianis.

108, 109, 110.

Pentecoste tota genua in orationibus minime flexi consueverant. 71, 72, 103, 104, 108

Pimenta nigra. 22, 23

Presbyteris frontes chrismate consignare non licet. 210, 211, 212, 313

*Presbyteris baptizatum chrismate in ungen-
 di jus datum a Silvestro.* 105

Prosperi

I N D E X.

Prosperi ex Chronici locus castigatus.	242
Prudentii seculum.	209
Plutarchus rerum Judaicarum ignorantia lapsus.	16, 17
Plutarchi interpretis lapsus.	237

Q.

Quinquagesima quid.	70
Quinta sabbati quid.	23

R.

Rabanus pene totum de Ecclesiastico officio Isidori librum transcripsit.	130
Rabani seculum.	156
Recens, pro neophyto.	215
Roma quo die condita.	256, 257
Rufini locus emendatus.	48

S.

Sabbatum.	12, 13
Sabbati nomen à gentilibus scriptoribus usurpatum, ibid. ejus vocis origo.	14
Sabbati etymologia.	14, 15
Sabbatum Paschale.	188
Sal catechumenis datum.	141, 142
Scanica spectacula Christiani acersabantur.	216, 217, 218
Sexta sabbati.	23
Servilius Isaurici cognomen unda repertum.	60, 61
Spectacula Gentilium Christiani acerbè inficiati.	220, 221, 222, 223
Signaculum spiritale.	107

Sig.

I N D E X

Signaculum Dominicum.	151
Scrutinia qua.	251
Scrutiniolum denunciatio.	152
Socratis locus emendatus.	237
Sodomorum locus emendatus.	289, 291
Sylvestri papae constitutio.	155
Symbolum iude.	161

T.

T Aciti locus notatur.	17
Theatra a Christianis damnata.	222
Trogis.	22, 23
Theodorici lex de diei dominica cultu.	31
34.	
Theodorus solus Consul remansit.	226

V.

V Eueris dies.	11, 12
Unguentum in baptismo.	199
Unctio diversis olim corporis partibus adhibita in baptismo.	101, 169
Vetorum nuncupatio calendis Januariis.	253

F I N I S

MAG 201054

